

**ПЪРВИ ДОКЛАД ЗА РЕАЛИЗИРАНИТЕ МЕРКИ И ДЕЙНОСТИ ЗА
ПЕРИОДА 2021-2022 Г., ПРЕДВИДЕНИ В ПЛАНА ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА
ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ЗАКЛЮЧИТЕЛНИТЕ ПРЕПОРЪКИ КЪМ
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ, ОТПРАВЕНИ ОТ КОМИТЕТА НА ООН ЗА
ПРАВАТА НА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ 2021-2026.**

**(Приет с Протоколно Решение № 59 на Министерския съвет от
28.12.2023 г.)**

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Основен акцент на държавната политика за правата на хората с увреждания е създаването на условия и възможности за предоставяне на целенасочени подкрепящи и насърчителни мерки за хората с увреждания, което особено предвид динамиката в съвременните социално-икономически условия има благоприятно въздействие върху подобряване качеството на живот и превенция от социално изключване. В тази връзка България е силно ангажирана с правата на хората с увреждания и тяхното включване в обществото на равна основа с другите. Българското законодателство гарантира равни възможности за всички като дава право на подпомагане на доходите на хората с увреждания, предоставя възможности за ползване на услуги, с което се осигурява достоен живот на тази уязвима социална група, както и за пълноценното им участие на пазара на труда и във всички обществени отношения.

С ратифицирането на Конвенцията на Организацията на обединените нации за правата на хората с увреждания (наричана за краткост Конвенцията) със закон, в сила от 21.04.2012 г. (ДВ, бр. 12 от 2012 г.) (ДВ, бр. 37 от 2012 г.), българската държава заяви своята позиция за изграждане на общество, приобщаващо хората с увреждания, посредством гарантиране на правата им във всяка сфера на обществения живот.

Чрез своята политика, страната ни продължава работата си за постигане на една от главните цели на Конвенцията, а именно да насърчава укрепването на приобщаващата среда за хората с увреждания по начин, който да позволи те да водят независим живот и активно да се включват в обществения, политически и икономически живот на обществото.

Настоящият Първи доклад за реализираните дейности и мерки, предвидени в Плана за действие за изпълнение на заключителните препоръки към Република България, отправени от Комитета на ООН за правата на хората с увреждания за периода 2021-2022 г. е изготвен във връзка с поетия ангажимент за изпълнение на препоръките на Комитета, както и съобразно необходимостта от периодично им отчитане.

Докладът съдържа информация, предоставена от всички институции и организации, които имат ангажимент, свързан с изпълнението на мерките и дейностите, чрез които е предвидено да се отговори на препоръките. Предоставената информация се отнася до мерките и дейностите, предвидени за реализация в периода 2021-2022 г., както и за такива, които са стартирали, но изискват по-дълъг срок за изпълнение.

Видно от отчетеното изпълнение на дейностите в Доклада, независимо от поставените срокове за всяка дейност, се наблюдава реално изпълнение по всяка една от тях. Важно е да се подчертае, че предоставените от ведомствата данни показват наличието на ангажираност на всяка от отговорните институции, което се потвърждава от факта, че за някои от дейностите е предвидена реализация в дългосрочен план, но работата по тях се осъществява непрекъснато, като целта е пълното удовлетворяване на препоръките в предвидената времева рамка за действие на оперативния документ.

Необходимо е да се отбележи, че заложените в Плана мерки и дейности са формулирани и предложени от ангажираните ведомства. Възможният срок за тяхната реализация е предложен на база преценка и с оглед сложността на мярката и дейността, както и наличието на различни външни фактори, които биха повлияли в негативен план по отношение на успешното изпълнение на съответната мярка и/или дейност. В тази връзка по предвидените в Плана мерки и дейности не е налице забавяне, което е видно от Първия доклад по неговото изпълнение.

Настоящият Първи доклад е ясно отражение на динамиката в политиката за хората с увреждания, както и в социалната политика като цяло. Развитието и усъвършенстването на процесите в областта на социалното приобщаване на хората с увреждания има хоризонтален характер и засяга всяка сфера на обществения живот. Това е причината хората с увреждания да се ползват от особената грижа на държавата и обществото, като се отдава голямо значение на цялостното изпълнение на задълженията, произтичащи от Конвенцията

на ООН за правата на хората с увреждания, чрез последователно провеждана политика за пълноценно и равноправно упражняване на права от хората с увреждания. Необходимостта от продължаване на усилията в посока приобщаване на хората с увреждания и активното им включване във всички сфери на обществения живот е постоянен процес, който изцяло зависи от политиката на страната по отношение на тази уязвима група хора.

Наблюдава се необходимост от активна синхронизация и проактивни действия от страна на всички държавни органи по начин, който да гарантира правата на хората с увреждания за постигане на безпрепятственото им и пълноценно участие в обществения живот.

Постигнатите за отчетния период резултати, показват че всички национални политики, свързани с прилагането на Конвенцията и други международни договори в тази област, следват подход, основан на човешките права, при спазване на международните договори, по които България е страна.

II. ИЗПЪЛНЕНИЕ

A. Общи принципи и задължения (чл. 1-4)

1. Параграф 8 от Препоръките

Препоръка на Комитета:

Комитетът препоръчва държавата - страна по Конвенцията, да ускори процеса на ратифициране на Допълнителния протокол към Конвенцията и да осигури разпространението на публична информация относно този процес.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Изготвяне на необходимите допълнителни законодателни промени, които да регулират приложението на Факултативния протокол.

Отговорни институции/организации:

Държавни органи, национално представителни организации на и за хората с увреждания и други заинтересовани страни.

Срок:

2025 г.

Изпълнение:

Отправената препоръка от страна на Комитета на ООН за правата на хората с увреждания наложи ратификацията на Факултативния протокол към Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания да бъде водеща мярка от Плана за действие за изпълнение на заключителните препоръки към Република България, отправени от Комитета на ООН за правата на хората с увреждания (2021-2026), приет с Решение № 110 на МС от 12.02.2021 г. Ратифицирането на Факултативния протокол е заложен ангажимент на всички отговорни институции за секторните политики, свързани с правата на хората с увреждания, които да изготвят необходимите допълнителни законодателни промени за урегулиране на неговото приложение, в сътрудничество с ангажираните организации. Предвиденият срок за изпълнение е 2025 г.

В допълнение, в края на 2020 г. изтече срокът на действие на Национална стратегия за хората с увреждания 2016-2020 г., което бе предпоставка за изготвяне на нова Националната стратегия за хората с увреждания с времеви диапазон за изпълнение 2021-2030 г., респ. като нейно продължение. Стратегическите цели и приоритети са формулирани в съответствие с реализиране на ангажиментите по прилагане на Конвенцията. Националната стратегия е израз на политическата и социална ангажираност на правителството за оказване на подкрепа на гражданите с увреждания, поради което в управленските програми се залагат конкретни законодателни мерки за ревизия на законодателството, което потенциално да спомогне за нужната подготовка по обезпечаване прилагането на административните ангажименти, които ще произтекат в резултат на ратификацията на Факултативния протокол.

Стратегията се изпълнява посредством двугодишни планове, които включват дейности, отговорни органи, финансови средства и индикатори. Първият План за действие за периода 2021-2022 г. за изпълнение на Националната стратегия за хората с увреждания 2021-2030 г. е приет с РМС № 741/28.11.2021 г.

В посочените документа се съдържа информация за поетите ангажименти от страна на всички отговорни институции по прилагане на политика за цялостно гарантиране на

правата на хората с увреждания, в това число и по отношение на усъвършенстване на законодателството в различните секторни политики.

Предвидено е наблюдението и оценката в процеса на изпълнение на стратегическите цели да се извършва от Министерството на труда и социалната политика на базата на получената информацията от ресорните министерства, институции и организации, като резултатите се представят в доклади и се внасят за одобрение от Министерския съвет. В тази връзка към момента тече процес по отчитане на изпълнението, за периода 2021-2022 г., както на Плана за действие за изпълнение на заключителните препоръки към Република България, отправени от Комитета на ООН за правата на хората с увреждания (2021-2026), така и на първия двугодишен план за изпълнение на Стратегията. Отчитането на двата Плана по същество ще даде възможност за събиране на необходимата информация на база, на която да се изготви обективна оценка на новоприетото и изменено законодателство, по секторни политики, както и за провеждане на последващи консултации за необходими допълнителни законодателни промени, които да регулират приложението на Факултативния протокол след неговата ратификация.

С проекта на Общ регламент за средствата от Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд+, Кохезионния фонд, Фонда за справедлив преход, Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури, фонд „Убежище и миграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и Инструмента за управление на границите и визите за програмен период 2021-2027 г. се въвежда хоризонталното отключващо условие за гарантиране спазването на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания, с което се цели осигуряване на зачитането и защитата на всички основни права на хората с увреждания при осъществяване на споделеното управление на осемте фонда на ЕС. Гарантиране на зачитането на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания е залегнало в т. 6 от Преамбюла на проекта на Общия регламент за периода 2021-2027 г. В проектите на специфичните регламенти, касаещи изпълнението на отделните фондове за периода 2021-2027 г. също се засяга спазването на принципите, произтичащи от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания. В тази връзка на национално ниво всички органи, отговорни за споделеното управление, наблюдение и контрол на фондовете, попадащи в обхвата на проекта на Общ регламент за периода 2021-2027 г., следва да гарантират спазването на Конвенцията на ООН, както при произтичащите от това действия и решения, така и при подготовката на съответните актове, документи, вътрешни правила и др. Спазването на принципите, залегнали в Конвенцията, ще се осъществява по време на всички етапи от изпълнението на фондовете, попадащи в обхвата на проекта на Общ регламент за периода 2021-2027 г. Осигурен е инструмент под формата на контролен списък на основните права в съответствие с изискванията на Конвенцията, който да бъде инкорпориран в системите за управление и контрол на тези органи.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Подготовка на процеса по ратификация на Факултативния протокол, която да завърши преди представянето на следващия национален доклад пред Комитета по правата на хората с увреждания през 2026 г.

Отговорни институции/организации:

МВнР

Срок:

2026 г.

Изпълнение:

Предстои отчитане на изпълнението.

2. Параграф 10 от Препоръките

Препоръка на Комитета:

Комитетът препоръчва държавата – страна по Конвенцията, да направи преглед на своето законодателство с цел да го приведе в съответствие с модела за правата на човека при хората с увреждания. Той също препоръчва държавата – страна по Конвенцията, да премахне всякаква пренебрежителна терминология относно лицата с интелектуални увреждания и лицата с психологически увреждания и в консултация с представителните организации на хората с увреждания да изработи политика и процедури за оценка, които да отговарят на модела за правата на човека за при хората с увреждания, така както са залегнали в Конвенцията.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Последващи промени в Наредбата за медицинската експертиза и Правилника за устройството и организацията на работа на органите на медицинска експертиза и регионалните картотеки за медицинска експертиза с цел привеждане в по-пълно съответствие на оценката на медицинската експертиза с потребностите на хората с увреждания.

Отговорни институции/организации:

МЗ

Срок:

2026 г.

Изпълнение:

Във връзка с дадените препоръки по тази точка, следва да се отбележи, че в законодателството, отнасящо се до медицинската експертиза на хората с увреждания няма пренебрежителна терминология относно лицата с интелектуални увреждания и лицата с психологически увреждания.

През двете отчетни години са направени промени в Наредбата за медицинската експертиза (по една във всяка от двете години):

През 2021 г. промените са обнародвани в Постановление № 225 на Министерския съвет от 12 юли 2021 г. (ДВ, бр. 59 от 2021 г., в сила от 16.07.2021 г.). С тях се постигна по-голяма прецизност по отношение на критериите, въз основа на които се извършва оценката на уврежданията, като се отчита динамиката в развитието, различните етапи и стадии на едно и също заболяване. В част от случаите се актуализираха и самите проценти, съответстващи на отделни отправни точки, като се отчитат съвременните възможности за терапевтично повлияване на уврежданията. Премахва се също и наличието на зависимост между възрастта и оценката на степента на увреждане, съществуваща до този момент при някои увреждания. Създаде се възможност за лицата с множествени увреждания, някои от които не са дефинитивни, да изберат по-благоприятния за тях вариант – да се освидетелстват за всички увреждания (дефинитивни и недефинитивни) с определен срок на инвалидност или да се освидетелстват само за дефинитивното увреждане, с пожизнен срок на инвалидност – избор, който до сега не съществуваше.

Във връзка с посочената нормативна промяна (Постановление № 225 на Министерския съвет от 12 юли 2021 г. - ДВ, бр. 59 от 2021 г., в сила от 16.07.2021 г.) са дадени задължителни указания към регионалните здравни инспекции и териториалните експертни лекарски комисии в страната във връзка с тяхното практическо прилагане и уеднаквяване на работата на органите на медицинската експертиза, като са взети предвид и получените сигнали и запитвания, даващи индикация за различната практика на тези органи. Отговорено е и на писма на Националния осигурителен институт, свързани с прилагането на последните нормативни промени в Наредбата за медицинската експертиза и затруднения в работата от страна на неговите териториални поделения.

През 2022 г. към Министерство на здравеопазването се създаде работна група, която разгледа и анализира всички постъпили становища, предложения, сигнали и жалби, свързани със затруднения в процеса по осъществяване на медицинската експертиза в страната, както и предложенията на организациите на хората с увреждания за промени в тази област. В резултат е изготвен проект на Постановление на Министерския съвет за изменение и допълнение на Наредбата за медицинската експертиза, който е публикуван за обществени консултации.

Основните промени в нормативния акт касаят основно отправните точки за оценка на трайно намалената работоспособност и на вида и степента на увреждане в проценти по отношение на определени заболявания или групи заболявания, както и Методиката за прилагане на отправните точки за оценка на трайно намалената работоспособност (вида и степента на увреждане) в проценти при множествени увреждания.

Съществена промяна е и включването на хората с психични увреждания в категорията, за която е необходимо определяне на потребността от чужда помощ и при по-малък процент от 90 (с 80 и над 80 %), което ще допринесе за тяхното по-справедливо оценяване и осигуряване на адекватна грижа в ежедневието им съществуване, с цел компенсиране на загубата на базисни социални и ключови умения.

През целия период продължи и координацията с „Информационно обслужване“ АД по практическото прилагане и утвърждаване на Информационната база данни за всички лица, преминали през ТЕЛК/НЕЛК за установяване на трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане, въведена още през 2020 г., основна цел на която е улеснената комуникация на всички заинтересовани от медицинската експертиза страни, систематизиране на цялата информация, касаеща медицинската експертиза и осигуряване на оптимална база за осъществяване на контрол върху тази медицинска дейност.

В тази връзка са направени и промените в Наредба № 3 от 2019 г. за медицинските дейности извън обхвата на задължителното здравно осигуряване, за които Министерството на здравеопазването субсидира лечебни заведения, и за критериите и реда за субсидиране на лечебни заведения направени двукратно през 2022 г. (ДВ, бр. 33 от 29.04.2022 г., в сила от 29.04.2022 г. и бр. 54 от 12.07.2022 г., в сила от 12.07.2022 г.). Част от двете промени на нормативния акт касаят субсидирането на дейностите по медицинска експертиза, осъществявани от ТЕЛК.

Първата промяна включва диференциране на стойността, която Министерство на здравеопазването заплаща за извършените дейности по медицинска експертиза, осъществявана от ТЕЛК, с доказано качество, в зависимост от вида експертиза, както и повишаване на стойността за качествено извършената експертиза. Съществената промяна е определянето на нови критерии при формиране на стойността, а именно за влязло в сила експертно решение на ТЕЛК, а не както преди това – за издадено и отчетено решение. Не се предвижда заплащане когато следва поредица от нови обжалвания и произнасяния на ТЕЛК в рамките на една и съща процедура по освидетелстване/преосвидетелстване.

Втората нормативна промяна (в сила от 12.07.2022 г.) касае допускане субсидирането на влезли в сила експертни решения на ТЕЛК, постановени в старата информационна система до определен срок.

Двете промени на Наредба № 3 от 2019 г., въпреки че касаят заплащането на дейността на ТЕЛК от Министерство на здравеопазването, са насочени основно към стимулиране на работа с по-високо качеството и обединяване на цялата информация от дейността по медицинската експертиза в единна база данни – обстоятелства, които пряко рефлектират върху интересите на хората с увреждания.

Експерти от двете министерства - на труда и социалната политика и на здравеопазването, в периода май-юни 2022 г. активно участваха в обсъждане на възможностите и механизма да се удължи срокът на експертните решения на ТЕЛК и НЕЛК, за да се гарантира възможността за получаване на допустимата помощ от държавата до момента, в който ще е обективно възможно преосвидетелстването на лицата от органите на

медицинската експертиза. Промяната е насочена само към лицата, които по независещи от тях причини, не са били преосвидетелствани своевременно, а не към всички лица чиито срокове на експертните решения на ТЕЛК и НЕЛК са изтекли.

В тази връзка бе приета промяната в Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г., и за преодоляване на последиците (обн., ДВ, бр. 53 от 8.07.2022 г., в сила от 1.07.2022 г.).

В продължение на тези мерки, експерти от двете ведомства, в края на 2022 г. активно участваха в обсъждания, касаещи законопроект за изменение и допълнение на Закона за хората с увреждания, а чрез него и на Закона за здравето, приет в Народното събрание през януари 2023 г. Предложените промени също касаят удължаване срока на действие на експертните решения при определени обстоятелства, информиране на заинтересовани страни за забавяне на преосвидетелстването и правото за ползване на подкрепа/права и след изтичане на срока на експертното решение до ново произнасяне на органите на медицинската експертиза.

3. Параграф 14 от Препоръките, буква „а“

Препоръка на Комитета:

Комитетът препоръчва държавата – страна по Конвенцията, в съответствие с Общ коментар № 7 (2018) на Комитета за участието на хората с увреждания, включително и на деца с увреждания, чрез техните представителни организации в прилагането и мониторинга на Конвенцията: а) укрепване и прилагане на официални механизми за ефективна и съдържателна консултация на хората с увреждания относно прилагането на Конвенцията, чрез техните представителни организации, в това число и организации на жени с увреждания, организации на деца с увреждания и организации на семейства на лица с увреждания, в тяхната подкрепяща роля.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Продължаване на сътрудничеството между държавата, определените от Министерския съвет, национално представителните организации на хората с увреждания, национално представителните организации за хората с увреждания, национално представителните организации на работниците и служителите, национално представителните организации на работодателите и Националното сдружение на общините в Република България. Затвърждаване и разширяване на активното участие на организациите на и за хората с увреждания в процесите по разработване и изменение на законодателството регламентиращо техните права като пълноправни членове на гражданското общество.

Отговорни институции/организации:

МС; МТСП; национално представителните организации на и за хората с увреждания; заинтересованите страни; Омбудсман; КЗД и други.

Срок:

Постоянен

Изпълнение:

За осъществяване на сътрудничество при разработване и провеждане на политиката за правата на хората с увреждания, със Закона за хората с увреждания (ЗХУ), в сила от 2019 г., към Министерския съвет се създаде **Национален съвет за хората с увреждания**, наричан по-нататък „Националния съвет“.

Председател на Националния съвет е заместник министър-председател. Националният съвет е консултативен орган, в който участват представители на държавата, определени от Министерския съвет, национално представителните организации на и за хората с увреждания, национално представителните организации на работниците и служителите, национално представителните организации на работодателите и Националното сдружение на общините в Република България. Националният съвет дава становища по проектите на нормативни актове, стратегии, програми, планове и други

актове, които засягат правата на хората с увреждания. Той си сътрудничи с органите по координация и наблюдение по закона за хората с увреждания.

Членовете на Националния съвет не получават възнаграждение за участието си в него. Дейността и организацията на работа на Националния съвет се определят с правилник, приет от Министерския съвет. В заседанията на Националния съвет участват съответните определени представители или упълномощени от тях лица.

На заседанията на Националния съвет при необходимост могат да участват като наблюдатели и да предоставят становища представители на:

1. Омбудсмана на Република България;
2. Комисията за защита от дискриминация;
3. Агенцията за социално подпомагане;
4. Агенцията за хората с увреждания;
5. Агенцията по заетостта;
6. Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда";
7. Държавната агенция за закрила на детето;
8. Националния осигурителен институт;
9. Националната здравноосигурителна каса;

10. други органи на изпълнителната власт, чиито правомощия са свързани с провеждането на държавната политика за правата на хората с увреждания.

Практика при свикването на заседания на националния съвет е да бъдат поканени като външни наблюдатели представители на организации на хора с увреждания, които не са национално представителни, или конкретни лица с увреждания, ако обект на разглеждане е въпрос, по който те активно работят и са запознати детайлно с определената тематика. По този начин им се дава възможност да споделят своя опит пред членовете на Съвета, за да се взема информирано решение в рамките на заседанието.

На основание чл. 12, ал. 1 и ал. 2 от Правилника за дейността и организацията на работа на Националния съвет за хората с увреждания, реда за признаване на национална представителност на организациите на и за хората с увреждания и контрола за спазването на критериите за национална представителност (Правилника), 2021 г. са проведени дванадесет неприсъствени заседания и са изготвени единадесет протокола. Причината за по-малкия брой протоколи е назначаването на служебно правителство и смяна в заместник министър-председателя, председателстващ Националния съвет, което възпрепятства финализирането на протокола от шестото по ред заседание. Общият брой на разгледаните документи през 2021 г. е 16 проекта на нормативни и други актове.

През 2022 г. се проведе четири неприсъствени заседания на Националния съвет, като общият брой на разгледаните проекти на нормативни и други актове е 7, засягащи правата на хората с увреждания.

Протоколите от заседанията и други съотносими документи са публикувани на интернет страницата на консултативните съвети: http://saveti.government.bg/web/cc_11/1.

През 2019 г. се създаде Съвет за наблюдение за осъществяване на функциите по насърчаване, защита и наблюдение на прилагането на Конвенцията. Съветът се състои от 9 членове – двама представители, определени от омбудсмана на Република България, двама представители, определени от председателя на Комисията за защита от дискриминация, четирима представители на организациите на и за хората с увреждания, определени от тях, и един представител на академичната общност, определен от Българската академия на науките. Мандатът му е 4 години и започва да тече от попълването на състава. Председател на Съвета за наблюдение е представител на институцията, която администрира дейността му. Заложен е ротационен принцип на администриране на неговата дейност.

В съответствие с изискванията на чл. 12, ал. 3 от Закона за хората с увреждания във връзка с § 1 от Преходните и заключителни разпоредби на Правилника за прилагане на нормативния акт, институцията на омбудсмана администрира дейността на създадения Съвет за наблюдение за първите две години от неговия мандат - от 08.07.2019 г. до

08.07.2021 г. Всяка година Съветът има ангажимент да представя в Народното събрание доклад за дейността си.

Основен акцент в работата бе отражението на ограничителните мерки, наложени във връзка с разпространението на COVID-19 върху правата и интересите на хората с увреждания и техните семейства.

Сериозно внимание е обърнато на актуални проблеми, които затрудняват хората с увреждания да водят независим живот и да упражняват правата си. Предприети са действия за осигуряване на възможност на гражданите с трайни увреждания, които са с определени вид и степен на увреждане/степен на трайно намалена работоспособност, но без определено право на чужда помощ, да получават асистентска подкрепа от след 1 януари 2021 г.

Отправени са препоръки относно проблеми в Информационната система за контрол на медицинската експертиза, които възпрепятстват гражданите да ползват всички нейни функции.

От членовете на Съвета са обсъдени измененията в Наредбата за медицинската експертиза и са отправени препоръки до министъра на здравеопазването за разрешаване на проблема с определянето на адекватен процент вид и степен на увреждане/степен на трайно намалена работоспособност при хората с повече от едно заболяване.

Дискутирани са и са отправени нови препоръки за регламентиране определянето на пожизнен срок на трайно намалената работоспособност/вида и степента на увреждане за всички случаи, когато водещото увреждане е дефинитивно.

Впоследствие, в отговор на отправените препоръки, са предприети действия за промяна на Наредбата на медицинската експертиза /НМЕ/, които са важна стъпка към разрешаване на проблемите.

Омбудсманът поставя на вниманието на министъра въпроса с различното прилагане на новите разпоредби и проблемът с установения кратък срок, в рамките на който засегнатите граждани могат да се ползват от предвидените по-благоприятни условия за явяване пред органите на медицинската експертиза.

Във връзка с препоръките от Министерството на здравеопазването са направени разяснения на Регионалните здравни инспекции в страната за прилагане на новото законодателство.

Под Председателството на омбудсмана, Съветът за наблюдение успя успешно да приключи темата за утвърждаване на индикатори за мониторинг по чл. 9 на Конвенцията за правата на хората с увреждания.

Индикаторите са важен инструмент за проследяване на напредъка в реализацията на правата на хората с увреждания. Те могат да установят пропуски в изпълнението по чл. 9 от Конвенцията за достъпната среда.

На 08.07.2021 г. е проведено последното заседание на Съвета за наблюдение под председателството на институцията на омбудсмана на Република България.

През двете години на своето функциониране Съветът изпраща 14 конкретни препоръки до ръководителите на отговорните институции, от които повече от 10 са изпълнени изцяло или частично.

От омбудсмана е подготвен и напечатан подробен обзор за дейността на Съвета под неговото председателство.

Към настоящия момент Съвета за наблюдение се администрира от Комисията за защита от дискриминация.

Комисията за защита от дискриминация (КЗД) е органът, който има право да установява нарушения на Закона за дискриминацията (ЗЗДискр.) и други закони уреждащи равенство в третирането, извършителя на нарушението и засегнато лице, да постановява предотвратяване и преустановяване на нарушението и възстановяване на първоначалното положение, да налага санкции и прилага мерки за административна принуда, да дава задължителни предписания е оглед на спазване на ЗЗДискр. или други закони, уреждащи равенство в третирането, да предоставя независима помощ на жертвите на дискриминация при подаването на жалба за дискриминация и др. Основните функции в дейността на

Комисия са превантивна, защитна и контролна.

За информиране правата на гражданите и с цел недопускане на дискриминация КЗД реализира различни инициативи, проектни предложения, срещи с граждани, открити приемни. Една част от превенцията се реализира с помощта на регионални представители на Комисията. Те са ситуирани в 24 от 28-те области. Техен ангажимент е освен да оказват независима помощ на гражданите, да ги консултират и информират за приложението на антидискриминационното законодателство, за правомощията и правилата на производство на КЗД, за правните възможности за защита нарушеното право на равно третиране, в т.ч. за процесуалните им правомощия в производството пред КЗД. Те участват в семинари, обучения с цел запознаване със спецификите на ЗЗДискр. По този начин подпомагат и подкрепят общата воля за търпимост, толерантност и равнопоставеност между различните групи хора.

Предоставянето на независими консултации и оказването на методическа помощ на гражданите, както в централния офис на КЗД, така и чрез регионалните представители на Комисията, ситуирани в 24 областни центрове на страната представляват основен дял от дейността на органа. Служителите от Дирекция „Регионални представители“ дават актуална и адекватна информация относно закрилата, която Законът за защита от дискриминация предоставя на гражданите, правилата за производство пред Комисията, правомощията на КЗД като независим специализиран държавен орган за предотвратяване на дискриминация, защита от дискриминация и осигуряване равенство на възможностите. Оказват методическа помощ на гражданите, които желаят да инициират започването на производство пред КЗД, като ги запознават със задължителните реквизити на жалбата или сигнала. Гражданите на територията на страната имат възможност да бъдат информирани и консултирани по места чрез провеждането на т.нар. изнесени приемни. Тази форма на дейност по съставни общини е съществена част от предоставяната независима помощ на жертви те на дискриминация, особено когато те живеят в отдалечени райони на областта, когато са хора с увреждания или представители на други уязвими групи. От месец юли 2021 г. КЗД председателства Съвета за наблюдение по Закона на хората с увреждания, на ротационен принцип след председателството от страна на институцията на Омбудсмана, в Съвета участват представители на неправителствени организации занимаващи се с хората с увреждания. В мониторинговия орган се обсъждат теми касаещи хората с увреждания и се отправят препоръки свързани с законодателството в областта на хората с увреждания.

КЗД в качеството си на председателстващ Съвета за наблюдение по ЗХУ работи в партньорство с неправителствени организации занимаващите се с хора с увреждания, включително и деца с увреждания, какъвто пример е именно Сдружение “Общност Мостове”. В работата на Съвета в последните месеци активно се обсъждат въпроси с достъпа до медицински храни, необходими за състоянието малнуриция “недохранване”, касаещо пациенти в България, деца и възрастни, като в тази посока на едно от заседанията бе взето решение да се отправи препоръка към НЗОК и Министерство на здравеопазването. Констатирано е, че е необходимо е повишаване на осведомеността по този въпрос и провокиране на широка обществена дискусия.

КЗД участва в Национален Съвет за хората с увреждания със статут на наблюдател и при необходимост и искане от страна на Съвета изразява становища по нормативни актове относно наличието на дискриминация и съответствие с антидискриминационно законодателство. В своята дейност по превантивните функции КЗД стриктно прилага Конвенцията на ООН за правата на човека, както и нормите на антидискриминационно законодателство.

4. Параграф 14 от Препоръките, буква „б“)

Препоръка на Комитета:

б) осигуряване на постоянно финансиране на организациите на хората с увреждания и прозрачни критерии и механизми за консултации, включително информация в Easy Read (Лесна за четене) и други достъпни за четене формати за всички лица с увреждания.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Гарантиране на финансовата подкрепа, под формата на субсидия, от страна на държавата за дейности на организациите на и за хората с увреждания с призната национална представителност.

Създаване на нови и поддържане на създадените механизми за консултации, включително чрез Easy Read (Лесна за четене) и други достъпни за четене формати за всички лица с увреждания.

Отговорни институции/организации:

МС; МФ; МТСП; Национално представителните организации на и за хората с увреждания, омбудсман, КЗД и други представителни организации на хора с увреждания.

Срок:

Постоянен.

Изпълнение:

На основание чл. 95 от ЗХУ, държавата осигурява финансова подкрепа за дейности на организациите на и за хората с увреждания с призната национална представителност по чл. 92 от ЗХУ под формата на субсидия от държавния бюджет. Условието и редът за предоставяне на субсидията се определят с Правилника за прилагане на Закона за хората с увреждания (ППЗХУ) Субсидията се предоставя за изпълнение на дейности в областта на правата на хората с увреждания с цел тяхното социално приобщаване като се отпуска за съответната бюджетната година и се разходва през същия период.

Съгласно заложените в ППЗХУ условия и ред за предоставяне на субсидията, организациите на и за хора с увреждания с призната национална представителност правят предложения за субсидии и разпределение на тяхното предназначение, съпроводени с доклад и с разчет до министъра на труда и социалната политика за преценка на допустимостта на дейностите и разходите за тях, както и за тяхната целесъобразност. Предназначението на субсидиите за тези организации се утвърждава с решение на Министерския съвет за съответната бюджетна година. Средствата за финансиране на национално представителните организации на и за хора с увреждания не могат да се използват за икономически или инвестиционни дейности.

В рамките на двугодишния отчетен период, посредством приетите Решение на № 137 от 19 февруари 2021 г. и Решение № 349 от 30 май 2022 г., Министерски съвет утвърждава предназначението на субсидиите на организациите с призната национална представителност за бюджетната 2021 г. Размерът на средствата, до които са одобрени дейности на организациите е съобразен с определените за това средства в чл. 14, ал. 1 от Закона за държавния бюджет на Република България за всяка от годините.

Видно от отчета за касовото изпълнение на предоставената субсидия за 2021 г. са разходвани малко под 5 млн. лв., а през 2022 г. разходваните бюджетни средства надхвърлят 5 млн. лв.

Друга мярка, която държавата реализира, с цел да осигурява постоянно финансиране на организациите на хората с увреждания, е финансирането на проекти на неправителствени организации на или за хора с увреждания, без да е налице изискване да са национално представителни, с цел да бъдат подпомогнати максимално широк кръг от организации при реализирането на дейности в областта на рехабилитацията и социалната интеграция на хората с увреждания. По този начин се насърчава партньорството между държавата и неправителствения сектор за реализиране на мероприятия, като обучения, различни видове арт терапии, придобиване на умения за самостоятелен живот, посещения на културни и други мероприятия, провеждане на фестивали, концерти и други, в които активно участват представители на целевата група. От друга страна с реализирането на мярката се подпомага и разработване на помагала, наръчници и други информационни материали, насочени към промяна на обществените възприятия за хората с увреждания.

С цел изпълнение на ангажиментите си по отношение на разходването на предоставената субсидия, национално представителните организации на и за хората с

увреждания реализират редица дейности, чиято цел е осигуряване на информационен поток към и от хората с увреждания:

✓ **Сдружение „Съюз на слепите в България“ (ССБ)**

ССБ издава плоскопечатни, брайлови и говорещи списания, с общ тираж от 11 500. Поддържа отпечатването на печатния орган на ССБ – списание „Заря“, в което се отразява многообразната дейност на Съюза и постиженията в областта на защитата на правата на хората без зрение. Списание „Заря“ излиза месечно и се издава в плоскопечатен, брайлов, аудио и електронен вариант. Чрез списанието членовете на ССБ получават информация за постижения в областта на офталмологията, социалните услуги, образованието, техническите помощни средства и др. На страниците на печатния орган се публикуват и изяви на талантиливи незрящи поети и писатели.

ССБ издава брайловите списания ежемесечно „Спектър“ и тримесечно ”Есперанта файрепо”, ежемесечно говорещите списания „Знание” (информация за новости от света на науката, високите технологии, открития в медицината и други), „Съвременност” (новини в областта на културата и изкуствата, исторически факти, интервюта с български и чуждестранни известни личности), „Домашен съветник” (полезни съвети за дома, здравето, семейството, козметика и мода), „Литературен калейдоскоп” (литература и изкуство), „Наблюдател” (политически анализи, коментари и интервюта със видни личности). На 3 месеца от ССБ през 2022 г. е издавано и говорещото списание ”Булгаро есперантисто”, съдържащо информация за събития от световната есперантистка общност. Общия брой абонати на изданията на ССБ през 2022 г. достига 400.

В студиото за запис на говорещи книги на ССБ през 2022 г. са записани 77 нови заглавия художествена литература. Съюза предоставя на своите членове фонд от 4 207 аудио книги, като общия брой на ползвателите на говорещи списания и книги е 1 640 човека.

С цел популяризиране дейността на ССБ и предоставяне на полезна информация, Съюза администрира два сайта, които през 2022 година са посетени както следва:

- Съюз на слепите в България – www.ssb-bg.net и неговият подсайт за аудио книги - <https://webaudio.stackport.com/> - 11 981 посещения.

- списание „Зари” - <http://www.zari-bg.net/> - 8 848 посещения.

През 2022 г. ССБ продължи кампанията по разпространяване на информационни материали, отпечатани през 2021 г., като брошурата ”Когато сте с хора без зрение”, предоставяща богата информация за правилните поведенчески модели на зрящите при контакт с хора със зрителни увреждания в различни житейски ситуации; и диплянтата ”Съюз на слепите в България”, предоставяща информация за разнообразната дейност на ССБ и координатите на структурите му в страната.

ССБ подкрепя своите членове в процеса на социално приобщаване, като тези дейности не дублират регламентирани асистентски услуги по действащи нормативни актове и програми, тъй като в този случай задачата на подпомагащото лице е да участва основно в процеса на получаване на информацията по подходящ начин от незрящия потребител. През 2022 г. организацията предоставя стипендии и финансова помощ за четци в размер на 9 562 лв. на 23 незрящи - студенти и докторанти във висши учебни заведения. Безвъзмездно, през 2022 г., на свои 2 902 членове, Съюзът осигурява тактилни, говорещи и със звукова индикация технически помощни средства, с цел те да имат висока степен на самостоятелност в своето ежедневие, процеса на образование и трудова реализация.

✓ **Сдружение „Национална асоциация на сляпо-глухите в България“ (НАСГБ)**

НАСГБ издава списание „Звук и светлина“, с тираж от 47 екземпляра на месец. За сляпо-глухите ползващи брайл има тираж от 22 екземпляра на месец на брайлов релефно-точков шрифт. Списанието „Звук и светлина“ е налично и онлайн, като има тираж и на CD и MP3 формат.

През 2022 г. НАСГБ провежда общо 3 обучителни семинара; 1 значимо мероприятие – юбилеен празник на специфичните възможности на сляпо-глухите хора с изложба, посветен на 25-годишнината от учредяването на НАСГБ; и 9 участия в международни дейности.

Националният център за рехабилитация на сляпо-глухи в гр. Пловдив през 2022 г. предоставя 325 броя услуги на 124 броя потребители. С цел улесняване на достъпа до услугите на центъра в него през 2022 г. са обособени 1 голяма мултифункционална зала, 1 спомагателно помещение и 2 бани, с тоалетни.

През 2022 г. от НАСГБ са предоставени 244 специални помощни технически средства на най-тежките случаи на сляпо-глухота, нуждаещи се от специфични помощни средства. Броят на тези лица е 50.

✓ Сдружение „Съюз на глухите в България“ (СГБ)

СГБ оказва подкрепа на членовете на СГБ при търсене на работа, явяване пред ТЕЛК и ТОЛЕК, подаване на документи за пенсиониране, за предоставяне на ПСПСМИ, попълване на различни документи и др. На членовете на СГБ се предоставя жестов превод от и на български жестов език при техни посещения при медицински специалисти, съд, общината, полиция, НАП, НЗОК, дирекции „Социално подпомагане“, банки и др.

През 2022 г. представители на Съюза вземат участие в два международни проекта по програма „Еразъм+“ – „Въздействие в нас“ и „Танцът като средство за промяна“. Основната цел е да се стимулира социалното включване на млади хора с увреждания, както и да се създаде мост между различните социални групи и да са изгради по-добро взаимно разбиране и диалог.

През 2022 г. завърши изпълнението на проект „Sign Links“, по програма „Еразъм+“, в който участва и СГБ. Изпълнението на проекта започна през 2019 г. като, чрез неговото изпълнение се целеше да бъдат обучени глухи хора, които да бъдат ролеви модел за света на глухите и този на чуващите, а това от своя страна да предостави възможност и на 2-те групи да имат щастлив и продуктивен живот.

СГБ и издателство „Архимед“ осъществяват добро и ползотворно сътрудничество по проекти целящи подобряване на възможностите за обучение на глухите хора, чрез издаване на литература и изкуство за глухи лица и за лица с увреден слух. През 2022 г. бе сключено рамково споразумение и бяха изработени материали за създаване и поддържане на платформа за изкуство сред глухите хора и лицата с увреден слух в България.

През 2022 г. представители на СГБ вземат участие в дейността на работни групи в Столичната община (СО), за обсъждане на стъпки за достъп до информация на електронния портал на СО. Столична община, през 2022 г., започва активно прилагане на мерките за административно обслужване на глухи и сляпо-глухи лица във всички точки. Осъществяването на дейността активно е подпомогната с ценна експертиза от 4-ма глухи консултанти, представители на сдружението. Със СО е подписан договор за заснемане на информационни видео-клипове на българския жестов език в направленията „Транспорт“, „Социални дейности“ и „Спорт“.

Служители на СГБ, със сертификати за жестови преводачи, през 2022 г. осъществяват курс в НБУ по български жестов език за преподаватели и административни служители. Отделно на 26 февруари 2022 г. е проведен изпит на курсисти, участвали в обучение по част от професията „Преводач от и на български жестов език“, по проект „Овластяване на жени със специфични възможности чрез усвояване на социални умения за равнопоставено участие в обществения живот“. През 2022 г. в СГБ са проведени и два други изпита за валидиране на знания, умения и компетенции по професия „Преводач от и на български жестов език“, на които са валидирани 8 преводача. Също така съгласно програмата на ЦПО към СГБ през 2022 г. 24 лица успешно приключиха обучението си за част от професията „Преводач от и на български жестов език“.

Осигурява се финансиране на проекти на неправителствени организации в областта на рехабилитацията и социалната интеграция на целевата група. С тази субсидия се постига партньорство на държавата с неправителствения сектор за реализиране на мероприятия като – обучения, различни видове арт терапии, придобиване на умения за самостоятелен живот, посещения на културни и други мероприятия, провеждане на фестивали, концерти

и др. с активното участие на целевата група, както и разработване на помагала, наръчници и др., насочени към промяна на обществените възприятия за хората с увреждания, включени в мероприятията за рехабилитация и социална интеграция.

През 2021 г. включените в мероприятията за рехабилитация и социална интеграция хората с увреждания са 3 800 лица, за което е разходван бюджетен ресурс в размер на 182 хил. лв. За 2022 г. хора с увреждания, включени в мероприятията за рехабилитация и социална интеграция са 3 850 лица, а средствата от бюджета, разходвани за постигане на целта са 260 хил. лв.

5. Параграф 14 от Препоръките, буква „в“)

Препоръка на Комитета:

в) предоставят на организациите на хората с увреждания информация и графици за процеса на консултации по предвидените реформи, насочени към промяна на удостоверяването на уврежданията, на определянето на работоспособността и на правото за пенсиониране, в съответствие с модела за правата на човека при хора с увреждания.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Продължаване на политиката за обмен на информация и активно участие на национално представителните организации на и за хора с увреждания в процеса на консултации по предвидените реформи за промяна на удостоверяването на уврежданията, на определянето на работоспособността и на правото за пенсиониране.

Отговорни институции/организации:

МС; МТСП; МЗ; национално представителни организации на и за хората с увреждания и др. заинтересовани страни

Срок:

Постоянен

Изпълнение:

В съответствие с чл. 33, ал. 2 от Конвенцията и чл. 17 от ЗХУ е създаден, Националният съвет за хората с увреждания.

В изпълнение на основната си функция за осъществяване на сътрудничество при разработване и провеждане на политиката за правата на хората с увреждания, е разгледал два проекта за изменение и допълнение на Наредбата за медицинската експертиза – един през 2021 г. и един през 2022 г.

През 2021 година в структурата на Министерство на здравеопазването бе създадена нова дирекция – „Защита на правата на пациентите“ (обн., ДВ. бр. 63 от 30 юли 2021г.), с основно предназначение пряка комуникация между Министерство на здравеопазването и пациентските организации, сред които са и организации на хората с увреждания.

В тази връзка са осъществени редица срещи с различни организации, чиято цел е постигане по-добър обмен на информация и идентифициране на системните проблеми, които изискват конкретни действия – промени в нормативната база, организационни, технологични и други.

През втората половина на 2021 г. срещи са проведени с Българското общество на пациентите с пулмонална хипертония (БОППХ), Сдружение „Деца с онкохематологични заболявания“ (СДОХЗ), Сдружение на пациентите с дихателна недостатъчност и белодробна трансплантация, Асоциацията на пациентите с бъбречни заболявания (АПБЗ), Асоциация на родителите на деца с увреден слух (АРДУС) и Сдружение „Ретина България“.

В началото на 2022 година се проведе работна среща на Национално представителните организации на и за хората с увреждания с ръководството на Министерство на здравеопазването. На тази среща са представени основните проблеми за хората с увреждания и техните очаквания, свързани с нормативни промени. Именно на тази среща са поети ангажименти за създаване на работна група, с участието на организациите

на хората с увреждания, която да анализира всички постъпили сигнали и жалби, касаещи практически затруднения при осъществяване на медицинската експертиза.

В тази връзка в работната група, създадена в началото на 2022 г. (спомената в т. 1.) основна роля е отредена на Национално представителните организации на и за хората с увреждания, като всички отразени промени в проект на Постановление на Министерския съвет за изменение и допълнение на Наредбата за медицинската експертиза са представени и единодушно приети на заседание на Националния съвет за хората с увреждания.

На 13 юни 2022 г. също е осъществена среща с представители на организации на хората с увреждания, в която от страна на МЗ участваха експерти и началника на кабинета. Обсъдени са редица въпроси, по-важните от които са свързани с медицинско обслужване на пациенти с редки болести, сроковете, в които се осъществява медицинската експертиза на заинтересованите лица, темата за медицинските изделия и помощните средства, затруднения при лечението на определени заболявания и други.

В допълнение следва да се отбележи, че през отчетния период, Министерството на труда и социалната политика, чрез Дирекция „Политика за хората с увреждания, равни възможности и социални помощи“ получи техническа помощ по проект с предмет: „Предприета реформа в областта на държавната политика за правата на хората с увреждания в Република България“ по Програмата на Европейския съюз за подкрепа на структурните реформи (ППСР), изпълнявана от Световната банка с финансиране от и в сътрудничество със Службата за подкрепа на структурни реформи към Генералния секретариат (DG REFORM) към Европейската комисия. Основно направление на техническата помощ бе укрепване и по-нататъшно развитие на социалната система в подкрепа на хората с увреждания, в частност подобряване на модела/инструментариума за извършване на индивидуална функционална комплексна оценка на потребностите на хората с увреждания и свързаните с нея административни процедури, следвайки утвърдените и наложени стандарти в областта.

В хода на техническата помощ бе отчетено, че информацията за уврежданията, която АСП получава от ТЕЛК/НЕЛК, не оценява валидно общото увреждане за даден човек като процент, тъй като тази оценка не отчита информация за функционирането. Информацията за функционирането може да бъде събрана валидно само с помощта на научно обоснован и международно валидиран инструмент. Това е първата стъпка за обективно идентифициране на потребностите на хората с увреждания с оглед предоставяне на финансова и друга необходима адекватна подкрепа. За целта през първото полугодие на 2022 г. Агенцията за социално подпомагане (АСП) апробира на терен предложен от Световната банка инструментариум по Програмата за оценка на уврежданията на Световната здравна организация „The World Health Organization Disability Assessment Schedule - WHODAS“ *(основавана на стандартния психометричен инструмент на Световната здравна организация, във формата с 36 въпроса Международната класификация на функционирането, уврежданията и здравето /ICF/, клинично прилагана, за да осигури стандартизиран метод за измерване на здравето и уврежданията)* сред около 3 000 лица с увреждания, както и специално разработен инструмент за оценка на потребностите на хората с увреждания, според модела за функциониране, с цел да се съотнесе оценката на уврежданията към оценката на потребностите. В систематичен преглед от 2016 г. Световната банка цитира редица препратки към прилагането на WHODAS по целия свят, включително в контекста на уврежданията. За оценка на увреждането според модела за функциониране на ICF, по валиден и надежден начин, който отчита както проблемите във функционирането, свързани със здравословните условия, така и силните области във функционирането – WHODAS е единственото международно признато приложение на ICF - практическият, научно обоснован избор за оценка на уврежданията. WHODAS се прилага по целия свят и в много страни в Европа.

Това бе кулминационната част от целевото предназначение при реализиране на техническата помощ и първата стъпка за обективно идентифициране на потребностите на хората с увреждания с оглед предоставяне на финансова и друга необходима публична подкрепа. Пилотното проучване имаше за цел да предостави солидна емпирична доказателствена база в подкрепа на препоръката на Световната банка относно подходящия вариант за ефективен и ефикасен метод и процес на цялостна оценка на индивидуалните потребности на хората с увреждания в България, основан на модела за функционирането. Пилотирането бе улеснено от обстоятелството за наличие на официален български превод на ICF и на Ръководството за прилагане на WHODAS 2.0, резултат от реализираната дейност по процедура BG05M9OP001-3.010 „Експертиза на работоспособността“ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014- 2020 г. с бенефициент МТСП (може да бъде намерен на следния линк: <https://mlsp.government.bg/uploads/1/whodas-2-0.pdf>).

Изготвени са протоколи от пилотните проекти. Времевият хоризонт за изпълнение на проектните дейности бе удължен до края на 2022 г.

Проведено бе обучение по WHODAS за социални работници, участващи в пилотирането. от хабилитирано лице в тази област, консултант в екипа на Световната банка.

На 21 септември 2022 г. бе проведен целодневен международен семинар в гр. София за улесняване на международния обмен на практики по отношение на индивидуалното цялостно функциониране и оценка на потребностите на хората с увреждания. Представени бяха резултатите и следващите стъпки от реализацията на проекти, сходни с този на МТСП, подкрепени с Техническа помощ по ППСР, за укрепване и по-нататъшно развитие на системите в областта на уврежданията в цялост.

На семинара взеха участие представители на Литва, Латвия, Азербайджан и Франция. В рамките на семинара бе преведена дискусия по общи теми и предизвикателства в областта с участието на международни експерти с тясна професионална експертиза, представители на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие, на Световната здравна организация и на Световната банка.

В деня на събитието бе проведена официална визита на международните участници в АСП за запознаване с дейността на ведомството в контекста на оценка на потребностите на хората с увреждания.

В изпълнение на поетите договорни ангажименти, екип на Световната банка представи цялостен анализ на настоящата система за оценка на уврежданията с фокус към промяна на модела, методиката и процедурите за оценяване на потребностите от подкрепа за хората с увреждания, съобразно принципите на ICF. Този преглед е базисен за проекта и резултатите от него са в основата за разработване на нов модел за оценка на функционалните способности и потребности от подкрепа на хората с увреждания.

Данните, събрани чрез проекта, са анализирани статистически, за да се оценят функциите и ефективността на предложения инструмент за оценка на индивидуалните потребности и да се гарантира, че той, в контекста на цялостната българска система за оценка на уврежданията, би бил надежден и съобразен с определянето на статуса на увреждането и с потребностите на хората с увреждания. Не на последно място това ще даде възможност да се прецени дали с прилагането на инструмента се осигурява основа за изготвяне на конкретни препоръки относно това как наличните медицинска и диагностична информация могат да бъдат най-добре интегрирани със социалните фактори в цялостна оценка на потребностите, която да обслужва правоприлагането на ЗХУ и свързаното законодателство, както и какви промени в административните процеси са необходими. В този контекст Световната банка препоръчва генерално преразглеждане на системите за оценка на уврежданията чрез или изцяло изоставяне на медицинската експертиза в полза на

психометрично валидно и надежно измерване на функционирането, или разширяване на съществуващата медицинска експертиза с такава мярка за функциониране. Според организацията промяната в методиката трябва да се основава на емпирични доказателства. Тези доказателства могат да бъдат статистически разработени в автоматизиран алгоритъм, който би изчислил степени на увреждане и намалена работоспособност по научно обоснован, максимално възможно обективен и непроизволен начин. Административните процеси за получаване на публична подкрепа следва да бъдат по-гладки, по-добре консолидирани при максимална степен на редуциране на административната тежест. Връзките между освидетелстването/преосвидетелстването (ТЕЛК/НЕЛК), сложното индивидуално оценяване на потребностите (АСП), предвиждане на възможности за разработването на план за действие с конкретни цели/очаквани резултати, насочването (от АСП) и достъпът до подкрепящи мерки/услуги (хора с увреждания, доставчици на услуги, институции/организации) трябва да бъдат ефективно интегрирани. В това отношение оценката на индивидуалните потребности трябва да играе ключова роля, включително при намирането на съответствие и свързването на лицата и ползите/услугите, които са им достъпни, без изготвяне на множество оценки на нуждите. Фокус следва да се поставя на резултатността.

От посочената информация за положените усилия в изпълнение на Параграф 10 и Параграф 14 от Препоръките, буква „а“ е видно, че всички промени свързани с критериите за оценка на вида и степента на увреждане/трайно намалена работоспособност се разработват в тясна консултация с национално представителните организации на и за хора с увреждания, както и с други организации на хора с увреждания.

Специфични права (чл. 5–30)

Равенство и забрана на дискриминация (чл. 5) и Жени с увреждания (чл. 6)

6. Параграф 18 от Препоръките, буква „а“

Препоръка на Комитета:

Комитетът е обезпокоен от: а) недостатъчното прилагане на мерки за борба с междусекторните форми на дискриминация, с насилие, основано на пола, и малтретирането на жени и девойки с увреждания;

Комитетът, в съответствие с неговия Общ коментар № 3 (2016) за жените и девойките с увреждания, и отчитайки цели 5.1, 5.2 и 5.5 от Целите за устойчиво развитие, препоръчва на държавата – страна по Конвенцията: а) да засили усилията и предприеме ефективни мерки за борба с междусекторната дискриминация на жени и девойки с увреждания, и с насилието и тормоза, който преживяват, като действа в тясно сътрудничество с организациите на жените и девойките с увреждания.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Изготвяне на концепция за предприемане на мерки за преодоляване на междусекторната дискриминация на жени и девойки с увреждания и насилието и тормоза, които преживяват.

Отговорни институции/организации:

МТСП, КЗД АХУ, АСП, в партньорство с всички министерства, национално представителни организации на и за хората с увреждания и други заинтересовани страни.

Срок:

2023 г.

Изпълнение:

Комисията за защита от дискриминация (КЗД) осъществява контрол по прилагането и спазването на българското законодателство, уреждащо равенството в третирането, както и международните стандарти, забраняващи дискриминация. Българският законодател справедливо е приел формулата на социална насоченост на производство пред КЗД. Тя се изразява чрез незаплащането на държавни такси от податели на жалби или сигнали при завеждането им. Направените разноски в хода на производство са за сметка на бюджета на Комисията. Не на последно място е регламентираното задължение на КЗД да оказва независима помощ на жертвите на дискриминация, което се реализира чрез регионални представители и експерти в централния офис на Комисията. При необходимост КЗД осигурява за сметка на бюджета си експертизи на вещо лице с цел пълното и всестранно изясняване на фактите и обстоятелствата в специализираното производство и осигуряване на равенство в третирането.

В съответствие с чл. 48 от ЗЗДискр. и заповед №146/10.08.2017 г. на председателя на КЗД, членовете на Комисията са разпределени в пет специализирани постоянни заседателни състава за разглеждане на образуваните преписки по конкретни, посочени от жалбоподателя, признаци. При оплаквания за неравно третиране по повече от един признак, тези преписки се разпределят за разглеждане на Петчленни разширени заседателни състави по множествена дискриминация, определени с разпореждане на председателя на КЗД. Съответните състави са специализирани да разглеждат определени признаци. Специализиран при разглеждане на жалби и сигнали свързани с оплаквания по признак "увреждане" е Пети специализиран постоянен заседателен състав. В съответствие с чл. 14, ал. 4 на Глава трета от Правилата за производство пред Комисията за защита от дискриминация, председателят на КЗД при необходимост може да създава Ad hoc заседателни състави.

Образувани производства по признак "увреждане" пред Комисия за защита от дискриминация през 2021 г. са 213, а през 2022 г. са 61.

Освен в специализирани заседателни състави, Комисия за защита от дискриминация в пълен състав с оглед правомощията разписани в чл. 47 от ЗЗДискр, във връзка с хората с увреждания на 24.02.2022г. излезе със становище, с което **препоръчва** на основание чл. 47, т. 6 от ЗЗДискр. на министъра на здравеопазването, на Националната здравноосигурителна каса, представлявана от председателя ѝ, да предприемат всички необходими мерки за установяване равенство в третирането и недопускането на дискриминация при определяне на критериите в Изискванията на НЗОК за предписване на медицински изделия за приложение с инсулинови помпи и сензори за продължително мониториране на нивото на глюкозата при захарен диабет ТИП 1 в извънболничната помощ. Изложеното становище представлява принципна позиция, която че ограничава КЗД да разгледа всяко конкретно оплакване за нарушение на антидискриминационното законодателство, с което е сезирана.

Бюджетът на Комисията за защита от дискриминация не е достатъчен за изпълнение на правомощията в областта на защитата от дискриминация и осигуряване на равенство в третирането. Показателите за разходи не са съобразени с актуалните ѝ потребности от финансови средства за осъществяване и подобряване дейността на комисията. Като независим специализиран орган по равенство КЗД следва да бъде осигурена с достатъчно бюджет, за да изпълнява всички функции и компетенции, свързани с предотвратяване и превенция на дискриминацията. Не трябва да се пренебрегва обстоятелството, че производството за защита от дискриминация е безплатно, поради което то се явява често една от малкото, а понякога и единствената възможност за търсене на справедливост и защита от страна на лица, принадлежащи към групите в най-тежко социално положение.

Комисията компенсира недостига на бюджет да извършва своята превантивна дейност цел недопускане на дискриминация по различни признаци, вкл. „увреждане“ чрез реализиране на проектни предложения. Анализът на практиката на КЗД показва, че от така подадените инициативни документи сериозен е процентът на оплакванията свързани с правото на труд от страна на работници/служители, както в държавния, така и в частния

сектор. Проект „Противодействие на дискриминацията на пазара на труда“ по Договор № BG05M9OP001-3.017-0001-C01 по Оперативна програма за развитие на човешките ресурси по процедура „Подобряване на условията на труд в България чрез намаляване на условията за дискриминацията“, BG05M9OP001-3.017. Целта на проекта е свързана със систематизиране на практиките за равни възможности и недискриминация с цел насърчаване, институционализиране и сертифициране на политиките по равенство и недискриминация на работното място.

Отворена остава и процедурата „Работодател без дискриминация“. Тя е свързана със сертифициране и въвеждане на стандарт за недискриминация в сферата на заетостта, насочена към работодатели. Комисията след подбор на работодатели в процедурата за участие прецизира кандидатите, съгласно условията, сред които:

1. Да утвърди Вътрешни правила за защита при упражняване на правото на труд и осигуряване на равни възможности на пазара на труда, с които са запознати по време на обучението и предоставени в учебния пакет.
2. Да се определи лице, което да съблюдава изпълнението на политиката за недопускане на дискриминация на работното място.

Наличието на служители при съответния работодател, било то от частния или общественния сектор способства за превенция и недопускане на дискриминация на работното място.

Деца с увреждания (чл. 7)

8.

Параграф 20 от Препоръките, буква „а“

Препоръка на Комитета:

Комитетът препоръчва държавата – страна по Конвенцията: а) да осигури пълна деинституционализация на момичетата и момчетата с увреждания и правото им да живеят в безопасна семейна среда, включително и в приемни семейства.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

С оглед окончателното финализиране на процеса на деинституционализация на грижата за деца ще продължат да се реализират мерки с фокус върху:

- *закриване на оставащите специализирани институции за деца, с изключение на домовете за медико-социални грижи за деца във Варна, Кърджали, Плевен и Стара Загора, които ще продължат да функционират до 31.12.2021 г.;*
- *ранното детско развитие и ранната интервенция, превенция и реинтеграция;*
- *превенция на възпроизвеждането на институционалния модел на грижа;*
- *повишаване на качеството и ефективността на мрежата от социални услуги за подкрепа на децата и техните семейства;*
- *интегрираното предоставяне на подкрепа и интегрирани междусекторни услуги;*
- *укрепване на капацитета на системата за закрила на детето.*

Извеждане на всички деца настанени на резидентна грижа в 12-те ДМСГД. Закриване на 12-те ДМСГД. Разкриване на нови услуги за подкрепа на децата и техните семейства с акцент децата с увреждания:

- *Разкриване на 25 Центъра за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания - ЦКОДУХЗ /3 вече са разкрити/ във всяка област, както и - разкриване на 26 интегрирани здравно-социални услуги за резидентна грижа за деца с увреждания и потребност от постоянни медицински грижи и за деца с високо-рисково поведение.*

Отговорни институции/организации:

МТСП, МЗ, МФ, ДАЗД, АСП, общини, НПО

Срок:

2025 г.

Изпълнение:

През първия етап от реформата за деинституционализация на грижата за деца (до края на 2015 г.) са закрити всички домове за деца с физически увреждания и интелектуални затруднения. До края на 2020 г. са закрити и всички домове за деца, лишени от родителска грижа и домове за медико-социални грижи за деца с изключение на четири дома за медико-социални грижи за деца във Варна, Кърджали, Плевен и Стара Загора, които следва да се закрийт до 31 декември 2023 г.

Още с приемането на Националната стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в Република България“ през 2010 г. в България се поставя началото на систематична промяна за премахването на модела на институционалната грижа за деца и закриване на домовете за деца, включително за деца с увреждания. В съответствие с основната цел на стратегията водещото разбиране е, че отглеждането на деца в специализирани институции, изолирано от общността, от образователни, здравни, социални и други услуги, е нарушение на правата на децата като цяло, а не само нарушение на правото им да живеят в семейна среда. Фокусът на първия етап от изпълнение на реформата бе поставен върху деинституционализацията на децата с увреждания. Децата и младежите с увреждания са изведени от домовете за деца с физически увреждания и интелектуални затруднения и ползват услуги в общността. В контекста на принципа, че семейството е най-добрата среда за отглеждането и развитието на всяко дете, една част от децата са реинтегрирани в биологичните семейства или са осиновени, а друга част са настанени в приемни семейства или ползват услуги за резидентна грижа.

Деинституционализацията е сложен процес, който е свързан не само с извеждане на децата от специализираните институции и закриване на специализираните институции. Той е съпътстван от дейности, свързани с оказване на подкрепа на децата и семействата, които подпомагат социалното включване на децата и осигуряване на възможности те да участват активно в живота в общността (да посещават детски ясли, градини и училища, да ползват здравни, транспортни, културни, спортни и всички други налични услуги). Във фокуса на процеса са мерките за комплексна подкрепа на децата и семействата, с акцент върху мерките за превенция на рисковете, ранна интервенция, включително за ранна интервенция на уврежданията и осигуряване на все повече възможности за подкрепа на децата в семейна среда в съответствие с потребностите и най-добрия интерес на децата.

Процесът на деинституционализация на грижата за деца в България е сред най-мощните социални реформи, като в резултат на целенасочените и последователни усилия на всички ангажирани участници се постигнаха съществени резултати, основните от които са:

- Значително намаление на броя на децата в специализираните институции и на самите специализирани институции (с над 97%) – от 7 587 деца през 2010 г. до 195 деца към 31.12.2022 г. Закрити са общо 133 специализирани институции. Както е посочено, към момента функционират само 4 дома за медико-социални грижи за деца, които се управляват от Министерството на здравеопазването и предстои те също да бъдат закрити (до 31.12.2023 г.);
- В резултат на комплексните мерки, един от най-съществените резултати на реформата е превесът на грижата в семейна среда. В сравнение с 2010 г. много повече деца в публична грижа се отглеждат в семейна среда (в семейства на роднини или близки и в приемни семейства), в сравнение с децата в услуги за резидентна грижа. Към 31.12.2022 г. в семейства на роднини или близки са настанени 4 093 деца; децата, настанени в приемни семейства, са 1 593, а децата/младежите, настанени в услуги за резидентна грижа – в центрове за настаняване от семеен тип, са 2 763 (общ брой деца/младежи „със“ и „без“ увреждания);
- Значително нарастване на броя на социалните услуги за деца и семейства (от 241 през 2010 г. до 654, за 15 336 потребители в края на м. декември 2022 г.).

Процесът на деинституционализация на грижата за деца е подкрепен и от приетия през 2019 г. Закон за социалните услуги (ЗСУ), който е в сила от 01.07.2020 г. Законът, освен

че предвижда цялостна реформа в сектора на социалните услуги, създава и допълнително гаранции за затваряне на входа към резидентната грижа и промяна на модела на грижа за децата. В ЗСУ изрично са регламентирани условията за ползване на резидентна грижа от деца. Не се допуска предоставяне на резидентна грижа на деца до 3-годишна възраст с изключение на предоставянето на резидентна грижа на деца с трайни увреждания, които имат нужда от постоянно медицинско наблюдение и медицинска грижа, когато те не могат да бъдат осигурени по друг начин. Срокът за ползване на резидентна грижа като мярка за закрила на детето не може да бъде по-дълъг от 2 години, като задължително се преразглежда на всеки 6 месеца. Този срок може да бъде удължаван само ако за децата няма възможност да бъдат реинтегрирани в биологичното семейство, осиновени, настанени в семейство на роднини и/или близки или в приемно семейство.

Предвид необходимостта от допълнително финансиране на някои от дейностите в услугите за специфична подкрепа, са предвидени допълващи стандарти за социалните услуги, чрез които се осигурява дневна или резидентна грижа за лица в невъзможност за самообслужване, за лица с агресивно и проблемно поведение, за лица с потребност от постоянно медицинско наблюдение и медицинска грижа. Те дават възможност за индивидуализиране на подкрепата и посрещане на специфичните потребности на потребителите в услугата. Допълващ стандарт е предвиден и за всички интегрирани здравно-социални услуги за дневна и резидентна грижа, които се финансират от държавния бюджет.

Допълнителна възможност за осигуряване на качествена и професионална грижа в сигурна среда за децата с трайни увреждания и за осигуряване на подкрепа на техните семейства е правото им да ползват заместваща грижа. В ЗСУ за първи път бе регламентирана и социалната услуга асистентска подкрепа именно с оглед разширяване на избора при осигуряването на подкрепа чрез социални услуги. Съгласно ЗСУ асистентската подкрепа се предоставя и на деца с трайни увреждания и пълнолетни лица с трайни увреждания с определена чужда помощ, които не ползват асистентска подкрепа, помощ за осигуряване на асистентска подкрепа или за които не се получава помощ за грижа в домашна среда по реда на друг закон. Насочването за ползване на асистентска подкрепа, която се финансира от държавния и общинския бюджет, се извършва само от общината, която предоставя услугата. Асистентите се избират от ползвателите на услугата, като те могат да бъдат от семейния кръг или външни за семейството лица. Общината е отговорна за организацията и отчитането на предоставянето на услугата, както и за контрола на дейността на асистентите. Чрез ЗСУ за първи път се въведе и изцяло безплатна услуга за подкрепа и обучение на членове на семейството, които полагат грижа в домашна среда за лица с трайни увреждания и за лица в надтрудоспособна възраст в невъзможност за самообслужване, за което не получават възнаграждение или финансова помощ.

Не на последно място, чрез ЗСУ за първи път се регламентира интегрираният подход при предоставяне на услуги. С оглед превенция на рисковете за отделяне на детето от семейството в ЗСУ е регламентирано, че социалните услуги за подкрепа за формиране на родителски умения, за консултиране и подкрепа на родители по въпросите на ранното детско развитие и отглеждането на деца и за ранна интервенция на уврежданията за деца не се заплащат и те са безплатни за лицата. Освен това, всички социални услуги за деца, които се финансират от държавния бюджет, са безплатни. Съгласно ЗСУ ранна интервенция на уврежданията за деца е „специализирана подкрепа за деца с увреждания и деца в риск от забавяне в развитието до 7-годишна възраст и техните семейства, която включва ранно идентифициране на рисковете за детското здраве и развитие, прилагане на мерки за ранно въздействие с цел подобряване на състоянието и развитието на децата и за изграждане на умения за тяхното отглеждане“.

Законът за закрила на детето (ЗЗДет.) гарантира и защитава основните права на детето във всички сфери на обществения живот, като това се отнася за всички деца, независимо от тяхната възраст, социален статус, физическо, здравословно и психическо състояние. Разпоредбите на ЗЗДет. определят правото на всяко дете на закрила за неговото

нормално физическо, умствено, нравствено и социално развитие, както и защита на неговите права и интереси. При реализирането на това право разпоредбите на закона не допускат ограничения, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, имуществено състояние, религия, образование и убеждения или наличие на увреждане. С промени в ЗЗДет., считано от 01.07.2020 г. се регламентираха на ниво закон междуинституционалното сътрудничество и действията при непосредствен риск от изоставяне на дете след раждане и предотвратяване на изоставянето на дете с увреждане, включително чрез услуги за ранна интервенция на уврежданията за деца. Също така, с промени в Наредбата за условията и реда за осъществяване на мерки за предотвратяване изоставянето на деца и настаняването им в институции, както и за тяхната реинтеграция¹, акцент е поставен върху подобряване на мерките за подкрепа на родителите с цел превенция на изоставянето, както и върху интензивната подкрепа, която се осъществява непосредствено след настаняване на детето извън семейството. Ако детето с увреждане е в риск по смисъла на § 1, т. 11 от Допълнителните разпоредби на ЗЗДет., то тогава спрямо него се предприемат и мерки за закрила, в зависимост от спецификата на случая, потребностите и интересът на детето.

По отношение на закриването на домовете за медико-социални грижи за деца, които се управляват от Министерството на здравеопазването, следва да се уточни, че този процес е уреден на законово ниво чрез ЗСУ, в който изрично е регламентирано, че до 1 януари 2021 г. трябва да бъдат закрити всички специализирани институции за деца, с изключение на домовете за медико-социални грижи за деца във Варна, Кърджали, Плевен и Стара Загора, които се закриват до 31 декември 2023 г. (§ 36, ал. 1 от Преходните и заключителни разпоредби на ЗСУ). Независимо от сроковете за закриването на домовете за медико-социални грижи за деца, най-добрият интерес на децата и опазването на тяхното здраве, безопасност и живот винаги са били и ще продължат да бъдат на първо място. Тези принципи стоят и в основата на всички действия и мерки, осъществявани в изпълнение на реформата за деинституционализация на грижата за деца чрез прилагането на индивидуален подход, съобразен със специфичните потребности на всяко дете. Необходимо е да се има предвид, че повечето от децата, настанени в домовете за медико-социални грижи за деца са с тежки увреждания с потребност от постоянна 24-часова медицинска грижа и подкрепа и за тях не е имало възможност да се осигури грижа в семейна среда поради здравословното им състояние.

Както бе посочено, деинституционализацията е неразделна част от политиките за подкрепа на децата и семействата, насочени към създаване на условия за гарантиране на правата на всички деца и подобряване на тяхното благосъстояние. Разработването на всеобхватни политики и мерки за осигуряване на комплексни грижи и закрила на децата и цялостна подкрепа на семействата с деца е в основата и на Плана за действие в изпълнение на Препоръка (ЕС) 2021/1004 на Съвета за създаване на Европейска гаранция за детето (2030) (приет с РМС № 879 от 09.11.2022 г.). Предвид това, Планът включва редица секторни политики и широк кръг целеви групи деца в неравностойно положение, сред които и децата в алтернативна (особено институционална) грижа и децата с увреждания. Независимо че децата в алтернативна грижа и децата с увреждания не са единствените целеви група на плана, в него са включени редица мерки и дейности за подкрепа на децата и семействата, превенция на рисковете и отглеждане на децата в семейна среда, които са в основата на процеса на деинституционализация на грижата за деца. Освен от държавния бюджет, за изпълнението на плана ще бъде осигурена сериозна финансова подкрепа и от Европейския социален фонд+ чрез Програма „Развитие на човешките ресурси“ и Програма „Образование“ за периода 2021-2027 г. Общо по двете програми са заделени средства в размер над 136 млн. евро (подкрепа от ЕС), като се очаква тя да достигне до над 200 хил. деца.

---

¹ Обн., ДВ, бр. 37 от 2019 г.

В системата на здравеопазването продължават да съществуват 4 дома за медико-социални грижи за деца (ДМСГД), съгласно последните изменения на § 45, ал. 1 от Преходните и Заключителни разпоредби на Закона за социалните услуги. Срокът за закриване на домовете е удължен до 31.12.2023 г., тъй като в съществуващите към 31.12.2022 г. домове в градовете: Варна, Кърджали, Плевен и Стара Загора са настанени на резидентна грижа 209 деца - всичките с увреждания.

През 2022 г. от ДМСГД са изведени 85 деца, като 82 от тях са с увреждания. За същия период са постъпили 79 деца, от които 77 - с увреждания. Част от причините за продължаване на настаняването на деца в ДМСГД са свързани с: нежеланието на част от резидентните социални услуги да приемат деца с множествени увреждания, които се нуждаят от специализирани медицински грижи; все още неизградените и оборудвани 20 резидентни интегрирани здравно-социални услуги – центрове за специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи; недостатъчно добре развитата мрежа от услуги за превенция на изоставянето на деца с увреждания - услуги които да подкрепят родителите при отглеждането им.

В изпълнение на заложените в стратегическите документи ангажименти, на мястото на закритите домове следва да бъдат разкрити Центрове за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания (ЦКОДУХЗ), като за целта е необходимо АСП да изведат всички деца, настанени в ДМСГД. Процесът по разкриване на ЦКОДУХЗ следва да се осъществява паралелно с процеса на закриване на ДМСГД, тъй като планираните за разкриване 4 ЦКОДУХЗ, в горепосочените областни градове, е предвидено да се създадат на мястото на закриващите се 4 ДМСГД. Невъзможността да бъдат закрити тези 4 ДМСГД доведе до отлагане и на срока за разкриване на ЦКОДУХЗ на тяхно място.

С оглед създаване на условия за устойчиво подобряване на майчиното и детско здраве в страната са разкрити Центрове за комплексно обслужване на деца с увреждания (ЦКОДУХЗ), като в края на 2022 г. функционират 10 ЦКОДУХЗ. Центровете се разкриват поетапно, като имат различен капацитет и обем на дейност в зависимост от конкретните потребности и наличен ресурс в съответната област. Във всичките ЦКОДУХЗ амбулаторно се осъществява диагностика, физикална терапия, медицинска и психосоциална рехабилитация на деца с увреждания и хронични заболявания. Осигурява се подкрепа на родителите чрез обучение в грижите за дете с увреждане и чрез осигуряване на почасови услуги, които включват индивидуални и/или групови занимания с децата. Осигурени са и мобилни услуги за обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания в ЦНСТ или в дома на децата. В ЦКОДУХЗ – Бургас се предоставят и допълнителни стационарни дейности, с които се осигуряват специални грижи за деца до една година и дългосрочни грижи за деца. Там се извършва комплексно лечение на недоносени деца, продължително лечение (до три месеца) след проведено активно болнично лечение, както и физикална терапия и рехабилитация (до шест месеца) за деца с тежки увреждания или хронични заболявания. ЦКОДУХЗ – Бургас предоставя и специализирани палиативни грижи за деца в терминално състояние.

За 2022 г. през тези 10 центъра са преминали общо 2279 деца с увреждания и хронични заболявания. От тях 1972 деца са получили почасови амбулаторни услуги по физикална терапия, медицинска и психосоциална рехабилитация в центъра, а мобилни услуги в дома са получили 80 деца.

За 2022 г. в ЦКОДУХЗ-Бургас стационарни грижи са получили общо 199 деца с увреждания и хронични заболявания, от тях 100 са недоносени деца, които са получили специфични грижи; 38 деца са преминали през продължително лечение; за 53 е осигурена продължителна рехабилитация, а на 8 деца в терминално състояние са осигурени палиативни грижи.

Чрез двата проекта на Министерството на здравеопазването по процедура BG16RFOP001-5.001 „Подкрепа за деинституционализация на грижите за деца“ по Приоритетна ос 5 „Регионална социална инфраструктура“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020 г., са предприети мерки по стартиране на процеса за

изготвяне на документация за провеждане на процедура по ЗОП, за оборудване и обзавеждане на 26-те интегрирани здравно-социални услуги, като към края на 2022 г. е изградена инфраструктурата на 6 центъра за специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи в градовете Кърджали, Хасково, Стара Загора и Казанлък.

9.

Параграф 20 от Препоръките, буква „б“

Препоръка на Комитета:

б) да увеличи ресурсите, отпускани за развитието на мрежа от услуги, подкрепящи приобщаването в местните общности и овластяването на семействата с деца с увреждания в съответствие с Общ коментар № 5 (2017) на Комитета относно независимия живот и включването в общността.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Реализиране на планираните мерки и дейности, свързани с развитие на мрежа от услуги, подкрепящи приобщаването в местните общности и овластяването на семействата с деца с увреждания.

Отговорни институции/организации

МТСП, МЗ, МФ, ДАЗД, АСП, общини, НПО,

Срок:

2027 г.

Изпълнение:

Предстои отчитане.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Продължаване на подкрепата за децата и семействата, включително за семействата отглеждащи деца с трайни увреждания по съобразно действащото национално законодателство в социалната сфера.

Отговорни институции/организации:

МТСП, АСП

Срок:

Постоянен.

Изпълнение:

За 2021 г. осигурените средства от държавния бюджет за финансиране на всички социални услуги, делегирани от държавата дейности, са в размер на 421,9 млн. лв., като ежегодно тези средства се увеличават. За 2022 г. средствата от държавния бюджет са 533,7 млн. лв. По информация на Агенцията за социално подпомагане (АСП), осигурените средства за социалните услуги само за деца са в размер на 218,4 млн. лв.

Изпълнението на мерките по процеса на деинституционализация на грижата за деца се финансира както със средства от държавния бюджет, така и със средства по линия на Европейските структурни фондове. Общият размер на средствата по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ (ОПРЧР) 2014-2020 е приблизително 194 млн. лв., а по Оперативна програма „Региони в растеж“ (ОПРР) 2014-2020 е приблизително 45,3 млн. лв.

Важна част от подкрепата за децата и семействата, включително за семействата, отглеждащи деца с трайни увреждания, е финансовата подкрепа по реда на Закона за семейни помощи за деца (ЗСПД). Месечната семейна помощ за отглеждане на дете с трайно увреждане е диференцирана в зависимост от степента на увреждането или степента на намалената работоспособност на детето и в съответствие с предназначението ѝ. Помощта се предоставя независимо от доходите на семействата, като за всички деца с трайни увреждания тя е предназначена за задоволяване на основните и специфичните поради увреждането потребности. Акцентът в диференцирането на помощта е насочен към по-

високите вид и степен на увреждания. За децата с определени 90 и над 90 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност помощта е най-висока – 930 лв. По бюджета за 2022 г. по програма „Подкрепа за децата и семействата“ за изплащане на този вид семейна помощ са осигурени 172 млн. лв. за 27 000 деца с трайни увреждания средномесечно, като изплатените средства са в размер на 177 362 886 лв. за 26 669 деца средномесечно. За 2021 г. месечната помощ по реда на чл. 8д от ЗСПД е отпусната за 27 403 деца средномесечно. Изплатената сума е 176 531 699 лева.

Законът за хората с увреждания (ЗХУ) урежда обществените отношения, свързани с упражняване на правата на хората с увреждания в Република България. Съгласно разпоредбите на ЗХУ, децата с установени вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност имат право финансова подкрепа. Тя се състои от два компонента: финансова подкрепа и целеви помощи.

Месечната финансова подкрепа се определя като процент от линията на бедност, която за 2021 г. беше в размер на 369,00 лв., а за **2022 г. - 413,00 лв.** Линията на бедност се определя ежегодно с Постановление на Министерския съвет.

Децата с трайни увреждания до 18-годишна възраст не получават месечна финансова подкрепа по реда чл. 70 от ЗХУ, тъй като правата им са осигурени в Закона за семейните помощи за деца и получават месечна помощ по чл. 8д. От 18-годишна възраст имат право на месечна финансова подкрепа, ако не получават месечна помощ по чл. 8д от Закона за семейни помощи за деца (ЗСПД).

Съгласно регламента на ЗХУ, децата с увреждане имат право на:

- целева помощ до двукратния размер от линията на бедност за съответната година за преустройство на жилище, ако средномесечният доход на член от семейството за последните 12 месеца е равен или по-нисък от линията на бедност, и ако се придвижват с инвалидна количка;
- целева помощ за провеждане на балнеолечение и/или рехабилитационни услуги, съобразно конкретните им нужди, която се предоставя веднъж годишно при наличие на медицинско предписание от лекар специалист.
- целева помощ за наем на общинско жилище на самотни родители с дете с трайни увреждания;
- целева помощ за осигуряване на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия (за 2021 г. на 298 деца е осигурена целевата помощ, а броят на децата с осигурена целева помощ за 2022 г. е **4 578**).

Важно е да се отбележи, че от 01.07.2022 г., дейностите по предписване, отпускане, заплащане, и контрол на помощните средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия (ПСПСМИ) за хората с увреждания се осигуряват от Националната здравноосигурителна каса (НЗОК) и Регионалните здравноосигурителни каси (РЗОК) в страната.

По реда на чл. 71, ал. 1 от Правилника за прилагане на Закона за хората с увреждания (ППЗХУ), дирекция „Социално подпомагане“ изплащат парична компенсация за пътни разходи в страната, направени от хората с увреждания, в това число и деца с увреждания, на които им е отпусната целева помощ за изработване, покупка и/или ремонт на ПСПСМИ от НЗОК, когато същите не могат да се изработят, закупят и/или ремонтират по настоящ адрес и тяхното присъствие е необходимо. За 2022 г. на **75** деца с увреждания, на които е отпусната целева помощ за изработване, покупка и/или ремонт на ПСПСМИ от НЗОК са получили парична помощ за пътни разходи в страната по реда на чл. 71, ал. 1 от ППЗХУ и са начислени средства в размер на **9 614,00** лева.

Законът за личната помощ (ЗЛП) е специален закон, който урежда условията и реда за предоставянето и ползването на лична помощ в Република България. Личната помощ представлява специфичен вид асистентска грижа, предоставяна на хора с тежки увреждания с потребност от чужда помощ, регламентирана като механизъм, основан на гарантирана от държавата финансова подкрепа, индивидуалните потребности и личния

избор на ползвателя.

Тя има за цел чрез осигуряване на лична помощ да подпомогне ползвателите ѝ да упражняват основните си права, да имат възможности за избор, независим живот, активно включване и участие в обществото и достъп до услуги и дейности. Личната помощ се предоставя въз основа на изготвена индивидуална оценка на потребностите и издадено направление по реда на глава трета от ЗХУ. В заключенията от тази оценка се определят видовете финансова подкрепа по реда на закона и потребността от предоставянето на конкретни подкрепящи мерки/ услуги, в т.ч. включване в механизма лична помощ (с посочен месечен брой часове), чрез издаване на направления към отговорните органи и организации.

В изпълнение на ЗЛП за периода януари-декември 2021 г. са подадени 20 066 бр. заявления-декларации за изготвяне на индивидуална оценка на потребностите от подкрепа със заявена потребност от лична помощ. Издадени са 19 659 бр. направления с определени часове за ползване на лична помощ. Към 31.12.2021 г. общият брой ползватели по механизма лична помощ е 41 332 лица. На общините/районите са преведени 280 540 376 лв. за предоставяне на механизма лична помощ с оглед осигуряване на асистентска подкрепа на 37 532 средномесечен брой ползватели, в т.ч. деца с трайни увреждания.

За периода от **01.01.2022 г. до 31.12.2022 г.** в ДСП са подадени **4 043** броя заявления-декларации с искане за изготвяне на индивидуална оценка на деца с трайни увреждания и заявена потребност от лична помощ. Директорите на ДСП са издали **4 036 броя** направления, с определени часове за ползване на лична помощ по реда на ЗЛП.

Съгласно ЗЛП всички деца и лица с трайни увреждания с установени вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност с определена чужда помощ или деца с 90 и над 90 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност без определена чужда помощ могат да бъдат ползватели по механизма лична помощ, без ограничения във възрастта. През **2022 г.** действащи договори за деца под 18-годишна възраст са **6 117** за общо **835 610 часа** месечно.

Важно е да бъде отбелязано, че с предоставянето на лична помощ се създават възможности за заетост и включване на пазара на труда на лица, ангажирани в момента с интензивни грижи за хора с увреждания, в т.ч. деца (т.е. членове на семейството). Средствата по механизма ще се използват само за заплата, социални и здравни обезщетения и ще осигуряват допълнителни доходи в семействата, които се грижат за член с увреждане. Фокусът е върху превенция за социалното изключване и подкрепа от страна на държавата на доходите на семействата, вкл. такива, отглеждащи деца с трайни увреждания. В тази връзка през разглеждания период е създадена съответната ангажираност на лица, включени в заетост по механизма лична помощ като асистенти за подпомагане на ползвателите.

Наредба № Н-19 от 02.12.2008 г. определя условията и редът за ползване от страна на лица с 50 и над 50 на сто намалена работоспособност или вид и степен на увреждане, както и лицата или семействата, отглеждащи деца с трайни увреждания до 18-годишна възраст и до завършване на средно образование, но не по-късно от 20-годишна възраст, на платената пътна мрежа, за която се заплащат винетни такси по Закона за пътищата. Лицата и семействата, отглеждащи деца с увреждане до 18-годишна възраст и до завършване на средно образование, но не по-късно от 20-годишна възраст, се освобождават от заплащане на една годишна винетна такса за един лек автомобил. За 2022 г., **8 402** лица и семейства, отглеждащи деца с увреждане са освободени от заплащане на една годишна винетна такса.

Със Закона за българския жестов език (ЗБЖЕ), се уреждат обществените отношения, свързани с признаването на българския жестов език за естествен самостоятелен език и със зачитането на правото на глухите и на сляпо-глухите лица (в това число деца) на изразяване и на информация чрез българския жестов език. За периода януари-декември 2022 г. по реда и условията на ЗБЖЕ са издадени **6 броя** заповеди за осигуряване на правото на безвъзмездна преводаческа услуга на български жестов език на глухи и сляпо-глухи деца.

Достъпност (чл. 9)

11.

Параграф 24 от Препоръките, буква „б“

Препоръка на Комитета:

б) да увеличи усилията си за работа, насочена към създаването в държавата, включително и в отдалечените и селските райони, на среда, свободна от бариери.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Продължаване на усилията за работа, насочена към създаването в държавата, включително и в отдалечените и селските райони, на среда, свободна от бариери;

Отговорни институции/организации:

МРРБ, МЗХГ, МТСП, общини и други заинтересовани страни.

Срок:

До 2026 г.

Изпълнение:

Съгласно чл. 53, ал. 4 от Закона за хората с увреждания (ЗХУ) изискванията за достъпна среда по чл. 53, ал. 1 – 3 от ЗХУ са задължителни при изработване и одобряване на подробни устройствени планове и техни изменения, както и при изработване и одобряване на инвестиционни проекти за изграждане на нови или при реконструкция, основно обновяване, основен ремонт, преустройство, пристрояване и надстрояване на елементите на урбанизираната територия и на сградите и съоръженията.

Посочените изисквания са регламентирани в Закона за устройство на територията (ЗУТ), където са направени необходимите промени в изпълнение на мерките, включени в одобрената с Решение № 638 от 3.8.2016 г. на Министерския съвет на Република България Концепция за промени в националното законодателство, свързани с прилагането на чл. 9 „Достъпност“ от Конвенцията на ООН по отношение на достъпната архитектурна среда, като са регламентирани следните изисквания:

- съгласно чл. 75, ал. 3 от ЗУТ транспортната техническа инфраструктура трябва да осигурява най-добри условия за удобен, безопасен и икономичен транспорт на пътници и товари и за достъпност на лица с увреждания, при опазване на околната среда;

- съгласно чл. 112, ал. 4 от ЗУТ с подробните устройствени планове трябва да се създават и условия за устройство на средата и техническата инфраструктура с цел достъпност и ползване от лица с увреждания, съобразно наредбата по чл. 169, ал. 4 от ЗУТ за изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания;

- съгласно чл. 169, ал. 1, т. 4 от ЗУТ строежите се проектират, изпълняват и поддържат в съответствие с основните изисквания към строежите, определени в приложение I на Регламент (ЕС) № 305/2011 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2011 г. за определяне на хармонизирани условия за предлагането на пазара на строителни продукти и за отмяна на Директива 89/106/ЕИО на Съвета (ОВ, L 88/5 от 4 април 2011 г.), вкл. за достъпност и безопасност при експлоатация;

- съгласно чл. 169, ал. 4 от ЗУТ министърът на регионалното развитие и благоустройството е издал наредба за определяне на изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания - Наредба № РД-02-20-2 от 2021 г. за определяне на изискванията за достъпност и универсален дизайн на елементите на достъпната среда в урбанизираната територия и на сградите и съоръженията (Наредба № РД-02-20-2 от 2021 г.) (обн., ДВ, бр. 12 от 2021 г.; попр., бр. 18 от 2021 г., доп., бр. 42 от 2021 г., изм., бр. 55 от 2021 г., изм. и доп., бр. 20 от 2022 г.).

Наредба № РД-02-20-2 от 2021 г. е издадена през 2021 г. като с нея е отменена Наредба № 4 от 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания (Наредба № 4 от 2009 г.) (обн., ДВ, бр. 54 от 2009 г.) поради изцяло отменените основания за нейното издаване (отменена ал. 2 на чл. 169 от ЗУТ и чл. 33 от отменения Закон за интеграция на хората с увреждания). С Наредба № РД-02-20-2 от 2021 г. са

определени правилата, нормите и нормативите (минималните стандарти) за достъпност и универсален дизайн на елементите на достъпната среда в урбанизираната територия и на сградите и съоръженията. Изискванията на наредбата се прилагат при проектирането и изпълнението на елементите на достъпната среда в урбанизираната територия и в сградите и съоръженията за осигуряване на достъпна архитектурна среда за цялото население, като се отчитат и специфичните нужди на хората с намалена подвижност, в т.ч. на хората с увреждания. Наредбата се прилага и при извършване на реконструкция, основно обновяване, основен ремонт, преустройство, пристрояване и надстрояване на съществуващи елементи на урбанизирана територия и на сградите и съоръженията за обществено обслужване.

През 2021 г. по настояване на професионалните организации в проектирането и строителството с Наредба за допълнение на Наредба № РД-02-20-2 от 2021 г. е създаден § 7 в преходните и заключителни разпоредби на Наредба № РД-02-20-2 от 2021 г., който урежда възможността инвестиционните проекти, разработени в съответствие с отменената Наредба № 4 от 2009 г. да бъдат внесени за одобряване от компетентния орган в 45 –дневен срок от влизане в сила на тази наредба, т.е. срокът на § 7 започва да тече след влизане в сила на наредбата за допълнение. Наредбата за допълнение е обнародвана в „Държавен вестник“, бр. 42 от 18.05.2021 г. С Наредба за изменение на Наредба № РД-02-20-2 от 2021 г., обнародвана в „Държавен вестник“, бр. 55 от 02.07.2021 г. посоченият срок е променен от 45- дневен в едногодишен срок. Определеният срок, с който е дадена възможност за прилагане и на отменената наредба изтече на 23.5.2022 г.

През 2022 г. в бр. 20 на „Държавен вестник“ са обнародвани промени в Наредба № РД-02-20-2 от 2021 г., свързани с получени и разгледани през 2021 г. предложения на архитекти и строителни предприемачи за прецизиране на отделни изисквания на наредбата, за които в хода на прилагането им е установено, че са неточни или непълни и водят до неясноти при техническото им прилагане.

- съгласно чл. 169, ал. 6 от ЗУТ органите на изпълнителната власт ежегодно разработват програми с мерки за привеждане на урбанизираната територия и на съществуващи отделни сгради и съоръжения в нея в съответствие с изискванията за достъпна среда и предвиждат средства за тяхното реализиране. Министерският съвет и общинските съвети приемат програмите и осъществяват контрол по изпълнението им;

- в чл. 184 от ЗУТ са определени облекчени условия и ред за изграждане или поставяне на съоръжения за достъпна среда на хората с увреждания в съществуващи сгради.

Посочените разпоредби следва да се спазват от всички участници в процеса на строителството съгласно чл. 160, ал. 1 от ЗУТ - възложители, строители, проектанти, консултанти, физически лица, упражняващи технически контрол за част „Конструктивна“, техническият ръководител и доставчикът на машини, съоръжения и технологично оборудване, от органите, които съгласуват и одобряват устройствените планове и инвестиционните проекти, издават разрешения за строеж и актове за въвеждане в експлоатация на завършените строежи, както и от контролните органи.

Министърът на регионалното развитие и благоустройството или упълномощено от него лице е отговорен за спазването на посочените разпоредби при одобряване на подробни устройствени планове съгласно чл. 129, ал. 3, т. 2 от ЗУТ, при съгласуване и одобряване на инвестиционни проекти съгласно чл. 141, ал. 6, т. 2 и чл. 145, ал. 1, т. 3 от ЗУТ и при издаване на разрешение за строеж съгласно чл. 148, ал. 3, т. 2 от ЗУТ.

Съгласно чл. 10, ал. 10 от Закона за пътищата (ЗП), Агенция „Пътна инфраструктура“ (АПИ) осъществява правомощията на държавата във връзка със събирането на пътни такси, управлението на смесената система за таксуване на различните категории пътни превозни средства, както и дейностите по практическото прилагане, въвеждане, функциониране и контрол на системата за събиране на пътни такси.

Национално тол управление е специализирано звено към АПИ, което изпълнява всички нейни функции като лице, събиращо пътни такси по чл. 10, ал. 1 и ал. 2 от ЗП, като

осъществява събирането на такси за ползване на платената пътна мрежа на база време - винетни такси, и на база изминато разстояние - тол такси, по републиканските пътища в обхвата, който е определен по чл. 10, ал. 3 от ЗП, съгласно изискванията на чл. 33а, ал. 1 от Правилника за структурата, дейността и организацията на работа на Агенция „Пътна инфраструктура“.

В чл. 10в, ал. 1 от ЗП е регламентирано, че лице с 50 и над 50 на сто намалена работоспособност или вид и степен на увреждане се освобождава от заплащане на винетна такса за един лек автомобил - негова собственост или съпругеска имуществена общност, с обем на двигателя до 2000 куб. см и мощност до 117,64 kW (160 к.с.) по ред, определен с наредба на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията и министъра на труда и социалната политика.

Приносът на АПИ/НТУ при изпълнение на тази политика се изразява във финансово облекчение на правоимащите лица съгласно чл.10в, ал. 1 и ал. 2 от ЗП чрез освобождаване на ползваните от тях пътни превозни средства от заплащане на пътни такси, като през периода от 01 януари до 31 декември 2021 г. са издадени 229 361 бр., а през периода от 01 януари до 31 декември 2022 г. са издадени 222 341 бр. безплатни електронни винетки със срок на валидност една година.

Предоставянето на този вид подкрепа на територията на цялата страна има за цел създаването на по-добри условия и възможности за лицата с увреждания да упражняват правата си и да участват в отделните сфери на обществения живот, равноправно с останалите български граждани.

Министерството на труда и социалната политика продължава да реализира конкретна мярка за финансиране и изпълнение на дейности за изграждане на достъпна жилищна среда, съответно по Националната програма за достъпна жилищна среда и лична мобилност, съгласно чл. 5б от Закона за хората с увреждания, утвърдена от министъра на труда и социалната политика. Тези дейности са свързани с изпълнението на инвестиционни проекти за изграждане на достъпна среда в съществуващи жилищни сгради и прилежащите им пространства, която да се ползва безвъзмездно и по нестопански начин за осигуряването на достъпност за хора с увреждания. Проектите включват строително-монтажни работи за изграждане/поставяне на съоръжения за преодоляване на различни нива в жилищните сгради (рампи, подечни платформи и асансьори), съответстващи на изискванията за достъпност, за които е налице одобрен инвестиционен проект и издадено разрешение за строеж/поставяне. През първото полугодие на 2022 г. бяха извършени промени в Националната програма за достъпна жилищна среда и лична мобилност, за да се гарантира подобряване на реда, условията и процедурите за кандидатстване за изграждане на достъпна жилищна среда, с цел отстраняване на идентифицирани несъответствия и оперативни затруднения. Актуализираната програма урежда синхронизация с приложимите стандарти и изисквания за достъпност. Премахнат е минималният праг при финансиране на проекти във връзка с изграждането на достъпна жилищна среда и са прецизирани условията за допустимост относно обхвата на предвидените дейности, като се допуска осигуряване на собствен финансов принос от страна на кандидата в случаите, когато планираната стойност на проектното предложение надхвърля стойността от 100 000 лв., която е определеният максимален размер на финансиране по Компонент 1 „Достъпна жилищна среда” от Програмата. С приетите промени се гарантира подобряване на реда, условията и процедурите за кандидатстване и извършване на дейности за осигуряване на необходимата публична подкрепа за изграждане на достъпна жилищна среда.

В рамките на одобрените бюджетни средства за 2022 г. е повишен и размерът на средствата за реализиране на Програмата с 500 000 лв. и достига общ размер от 2 500 000 лв., в т.ч. преимуществено за осигуряване на целевото финансиране по Компонент 1 „Достъпна жилищна среда”.

В повечето случаи ограниченията на средата са сериозна бариера за участието на хората с увреждания в обществения живот. Тези обстоятелства поставят необходимостта от ускоряване на дейностите в различни направления – осигуряване на физически достъп до обществени сгради, жилища, открити пространства и др. В този контекст през разглеждания период отново се отчита като важно направление в изпълнение на препоръката изграждането на достъпна жилищна среда за хората с увреждания.

Съгласно чл. 56, ал. 1 от Закона за хората с увреждания (ЗХУ) физическите и юридически лица, собственици на елементи на достъпната среда, сгради и съоръжения, може да бъдат финансирани за дейности за изграждане на достъпна среда за хора с увреждания по национална програма за достъпна жилищна среда и лична мобилност, като условията и редът за финансиране се определят с правилника за прилагането на закона. С Националната програма за достъпна жилищна среда и лична мобилност се уреждат условията и редът за кандидатстване, разглеждане, оценяване, класиране и одобряване на проектните предложения на кандидатите, обект на Програмата. Изпълнението на Програмата се осъществява на проектен принцип в рамките на одобрените бюджетни средства за съответната година и се прилага на територията на всички общини. Конкретно Компонент 1 „Достъпна жилищна среда“ от Програмата е насочен към финансиране изпълнението на инвестиционни проекти за изграждане на достъпна среда в съществуващи жилищни сгради и прилежащите им пространства, която се ползва безвъзмездно и по нестопански начин (стойност на проектно предложение – до 100 000 лв.). Проектите включват строително-монтажни работи за изграждане/поставяне на съоръжения за преодоляване на различни нива в жилищните сгради, в т.ч. рампи, подечни платформи и асансьори, съответстващи на изискванията за достъпност, за които е налице одобрен инвестиционен проект и издадено разрешение за строеж/поставяне.

Целта от реализирането на Програмата е да предостави повече възможности на тази социална група за преодоляване на срещаните от тях затруднения и бариери в ежедневието, произтичащи от ограниченията в заобикалящата ги среда, в т.ч. липсата на достъпност, същевременно при спазване на установените формални изисквания. Насочеността на мярката е към създаване на условия за водене на независим живот, и в частност подобряване на достъпа до образование и работа за хората с увреждания чрез предоставяне на възможности за изграждане на достъпна среда в съществуващи жилищни сгради и прилежащите им пространства за хора с увреждания,

През 2021 г. по Компонент 1 „Достъпна жилищна среда“ от Програмата са сключени договори за финансиране по 45 одобрени проекта, в т.ч. на 16 физически и 29 юридически лица (сдружения в режим на етажната собственост). Стойността на изплатените средства е в размер на 1 577 098, 97 лв. През 2022 г. са одобрени за финансиране 58 проектни предложения на стойност 2 449 191,43 лв.

Тази насърчителна мярка е с постоянен характер на изпълнение.

За осигуряване на адаптирана достъпна среда за хора с увреждания на културни, исторически и спортни обекти, АХУ финансира проекти за изграждане на достъпна архитектурна среда за хора с увреждания на културни, исторически, спортни обекти. Извършва мониторинг по изпълнение на поетите задължения по проектите в резултат на осигуреното финансиране.

За отчетните 2021 г. и 2022 г. са планирани по 9 адаптирани обекти годишно. За 2021 г. са финансирани 11 проекта, а през 2022 г. – 12 проекта.

- Финансови средства за реализиране на проектите за 2021 г. – 90 919лв.
- Финансови средства за реализиране на проектите за 2022 г. – 286 652 лв.

Планирания мониторинг по изпълнение на поетите задължения по проектите, резултат на осигуреното финансиране е 100%. През 2021 г. извършения мониторинг е 176 %, а през 2022 г. е 113%.

С цел гарантиране на достъпността в сферата на образованието, от 2022 година функционира платформа за образователни и терапевтични ресурси за деца и ученици със специални образователни потребности „Подкрепи ме“ (podkrepi.me.mon.bg). Платформата е създадена в партньорство между МОН, РЦПППО – София-град и УНИЦЕФ – България. Към настоящия момент в платформата „Подкрепи ме“ има качени над 400 броя авторски продукта под формата на видеа и текстови файлове, като информацията е, че разработването и качването на ресурси в платформата продължава, регистрираните специалисти са над 750 и има над 120 заявки от родители за регистрация.

Ежегодно се реализира Националната програма „Създаване на достъпна архитектурна среда и сигурност в училище“, модул „Създаване на достъпна архитектурна среда“.

През 2021 г. са одобрени за изпълнение следните дейности:

- Проектиране и изграждане на покрити рампи – 2
- Изграждане на покривни покрития на вече изградени рампи – 0
- Адаптирани и изградени санитарни възли – 5
- Ремонт на прилежаща инфраструктура – 7
- Изпълнение на асансьорна уредба – 3
- Доставка монтаж на платформени съоръжения – 2
- Маркиране на маршрутите и обозначаване на помещенията, осигуряващи достъпната архитектурна среда – 2

През 2022 г. са одобрени за изпълнение следните дейности:

- Проектиране и изграждане на покрити рампи – 3
- Изграждане на покривни покрития на вече изградени рампи – 3
- Адаптиране и изграждане на санитарни възли – 10
- Ремонт на прилежаща инфраструктура – 3
- Изпълнение на асансьорна уредба – 2
- Доставка и монтаж на платформени съоръжения или устройства за изкачване на стълби – 11
- Маркиране на маршрутите и обозначаване на помещенията, осигуряващи достъпната архитектурна среда – 1.

За гарантиране на физическа достъпност в сградите, ползвани от съдебната власт е необходимо да се отбележи, че при управление имуществото, в това число при извършване на ново строителство, реконструкции и ремонти, се съблюдават правилата, нормите и минималните стандарти за достъпност и универсален дизайн на елементите на достъпната среда в урбанизираната територия и на сградите и съоръженията, регламентирани в Наредба № РД-02- 20-2 от 26.01.2021 год. (обн. ДВ. бр. 12 от 12 Февруари 2021г., попр. ДВ. бр.18 от 2 Март 2021г., доп. ДВ. бр.42 от 18 Май 2021г.. изм. ДВ. бр.55 от 2 Юли 2021г., изм. и доп. ДВ. бр.20 от 11 Март 2022г.), като се отчитат и специфичните нужди на хората с намалена подвижност. Самите изисквания за достъпна среда в урбанизираната територия и сградите и съоръженията, регламентирани в наредбата, са в съответствие със законовите разпоредби па Закона за хората с увреждания, както и при отчитане на изискванията на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания.

На следващо място, с решение по т. 19 от протокол № 33/17.11.2022 год. на пленума па Висшия съдебен съвет е утвърдено актуализирано поименно разпределение на разходите за придобиване на дълготрайни материални активи и по § 51-00 „Основен ремонт на дълготрайни материални активи“ на органите на съдебната власт за 2022 год., като са предвидени средства за осигуряване на достъпна среда в имотите па съдебната власт. За 2023 год. такова разпределение все още не е гласувано предвид липсата на приет Закон за държавния бюджет на Република България за 2023 г.

В рамките на 2022 г., за осигуряване на достъпност на средата, вкл. в контекста на изявените регионални диспропорции, Фонд „Социална закрила“ насочи усилията в

работата си с фокус към преодоляване на бариерите в подкрепа на достъпността за хората с увреждания, като реализира следните дейности:

По Компонент 1 „Придобиване на дълготрайни активи, текущо поддържане на материалната база и изграждане на нова, реконструкция и модернизация на съществуващата материална база за предоставяне на социални услуги“ - през 2022 г. са финансирани 15 проекта – 1072 деца и лица с увреждания, потребители на социални услуги с общ бюджет 553 679 лв. Потребителите на социални услуги са 1 072 лица, от които 543 са пълнолетни лица и 529 са деца. По отношение на извършените дейности – 9 проекта са за строително-ремонтни дейности и 6 проекта са за оборудване/обзавеждане. По отношение на кандидатстващия субект 11 са общински администрации и 4 са частни доставчици.

По Компонент 2 „Подкрепа за осъществяването на социалната дейност и/или за постигане на социалните цели на социални предприятия, вписани в регистъра на социалните предприятия“ - през 2022 г. са финансирани 3 проекта, като са обхванати 316 лица;

По процедурата за отпускане на социална помощ на основание чл. 27, ал.1, т. 1 от Закона за социално подпомагане:

По Компонент 1 „Подпомагане на активния и независим начин на живот на хора с трайни увреждания“, насочен към подпомагане на хора с трайни увреждания за закупуване на помощно средство/приспособление/съоръжение, за което не се отпуска помощ от държавния бюджет - през 2022 г. са подпомогнати 289 лица с увреждания с общ бюджет – 657 043,80 лв.

По Компонент 2 „Подкрепа за активния и независим начин на живот на хора с трайни зрителни увреждания“, свързан с осигуряването на възможност за личностно развитие и независим живот на хората със зрителни увреждания чрез покупка на технически средства за компенсиране на зрителния дефицит през 2021 г. са подпомогнати 126 лица със зрителни увреждания с общ бюджет 164 982 лв. Помощта е отпусната за закупуване на четящо устройство със софтуер; преносим компютър; екранен четец; диктофон/плейър за незрящи; електронен видео увеличител.

По Компонент 3 „Подкрепа за активния и независим начин на живот на хора с трайни слухови увреждания“, насочен към осигуряване на възможност за личностно развитие и независим живот на хора със слухови увреждания чрез покупка на технически средства за компенсиране на слуховия дефицит са подпомогнати 43 лица с общ бюджет 24 949 лв.

Целева програма „Разработване на синтезатор на българска реч за нуждите на хората със зрителни увреждания“, като целта е да се подпомогне процеса на социално включване на хора със зрителни увреждания, с оглед създаването на възможности за повишаване на тяхната образователна степен, трудова реализация и качество на живот. Чрез реализирането на програмата е осигурена възможност за достъп до информация на над 4000 лица със зрителни увреждания. Финансовите средства по програмата са с общ бюджет 364 800 лева, разпределени, както следва: 268 800 лв. през 2021 г. и 96 000 лв. през 2022 г.

За Осигуряване на условия и възможности от спортните клубове в страната за разширяване на обхвата на хората с трайни увреждания, за участие в спортни занимания с оглед подобряване физическата им дееспособност, пълноценно използване на свободното време и социалната им интеграция, Агенцията за хората с увреждания финансира проекти за осигуряване на достъпна архитектурна среда за хора с увреждания на културни, исторически, спортни обекти.

Програмата има за цел приобщаването и социалното включване на хората с увреждания, имащи специфични потребности при пространственото си придвижване за участието им в културния, обществен и спортен живот в страната. Това е изключително важно за повишаване личностното самочувствие на хората с трайни увреждания, за формиране и утвърждаване на съвременна ценностна система. Програмата е нормативно регламентирана в чл. 10, ал. 3, т. 8 от ЗХУ и чл. 64 от ППЗХУ.

Съгласно разписаната в Методиката за финансиране на проекти за изграждане на достъпна архитектурна среда за хората с увреждания на културни, исторически, спортни обекти процедура, организациите могат да кандидатстват по три компонента - осигуряване на външен достъп до обектите – изграждане на рампи, външни преходи, подходи към обектите, сигнализации за хора със зрителни и слухови увреждания и др.; приспособяване на вътрешната среда на обектите с цел преодоляване на вътрешните архитектурни бариери чрез осигуряване на достъп до различните нива и етажи на сградите, обезпечаване на комуналните нужди на хората с увреждания и доставка и монтаж на повдигателни съоръжения.

За отчетните 2021 г. и 2022 г. са планирани по 9 адаптирани обекти годишно. За 2021 г. са финансирани 11 проекта, а през 2022 г. – 12 проекта.

- Финансови средства за реализиране на проектите за 2021 г. – 292 863 лв.
- Финансови средства за реализиране на проектите за 2022 г. – 316 927 лв.

Планирания мониторинг по изпълнение на поетите задължения по проектите, резултат на осигуреното финансиране е 100%. През 2021 г. извършения мониторинг е 176 %, а през 2022 г. е 113%.

Финансирани са следните обекти: Национална библиотека "Св. св. Кирил и Методий", Художествена галерия - Балчик, Център за лично и творческо развитие на децата - Благоевград, Регионална библиотека "Христо Ботев" - Враца, Регионална библиотека "Захарий Княжески" - Стара Загора, Общински културен институт "Надежда" - София, Регионална библиотека "Дора Габе" - Добрич, Регионална библиотека "П. Р. Славейков" – В. Търново, Център за младежки дейности и инициативи – Търговище, Център за работа с деца - Плевен; Регионален исторически музей – Перник и Туристически комплекс "Акве Калиде-Термополис" - Бургас.

С цел постигане устойчивост на програмата, както и на заложените показатели, са предприети мерки за популяризирането ѝ. Изпратени са писма до организации и структури, имащи отношение към осигуряването на достъпна архитектурна среда. Проведени са и онлайн събития – Ден на „Отворените врати“, където на потенциалните бенефициенти бе дадена възможност да отправят своите въпроси, относно изготвянето и реализацията на техните проекти.

В МВР е създадена организация, административното обслужване на хората с увреждания да се извършва на достъпно място на първи/приземен етаж в сградите, където се помещават ГДПБЗН, РДПБЗН и РСПБЗН. В сградата на РДПБЗН са сформирани мобилни групи за осъществяване на административното обслужване на граждани в неравностойно положение.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Реализиране на Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони за новия програмен период 2021 – 2027 г. като инструмент за устойчивото социално-икономическо развитие на селските райони.

Отговорни институции/организации:

МЗХГ, общини и др.

Срок:

До 2026 г.

Изпълнение:

В одобрения на 07.12.2022 от Европейската комисия Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони на Република България за периода 2023-2027 г. висок приоритет се дава на подобряване на публичната инфраструктура и технико-комуникационните системи в селските райони.

Устойчивото социално-икономическо развитие на селските райони е неразривно свързано със съществуващата инфраструктура и качеството на предлаганите услуги за населението в селските райони.

В интервенцията *„Инвестиции в основни услуги и дребни по мащаби инфраструктура в селските райони“* допустими кандидати са само общини от селските райони на Република България, съгласно приетата дефиниция.

Ще бъдат предоставени инвестиции в основни услуги за населението, свързани със създаването, подобряването или разширяването на малка по мащаби инфраструктура. За отпускането на тази помощ ще се използват принципи за подбор на операции, сред които са проекти с включени инвестиции за достъпна среда.

Ще се прилага подход за насочване на инвестициите, който се състои в предварително определяне на разполагаем бюджет за съответната общинска територия, съобразно обективни и недискриминационни критерии. Това ще позволи насочването на средства към проектни предложения за съответната територия, които най-пълно отговарят на специфичната цел на Общата селскостопанска политика за насърчаване на заетостта, растежа, социалното приобщаване и местното развитие в селските райони, без да се противопоставят общинските територии и техните нужди.

Предвидените дейности трябва да се изпълняват в съответствие с плана за интегрирано развитие на съответната община, а ако съществува стратегия за местно развитие ще трябва да бъдат съгласувани и с нея, както и да отговарят на изискванията на националното законодателство и съответните подзаконовни нормативни актове.

Висок приоритет в Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони се дава и на подобряването на здравните и социалните услуги.

В интервенцията *„Инвестиции за неселскостопански дейности в селските райони“* една от приоритетните области за насочване на подкрепата е за дейности в областта на здравеопазването и социалните услуги.

Подкрепата за дейности в областта на здравеопазването и социалните услуги са ключови за преодоляване на множество здравни проблеми и предизвикателства в селските райони като достъпни, качествени здравни и социални услуги, преодоляване на здравните и социални неравенства, оптимизиране на извънболничната помощ. Повишава се търсенето на здравни услуги, и такива свързани със социализирането на деца с увреждания и деца с хронични заболявания, както и услуги за дългосрочни грижи за възрастните хора. Дейностите, свързани със здравните услуги могат да бъдат свързани с инвестиране в мобилни здравни услуги, максимално близки до здравните нужди на населението.

Критериите за подбор на проектни предложения по посочените по-горе интервенции ще бъдат определени в националните документи, в които ще бъдат описани условията за подпомагане на кандидатите.

Друга възможност заложена в Стратегическия план за развитие на селските райони 2023-2027 г. за предоставяне и финансиране на социални услуги, свързани с преодоляването на бариери и социални неравенства, е подходът *Лидер/Водено от общностите местно развитие*, който се прилага като метод за подпомагане на местните общности в селските райони. Подходът насърчава създаването на публично-частни партньорства чрез местните инициативни групи с участието на местния бизнес, неправителствените организации и местната власт. Местните общности сами определят потребностите и потенциала на територията на която живеят, приоритетните за тях области, които ще се развият, определят мерките за постигането им и в следствие одобряват конкретни проекти, които ще получат публично финансиране.

В тази връзка, местните общности може да разработят различни форми за предоставяне на социални услуги, базирайки се на многофондовото финансиране на подхода.

За постигане на дългосрочен широкоспектърен ефект е необходимо тясно взаимодействие и прилагане на интегриран подход от различни институции при предоставянето на услуги, свързани с грижата за хората с увреждания и възрастните хора в контекста на демографското застаряване.

Програма „Развитие на регионите“ (ППР) 2021 – 2027 г. и Оперативна програма „Региони в растеж“ (ОПРР) 2014 – 2020 г. са насочени към постигане на целите на градската политика в страната, като подкрепят реформи в ключови сектори, свързани с устойчивото и балансирано социално-икономическо развитие, сред които образование, здравеопазване, социална политика, транспортна достъпност, енергийна ефективност, култура, спорт, туризъм и създаване на растеж и заетост в българските региони. В рамките на ОПРР се изпълняват проекти, свързани с ново строителство, ремонт, обновяване, реконструкция, повишаване на енергийната ефективност на жилищни и на обществени сгради, включително административни сгради, сгради на образователната, културната и здравната инфраструктура, основен ремонт/реконструкция/изграждане на общинска инфраструктура за предоставяне на социални услуги в общността, както и проекти, свързани с подобряване на градската среда и интегрирания градски транспорт.

В Насоките за кандидатстване по всички процедури за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ (БФП) е заложено изискването всички проекти задължително да включват мерки, насочени към подобряване на достъпа на хора с увреждания до съответните обекти, съобразно нормативните изисквания за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания. За всички процедури проектно предложение може да получи финансиране, само ако отговаря на изискването за осигуряване на достъпна архитектурна среда.

При окончателното отчитане на проектите се извършва проверка за изпълнение на заложените в тях мерки за осигуряване на достъпна архитектурна среда, като при необходимост се изискват и становища от компетентните лица, извършващи оценка на съответствието на инвестиционните проекти и/или упражняващи строителен надзор по време на изпълнението на строителството, относно съответствието на предвидените и изпълнените мерки за осигуряване на достъпна среда с изискванията на приложимата нормативна уредба. Освен чрез документална проверка, деклариранията обстоятелства относно реализираните мерки за достъпна среда се проверяват и с посещение на място на обектите на интервенция по програмата.

Преобладаващата част от изпълняваните по ОПРР проекти са свързани с интервенции върху вече съществуваща инфраструктура – жилищни и обществени сгради, елементи на градската среда, пътища в и извън рамките на урбанизираните територии, но има и новоизградени в рамките на програмата обекти. Към момента успешно са приключили общо 509 инфраструктурни проекта по сключени договори за БФП, както следва:

- 47 проекта за градска среда;
- 4 проекта за възстановяване на зони с потенциал за икономическо развитие;
- 86 проекта за образователна инфраструктура по Приоритетни оси 1 и 3 – обновени 237 сгради;
- 244 проекта за енергийна ефективност, от които 146 проекта за обществени сгради и 98 проекта за жилищни сгради – обновени 868 сгради;
- 8 проект за градски транспорт;
- 23 проекта за социална инфраструктура и социални жилища;
- 70 проекта за деинституционализация на социалните услуги за деца и възрастни, включително за хора с увреждания - обновени 157 сгради.
- 27 проекта за пътна инфраструктура.

За всички изпълнени проекти е осигурена достъпна архитектурна среда в съответствие с нормативните изискванията и съобразно техническите възможности за изпълнение на определените за целта мерки.

През новия програмен период 2021-2027 г. ще се прилага нов регионален подход на въздействие, съобразен с местните нужди и специфичните потенциали на всяка територия. За целта ще се подкрепят мерки в изброените по-горе сектори въз основа на документите за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие - План за

интегрирано развитие на община и Интегрирани териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво 2.

Интегрираният териториален подход ще се осъществява чрез концепции за Интегрирани териториални инвестиции, състоящи се от набор от взаимосвързани и допълващи се проекти/проектни идеи, насочени към територии с общи характеристики и потенциал за развитие. Проектите ще обхващат най-подходящата комбинация от ресурси и мерки, които да бъдат използвани за осъществяване на конкретна цел или приоритет, разписани в Интегрирана териториална стратегия за развитие на съответния регион.

Предвидено е и засилено включване на регионалното ниво в изпълнението на политиките. Разширява се териториалният обхват на подкрепа с определянето на нова дефиниция за селски район (община, в която няма населено място с население над 15 хил. души) и на тази база в обхвата на ПРР 2021 – 2027 г. попадат общо 50 градски общини.

Чрез изпълнението на новата Програма „Развитие на регионите“ 2021-2027 г. и нейните два основни приоритета Приоритет 1 „Интегрирано градско развитие“ и Приоритет 2 „Интегрирано териториално развитие на регионите“, което ще стартира през 2023 г., се предвижда да се продължи осигуряването на подкрепа за мерките, свързани с осигуряването на достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания.

Към това писмо са приложени изпълнените дейности от Управляващия орган на Програма „Развитие на регионите“ (ПРР) 2021 – 2027 г. и Оперативна програма „Региони в растеж“ (ОПРР) 2014 – 2020 г. по мерки от Плана за действие за периода 2021 – 2022 г. за изпълнение на Националната стратегия за хората с увреждания 2021 – 2030 г. Също така е дадено предложение за дейности за включване в нов двугодишен план за действие за изпълнение на Националната стратегия, като следва да се има предвид, че те са с хоризонт на изпълнение 2023 г.

През 2022 г. в общо 7 съвместни трансгранични проекта са включени дейности, свързани с подобряване достъпността на хора с увреждания в туристически обекти, като:

- По програма **ИНТЕРРЕГ ИПШ България – Сърбия 2014-2020** е в изпълнение **1 проект** с включени дейности, които допринасят за създаване на условия за достъп до информация за хора с увреждания в туристически обекти, като на територията на България е в процес на оборудване интерактивна зала за посетители с увреждания при пещера „Магурата“, общ. Белоградчик

- По програма **ИНТЕРРЕГ ИПШ България – Турция 2014-2020** са приключили **6 проекта** с включени дейности, които допринасят за подобряване достъпа за хора с увреждания до 8 туристически обекта – Гърбавият мост и Историческият музей в гр. Харманли, „Стария мост“ в гр. Свиленград, културно-исторически забележителности „Стара мелница“ и „Храм“ в квартал Василико, гр. Царево, област Бургас, местността Аязмото в село Ламбух, община Ивайловград, посетителски център в с. Ново Паничарево, общ. Приморско, област Бургас и крепостта „Топликос“, в с. Минерални бани, общ. Хасково. Осигурена е достъпност за хора с увреждания в градска и паркова среда и в туристически зони, чрез: реконструкция на 1697,70 m пешеходни и вело алеи, изграждане на метална рампа за хора в неравностойно положение осигуряваща достъп до екопътека с дължина 775 m, изпълнение на нова вертикална планировка и алейна мрежа около сграда – посетителски център и монтиране на 1 вертикална електрическа подемна платформа за инвалиди, и изграждане на 1 рампа с дължина 53 m.

- По програма **ИНТЕРРЕГ ИПШ България – Република Северна Македония 2014-2020** няма приключили проекти, с включени дейности, които допринасят за подобряване на физическата инфраструктура за хората с увреждания.

През 2023 г. ще приключи **1 проект** по програма **ИНТЕРРЕГ ИПШ България – Сърбия 2014-2020** с включени дейности, които допринасят за изпълнение Националната стратегия за хората с увреждания 2021 – 2030 г. В рамките на проекта е предвидено

създаване на условия за достъп до информация за хора с увреждания в туристически обекти чрез оборудване на интерактивна зала за посетители с увреждания при пещера „Магурата“, общ. Белоградчик, на стойност 25 438 лева. Информацията по проекта е представена и в табличен вид като приложение към това писмо.

През новия програмен период 2021-2027 г., по програмите за трансгранично сътрудничество, подкрепа за мерките, свързани с осигуряването на достъпна среда за хората с увреждания ще бъде приложена в дейностите по проекти с инвестиции за зелена инфраструктура в рамките на приоритет „По-зелен трансграничен регион“ и стратегическия проект за изграждане на ГКПП „Струмияни – Берово“ по програма **ИНТЕРРЕГ VI-A България – Северна Македония 2021-2027**, както и проекти за подобряване достъпа и качеството на туристическата инфраструктура чрез укрепване на връзките между природни и културни обекти, включително чрез подобряване на велосипедната мрежа, пътната инфраструктура, по програмите **ИНТЕРРЕГ VI-A България – Турция 2021 -2027** и **ИНТЕРРЕГ VI-A България – Сърбия 2021 -2027**.

Предвид гореизложеното следва да се отбележи, че:

- По програма **ИНТЕРРЕГ VI-A България – Северна Македония 2021-2027** е отворена поканата за стратегическия проект за изграждане на ГКПП „Струмияни – Берово“ с краен срок за кандидатстване – 31 юли 2023 г. Очаква се етапът на оценка и одобрение на проекта за изграждане да приключи до края на третото тримесечие на 2023 г. Поканата за набиране на проектни предложения по приоритет „По-зелен трансграничен регион“ по програма **ИНТЕРРЕГ VI-A България – Северна Македония 2021-2027**, за инвестиции за зелена инфраструктура предстои да бъде обявена в рамките на второто тримесечие на 2023 г. Очаква се сключването на договори за субсидия да стартира в края на 2023 г. – началото на 2024 г.

- По програмите **ИНТЕРРЕГ VI-A България – Турция 2021 -2027** и **ИНТЕРРЕГ VI-A България – Сърбия 2021-2027**, в рамките на четвъртото тримесечие на 2023 г. ще бъдат отворени поканите за набиране на проектни предложения по приоритет „Интегрирано развитие на трансграничния регион“, които ще подкрепят дейности за подобряване достъпа и качеството на туристическата инфраструктура чрез укрепване на връзките между природни и културни обекти, включително чрез подобряване на велосипедната мрежа, пътната инфраструктура. Очаква се сключването на договори за субсидия да стартира в края на 2023 г. – началото на 2024 г.

В тази връзка информация за подкрепата на мерки, свързани със спазване на правата на хората с увреждания по проекти по трансграничните програми за новия програмен период 2021-2027 г. може да се очаква в края на 2023 г. – началото на 2024 г.

За всички инфраструктурни проекти ще се съблюдава спазването на нормативните изисквания за достъпна среда на населението, включително за хората с увреждания. Принципите на равенство между половете и недискриминация са хоризонтални принципи при изпълнението на всички проекти за сътрудничество.

13.

Параграф 24 от Препоръките, буква „г“

Препоръка на Комитета:

г) да интензифицира усилията за създаване на пълна достъпност на информацията и комуникациите, включително на ИКТ за всички лица, с всякакви видове увреждания.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Създаване на условия за достигане на пълна достъпност на информацията и комуникациите, включително на ИКТ.

Отговорни институции/организации:

ДАЕУ, МТИТС, МТСП, МОН и всички заинтересовани страни.

Срок:

2025 г.

Изпълнение:

Министерство на електронното управление (МЕУ) създаде възможност за изграждане на портален сайт чрез шаблон, разработен в съответствие с изискванията за достъпност. Към момента, на разположение на администрациите е услугата „Изграждане на федериран портал“, която представлява облачно решение за изграждане на множество портални уебсайтове в рамките на единна инфраструктура. Шаблоните позволяват относителна персонализация на облика на уебсайта, но запазват структурата с цел улеснение на крайния потребител и създаване на единна визуална онлайн идентичност на държавните институции. При желание за използване на създадения шаблон, административният орган следва да предприеме действия за подаване на заявление по образец. Информация за услугата, демонстрационната версия на разработените универсални шаблонни портали, Общи условия за изграждане и поддръжка на федериран портал в инфраструктурата на Единния портал за достъп до електронни административни услуги и образец на заявление са публикувани на електронен адрес: <https://unifiedmodel.egov.bg/wps/portal/unified-model/for-administrations/federirani-portali>

Право на живот (член 10)

14.

Параграф 26 от Препоръките

Препоръка на Комитета:

Комитетът препоръчва държавата – страна по Конвенцията, да приеме ефективни мерки за даване под съд и налагане на наказания на извършителите и за осигуряване на правото на живот на децата и хората с увреждания, особено на тези, които все още са институционализирани.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Осъществяване на контрол на предоставянето и мониторинг на качеството на социалните услуги на всички нива, предвидени в закон, а именно – на ниво доставчици, общини, Агенция за качеството на социалните услуги, международни, европейски и национални организации.

Отговорни институции/организации:

МТСП, Доставчици на социални услуги, общини, Агенция за качеството на социалните услуги, прокуратура

Срок:

Постоянен

Изпълнение:

Със Закона за социалните услуги се осъществява реформата в областта на социалните услуги. Чрез закона се уреждат всички ключови въпроси от значение за сектора на социалните услуги, а именно – предоставянето, ползването, финансирането, качеството, контрола и мониторинга на социалните услуги. Сред основните цели на ЗСУ са гарантиране на равен достъп до социални услуги, отговарящи на индивидуалните потребности на лицата, гарантиране на качеството и ефективността на социалните услуги, гарантиране на правото на всяко лице на подкрепа за живот в домашна среда и в общността и насърчаване на интегрирания подход при осигуряването на подкрепа на лицата. Съгласно ЗСУ ползването на социални услуги е абсолютно доброволно. Социалните услуги се предоставят само съобразно желанието и личния избор на лицата. При предоставянето на социални услуги за деца се зачита мнението на детето и родителите или на лицата, които полагат грижи за детето. Ползването на социални услуги за резидентна грижа се допуска само в случай, че са изчерпани възможностите за подкрепа на лицата чрез социални услуги в домашна среда и в общността. Ползването на социални услуги за резидентна грижа се

организира по начин, който не допуска изолиране на лицата от общността. Социални услуги се ползват задължително само по разпореждане на съда и само в случаите, определени в закон. Не се допуска задължително ползване на социални услуги за резидентна грижа от пълнолетни лица.

Гарантирането на качеството и ефективността на социалните услуги е една от най-значимите промени, които законът въведе. С Наредбата за качеството на социалните услуги² са определени стандартите за качество и критериите за изпълнение на стандартите за качество на всички социални услуги, включително на социалните и интегрираните здравно-социални услуги за резидентна грижа. Определени са основните принципи за разработване от доставчиците на програмите за развитие на качеството на социалните услуги, методите за извършване на мониторинг на качеството и редът за извършване на контрол, мониторинг и оценка на качеството и ефективността на социалните услуги. Наредбата регламентира контрол и мониторинг на 3 нива – от самите доставчици, от общината и от Агенцията за качеството на социалните услуги (АКСУ). Като част от стандартите за качество на социалните услуги се определят и минималните изисквания за броя и квалификацията на необходимите служители, изискванията към осъществяваната от служителите дейност по предоставяне на социалните услуги, както и задълженията на доставчиците за осигуряване на професионално и кариерно развитие на техните служители. Стандартите за качество са не само за организацията и управлението на услугата и за квалификацията и професионалното развитие на служителите, но и за ефективността на услугата с оглед постигнатите резултати за лицата, които я ползват, в отговор на потребностите им. В стандартите за качеството, определени в наредбата, са регламентирани и специфични стандарти и критерии за гарантиране правата на потребителите, за разработване на процедура за закрила от насилие, злоупотреби, тормоз и дискриминация. Включени са и такива за достъп до услуги за застъпничество, посредничество и правна защита, разработване и утвърждаване от страна на доставчика на процедура за избягване на конфликт на интереси за потребители, поставени под ограничено или пълно запрещение. Не се допуска прилагането на мерки за физическо ограничаване на потребителите, ползващи социални услуги. Предвидено е специфично обучение на служителите за овладяване на проява на неприемливо поведение и агресия и екипни/индивидуални супервизии при случаи на потребители с проблемно поведение. Фокусът на стандартите е върху овластяване на хората, ползващи услугите и насърчаване на тяхната самостоятелност и социално включване. Стандартите са разработени така, че да отчитат мнението на потребителите на всеки един етап от предоставянето на услугата, като голяма част от индикаторите към критериите, формулирани за всеки стандарт, включват именно проучването на мнението на потребителите. Специален акцент е поставен върху правата и закрилата на потребителите и необходимостта всички служители да познават Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания (когато социалната услуга се предоставя за хора с увреждания). Доставчикът следва да гарантира в максимална степен зачитане на личното достойнство на потребителите и защитата им от злоупотреба и насилие. В срок до 12 месеца от влизането в сила на наредбата доставчиците на социални услуги следва да приведат предоставяните от тях услуги в съответствие със стандартите за качество, определени в наредбата.

Контрол и мониторинг на национално ниво се осъществява от АКСУ³. Сред функциите на агенцията са осъществяване на контрол за спазването на стандартите за качество на социалните услуги, определени в Наредбата за качеството на социалните услуги, съответствието с изискванията на ЗСУ и нормативните актове, приети в изпълнението му, на дейността на доставчиците на социални услуги, общините, териториалните структури на АСП и други органи, отговорни за прилагането им, както и

---

² Приета с Постановление на Министерския съвет № 135 от 22.06.2022 г.

³ Устройственият правилник на Агенцията за качеството на социалните услуги е приет с Постановление на Министерския съвет № 220 от 18.08.2020 г., в сила от 01.09.2020 г.

спазването на правата на потребителите на социални услуги. Със създаването на АКСУ през 2020 г. сериозно се завиши контролът и мониторингът в сферата на социалните услуги, което е важна предпоставка за недопускане на недобри практики и подобряване на качеството и ефективността на социалните услуги.

В ЗСУ е регламентирана и възможността за независим мониторинг от международни, европейски и национални организации. ЗСУ предвижда административнонаказателна отговорност за длъжностни лица, които виновно нарушават закона и нормативните актове, приети в изпълнението му, независимо от дисциплинарната и имуществената отговорност, които те носят за същото деяние. При установяване на нарушения, ако те не съставляват престъпление, се налагат глоби и санкции.

Със ЗСУ е въведен и общ режим на лицензиране за всички видове социални услуги (и за деца, и за пълнолетни лица), а не както беше до влизането в сила на ЗСУ – лицензионен и регистрационен за услугите за деца и само регистрационен за услугите за пълнолетни лица. Всички частни доставчици на социални услуги и специално създадените от общината за предоставянето на социалните услуги юридически лица се лицензират. Чрез лицензионния режим на всички доставчици се осигурява защита на важен обществен интерес, а именно – гарантиране на правата на потребителите и осигуряване на най-добрия им интерес при ползването на социални услуги. Лицензирането се осъществява от АКСУ. Въведен е и задължителен предварителен контрол и възможност за проверка на място на посочените от кандидата за лицензиране обстоятелства.

Съгласно изискванията на Закона за социалните услуги, АКСУ осъществява контрол и мониторинг на предоставянето на социалните услуги и лицензира доставчиците на социални услуги, разработва предложения за нормативни стандарти и критерии за качество и ефективност на социалните услуги и оказва методическа подкрепа за спазване на определените стандарти и критерии.

Предвид тези нормативно определени ангажименти през 2021 г. от страна на АКСУ са извършени общо 379 проверки в социални услуги, функциониращи на територията на страната, предоставяни от частни доставчици на социални услуги или от общини, като 143 от тях са в специализирани институции и социални услуги „Резидентна грижа“, от които: – 61 проверки в домове, делегирани от държавата дейност и управлявани от общините на територията на страната; – 82 проверки в разкрити такива услуги от частни доставчици. Към 31.12.2021 г. са съставени 8 акта за установяване на административни нарушения, като по 2 от тях са издадени заповеди за спиране на административнонаказателното производство, поради невъзможност да бъде издирен нарушителя.

Общият брой на извършените през 2022 г. проверки е 808, като в периода м. март – м. април 2022 г. от АКСУ са извършени тематични проверки в 75 от общо 77-те дома за пълнолетни лица с увреждания за проследяване на предприятиите от общините мерки, включително и в съответствие с препоръките на Комитета против изтезанията. В периода м. юли – м. септември 2022 г. АКСУ извърши извънредни тематични проверки в 131 Центрове за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с увреждания (80% от всички центрове), делегирани от държавата дейности.

Към 31.12.2022 г. са съставени 16 акта за установяване на административни нарушения.

В обхвата на извършвания контрол в социалните услуги на територията на страната е включена и проверка по отношение достъпността на социалната услуга. В случаите на констатирани пропуски и несъответствия, свързани с осигуряването на достъпна архитектурна среда на част от сградите, в които се помещават социалните услуги или достъпност до помещенията в самата социална услуга, на съответните доставчици на социални услуги са дадени методически насоки и срокове за отстраняване на допуснатите пропуски и несъответствия, които подлежат на последващ контрол от страна на АКСУ.

Рискови ситуации и хуманитарни бедствия (чл. 11)

15.

Параграф 28 от Препоръките

Препоръка на Комитета:

Комитетът препоръчва държавата – страна по Конвенцията, да осигури достъп до информация за рискови ситуации, включително чрез езика на жестовите, в електронен формат, на Брайлова азбука и в Easy Read формат в цялата страна, включително и в отдалечените и селските райони.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Осигуряване на достъп до информация за рискови ситуации, включително чрез езика на жестовите, в електронен формат, на Брайлова азбука и в Easy Read формат в цялата страна, включително и в отдалечените и селските райони.

Отговорни институции/организации:

Държавни и местни органи, организации на и за хората с увреждания, местни и национални медии.

Срок:

2026 г.

Изпълнение:

С оглед пълноценната реализация на правата на хората в неравностойно положение Министерството на вътрешните работи (МВР) осигурява достъп до Националната система 112 (НС 112) на граждани със слухови и/или говорни увреждания, в изпълнение на транспонираната в българското законодателство Директива 2002/22/ЕО. Услугата е достъпна чрез мобилно приложение за телефони с мобилни платформи Android и iOS, както и стационарни и преносими компютри чрез уеб базирано приложение, достъпно през уеб браузър на адрес 112.mvr.bg. Приложението може да се изтегли от магазините на Apple и Google и е с безплатно ползване.

Във връзка с развитието на НС 112 и изграждане на система от следващо поколение (Next Generation 112 - NG 112), в съответствие с технологичните промени и изискванията на европейското законодателство за лесен достъп на хората с увреждания, МВР кандидатства за европейско финансиране с проект „Подобряване на националната система за спешни комуникации 112“. Проектът е включен в одобрения Национален план за възстановяване и устойчивост на Република България. През 2023 г. предстои обявяване на обществена поръчка за неговото изпълнение, като срокът за реализация е септември 2024 г.

Във функционалните и техническите спецификации на новата система 112 са отразени всички изисквания на европейското законодателство за достъп на хората с увреждания до услугите за спешна помощ, равностоен на този за останалите граждани. Предвидено е осигуряване на широколентов обмен на информация в мрежата на НС 112 (глас, текст в реално време, видео и данни).

В областта на изпълнението на политиките за правата на хората с увреждания и подобряване на възможностите им за социално интегриране, електронните административни услуги, предоставяни от МВР, са съобразени с изискванията за лесно използване от граждани с увреждания.

През периода 2021-2022 г. от ГДБЗН са проведени редица информационно-разяснителни кампании, свързани с намаляване на риска от пожари и бедствия, като хората с увреждания са сред приоритетните групи. Кампаниите са осъществени със съдействието на АСП и нейните териториални структури, социалния патронаж, доброволчески организации със социална насоченост, местна власт и др.

Приемането на Закона за българския жестов език през 2021 г. и произтичащите от него специфични изисквания към местните администрации наложи НСОРБ и Столична община да предложат споделяне на ресурси за обслужване на глухи и сляпо-глухи лица.

Столична община въведе онлайн връзка с жестов преводач за административно обслужване на глухи и сляпо-глухи граждани. Осигуряването на сертифицирани преводачи е проблем дори за столицата, затова кметът София предложи общините, които имат затруднения за изпълнение на законовите изисквания, да ползват споделено нейната услуга. За целта Общината работи активно в партньорство с Фондация „Заслушай се“ и е осигурила четирима жестови преводачи, които помагат на хората с увреден слух.

За навременно осигуряване на споделената услуга, НСОРБ изпраща до общините писмото на столичния кмет Йорданка Фандъкова и проект на споразумение за сътрудничество по реда на чл. 62 от Закона за местното самоуправление и местната администрация (ЗМСМА).

Общините, приели предложението на София, трябва да предприемат конкретни действия. Първото е, на основание чл. 21, ал. 1, т. 23, чл. 21, ал. 2 и чл. 63, ал. 5, връзка с ал. 3, във връзка с чл. 62 от ЗМСМА и чл. 24, т. 1 от Закона за българския жестов език, кметът на общината да предложи на общинския съвет да даде съгласие за сътрудничество.

Общините, които ще се възползват от предоставената възможност за изпълнение на споделена услуга по реда на чл. 62 от ЗМСМА, следва да изпратят до кмета на Столична община копие от решението на общинския съвет за съгласие за сътрудничество и попълнена информация в Приложение 3, приложена към писмото на Столична община.

При изразено съгласие от страна на община за сътрудничество, кметът на Столична община предприема последващи действия по реда на чл. 63, ал. 4 до ал. 8 от ЗМСМА за изготвяне и подписване на споразумението за сътрудничество и приложенията към него.

В резултат на положените усилия за изпълнение на ангажиментите на общинските администрации на територията на страната, към момента функционира споделена услуга за осъществяване на преводаческа услуга, от която могат да се възползват всички общини в страната.

Равнопоставеност пред закона (чл. 12)

16.

Параграф 30 от препоръките

Препоръки на Комитета:

Комитетът препоръчва държавата – страна по Конвенцията, да промени законодателството си и да приеме Закона за физическите лица и мерките за подкрепа и да потвърди и признае пълната правосубектност на всички хора с увреждания, независимо какви, следвайки указанията на Общ коментар № 1 (2014) на Комисията Равнопоставеност пред закона. Той също препоръчва държавата – страна по Конвенцията, да създаде процедури за вземане на решения за подкрепа, в тясно сътрудничество с организации на хората с увреждания, и да осигури непрекъснато обучение по чл. 12 на Конвенцията за различните заинтересовани страни, включително и за членовете на съдебните институции, за специалистите по здравни грижи и социални помощи.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Извършване на анализ относно конституционосъобразността на проекта на Закон за физическите лица и мерките за подкрепа, предвиденото отпадане на института на поставяне под запрещение и ползването от активно и пасивно изборително право на лицата, поставени под запрещение, от който зависи и решението за предприемане на конкретните стъпки: финализиране на законопроекта в настоящия му вид или изготвяне на нов законопроект в съответствие с института на запрещението съобразно сега действащата Конституция на Република България.

Отговорни институции/организации:

МП със съдействието на МТСП, МЗ, други ведомства, национално представителни организации на и за хората с увреждания и други заинтересовани страни.

Срок:

Според конституционосъобразността на законопроекта.

Изпълнение:

Спазването на изискването на член 12 е предпоставка за реализиране на някои от другите права по Конвенцията, като правото на участие в политическия живот, достъп до справедливост или правото на семейство. Работна група към Министерството на правосъдието изработи проект на Закон за физическите лица и мерките за подкрепа. Проектът има за цел да отстрани несъответствията на действащото законодателство с международните стандарти на Конвенцията за правата на хората с увреждания, и препоръките на Комитета по националния доклад на България. С него се предлага въвеждането на комплекс от мерки, чрез които да се оказва подкрепа на лица с увреждания (с интелектуална и психосоциални разстройства), за да упражняват правата си самостоятелно, като същевременно се регламентира промяна в отношението към тях като към активни субекти на права. Със законопроекта се поставят две конкретни цели, а именно развиване на мерки за подкрепа, гарантиращи, че лицата, които имат затруднения при извършване на конкретни правни действия, ще получат необходимата подкрепа за упражняване самостоятелно на правата си, според своите желания и предпочитания, без заместване на волята им, и предвиждане на гаранции и предпазни мерки, за да бъде едновременно постигнато зачитане на желанието и личния избор на всяко лице, предпазването му в ситуации на сериозен риск от необратимо увреждане и защита на интересите на третите лица. Като нови за българското законодателство са предвидени институтите на подкрепата при извършване на конкретни правни действия, подкрепеното вземане на решения и защитните мерки в ситуация на риск, съвместно вземане на решения, предварителна декларация и др. В проекта са уредени и правомощията на органа по подкрепеното вземане на решения, който е кметът на общината. По този начин се предвижда гарантиране и осигуряването на хората с увреждания на равнопоставеност пред закона и ефективен достъп до правосъдие наравно с всички останали, включително чрез предоставяне на процедурни и подходящи за възрастта им мерки за подкрепа с оглед ефективното изпълняване на тяхната роля като преки и непреки участници. Предвиждат се и изменения и допълнения на Семейния кодекс, свързани с отпадане на ограниченията за брак при лица с такива увреждания.

В Министерството на правосъдието е сформиран екип за извършване на цялостна предварителна оценка на въздействието на проекта на Закон за физическите лица и мерки за подкрепа с цел изследване на съотношението между формулираните цели и очакваните резултати и намиране на най - доброто решение и оптимален подход относно лицата с интелектуални затруднения и с психични разстройства и мерките за подкрепа. В резултат от дейността на работната група в рамките на екипа не е постигнато съгласие досежно конституционосъобразността на законопроекта и по-специално предвиденото отпадане на института на поставяне под запрещение. Предстои извършване на анализ относно конституционосъобразността на проекта на Закон за физическите лица и мерките за подкрепа, предвиденото отпадане на института на поставяне под запрещение и ползването от активно и пасивно избиращелно право на лицата, поставени под запрещение, от който зависи и решението за предприемане на конкретните стъпки: финализиране на законопроекта в настоящия му вид или изготвяне на нов законопроект в съответствие с института на запрещението, съгласно сега действащата Конституция на Република България. Предвид краткия период на действие на редовното правителство и смяната на няколко служебни правителства, извършваният от Министерството на правосъдието анализ относно конституционосъобразността на проекта на Закона за физическите лица и мерките за подкрепа не е приключен.

В контекста на осигуряването на здравни грижи, следва да бъде отбелязано, че спазвайки основен принцип в предоставянето на здравни услуги, свързан с недопускане на

дискриминация по какъвто и да е признак, на хората с увреждания се осигурява същият обхват, качество и стандарт на безплатни или финансово достъпни здравни грижи и програми, както на всички останали хора, включително в областта на сексуалното и репродуктивното здраве и на програмите за обществено здраве, провеждани сред населението. Нещо повече – съществуват различни форми на допълнителна подкрепа за лицата с увреждания, като например освобождаване от потребителските такси при болничен престой и при посещение при лекарите в извънболничната помощ.

Алгоритмите на диспансерно наблюдение (периодичност и обхват на медицинските дейности) при конкретни заболявания, преобладаващата част от които са инвалидизиращи и следователно касаят именно лицата с увреждания, са насочени към своевременно установяване на отклонения от оптималното състояние в зависимост от заболяването и неговия стадий и предприемане на мерки за медицинска интервенция при необходимост (Наредба № 8 от 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията).

При жените в репродуктивна възраст, с доказано онкологично заболяване, Центърът за асистирана репродукция финансира криоконсервацията на предимплантационни ембриони или на яйцеклетки преди започване на противотуморната терапия, с цел съхраняване на генетичен материал и неговото използване на по-късен етап, след приключване на лечението на основното заболяване.

Достъп до правосъдие (чл. 13)

17.

Параграф 32 от Препоръките

Препоръка на Комитета:

Комитетът препоръчва държавата – страна по Конвенцията, да осигури наличие на преводачи на езика на жестовите и на документи в достъпни формати, като Брайловата азбука, електронен формат и Easy Read, за всички лица с увреждания при всички съдебни и административни процесуални действия.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Разширяване на мрежата на Регионалните центрове за консултиране.

Отговорни институции/организации:

Национално бюро за правна помощ

Срок:

До 2026 г.

Изпълнение:

Съгласно чл. 403. ал. 2 от Закона за съдебната власт (ЗСВ), министърът на правосъдието, съгласувано с пленума на Висшия съдебен съвет (ВСС), издава наредба за реда и сроковете за предложения за включване и промени на списъците на специалистите, утвърдени за съдебни преводачи; условията, на които трябва да отговарят специалистите, утвърдени за съдебни преводачи; условията и редът за определяне възнагражденията на преводачите. В изпълнение на чл. 403. ал. 2 ЗСВ е издадена Наредба № Н-1/16.05.2014 г., която детайлизира общата правна рамка, очертана в ЗСВ.

Към настоящия момент, продължава да е действаща Наредба № Н-1/16.05.2014 г. за съдебните преводачи, издадена от министъра на правосъдието. Отделно от това, въпросът за съдебните преводачи е регламентиран в съответните процесуални закони, но през призмата на конкретната процесуална дейност, която е предмет на регулиране. Общото в трите основни процесуални закона е изискването за назначаване на преводач на български жестов език в случаите, когато страна или друг участник в производството е глухоням, глух, ням или сляп.

Като бенефициент по проект „Повишаване на професионализма в съдебната система“ по Програма „Правосъдие11 на Норвежки финансов механизъм 2014-2021. в рамките на Дейност 3 „Подобряване на прилагането на механизмите на възстановително правосъдие“.

Висшият съдебен съвет, с решение на пленума на ВСС по протокол № 35/08.12.2022 год., е приел Анализ на дейността на съдебните преводачи в Република България.

Темата за преводачите на български жестов език обаче не попада в неговия предмет, макар и тези преводачи да участват в съдебните производства. В Анализа се сочи, че това е така доколкото от една страна дейността на преводачите на български жестов език е строго специфична, включително и с немалка социална насоченост, поради което и е уредена в отделен закон, а именно горепосочения Закон за българския жестов език, а от друга страна, защото по отношение на тази специфична група преводачи по силата на чл. 16, ал. 1 от Закона за българския жестов език и чл. 2 - чл. 4 от Наредба № РД-06-51 от 27.08.2021 г. за условията и реда за осигуряване на безвъзмездна преводаческа услуга на български жестов език, вече съществува единен електронен регистър, поддържан от Агенцията за хората с увреждания.

В изпълнение на решение по протокол № 35/08.12.2022 год., т. 59.2. на пленума на ВСС, изготвените и приети документите по Дейност 3 от проект „Повишаване на професионализма в съдебната система“ по програма „Правосъдие“ на Норвежки финансов механизъм 2014-2021, в това число и Анализа на дейността на съдебните преводачи в Република България, са изпратени с писмо с изх. № ВСС- 953/24.01.2023 г. на министъра на правосъдието.

Регионалните центрове за консултиране са форма за улеснен достъп до правна помощ на гражданите, включително хората с увреждания, живеещи в съдебен район, в който адвокатският съвет, към който е създаден център, организира предоставянето на правна помощ - консултантски услуги от адвокати, вписани в Националния регистър за правна помощ (НРПП). През 2022 г. на територията на страната функционират 15 Регионални центъра за консултиране към следните адвокатски съвети — София, Благоевград, Видин, Варна, Габрово, Ловеч, Плевен, Хасково, Сливен, Стара Загора, Велико Търново, Пазарджик, Кърджали, Перник, Пловдив, като през 2022 г. новооткритият Регионален център за консултации е към адвокатски съвет - Пловдив-филиал Асеновград.

Друга приложима в практиката на Националното бюро за правна помощ мярка за улеснен достъп до правна помощ е функциониращият към бюрото Национален телефон за правна помощ, на който всеки гражданин може да получи устен правен съвет или консултация от адвокат, вписан в НРПП.

Освен гореизложените мерки, в изпълнение на препоръката по чл. 13 „Достъп до правосъдие“ са и приетите през 2022 г. законодателни промени в Закона за правната помощ, в сила от 27.12.2023 г., регламентиращи нови видове правна помощ за граждани, отговарящи на условията по Закона за правната помощ – „представителство в извънсъдебни процедури“; достъп до правна помощ на лицата с увреждания, получаващи месечна подкрепа съгласно Закона за хората с увреждания, чиито месечен доход не е достатъчен, за да упълномощят адвокат; достъп до правна помощ на лицата, чието запрещение се иска или които са поставени под запрещение, както и освобождаването им от възстановяване на разноските за предоставената правна помощ и от такси и разноски по делата, в които им е допусната правна помощ, поради липса на средства.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Разработване и приемане на Закона за българския жестов език, чрез който се урежда правото на безвъзмездна преводаческа услуга.

Отговорни институции/организации:

Всички заинтересовани страни

Срок:

2021 г.

Изпълнение:

Във връзка с изпълнението на Параграф 32 от Препоръките на Комитета на ООН за правата на хората с увреждания, който се отнася до осигуряване на преводачи на езика на

жестовите и на документи в достъпни формати, като Брайловата азбука, електронен формат и Easy Read, за всички лица с увреждания при всички съдебни и административни процесуални действия и Параграф 44 от Препоръките, буква „а“, относно официалното признаване на българския език на жестовите като приеме и изпълнява Закон за българския език на жестовите, през 2021 г., бе разработен и приет Закон за българския жестов език (ЗБЖЕ) (Обн. ДВ. бр.9 от 2 февруари 2021г., в сила от 06.02.2021 г.) чрез който се уреждат обществените отношения, свързани с признаването на българския жестов език за естествен самостоятелен език и със зачитането на правото на глухите и на сляпо-глухите лица на изразяване и на информация чрез българския жестов език.

За уреждане на условията и реда за осигуряване на безвъзмездна преводаческа услуга на български жестов език, от министъра на труда и социалната политика е издадена Наредба № РД-06-51 от 27.08.2021 г., в сила от 01.09.2021 г.

Сред изискванията на страната ни по Конвенцията е да осигури условия за равен достъп на хората с увреждания, включително до информацията и комуникациите, като идентифицира и премахне всякакви пречки пред достъпността, в т.ч. ограничения при общуването. Това в частност обхваща предоставянето на форми за подкрепа като професионални преводачи на езика на знаците и други сходни форми. В тази връзка с приемането на ЗБЖЕ е уреден законовият статут на жестовия език като комуникационно средство на хората без слух и като услуга за задоволяване на потребностите им. Действащият ЗБЖЕ регламентира правото на глухите и сляпо-глухите лица на безвъзмездна преводаческа услуга на български жестов език, осигурявана от органите за социално подпомагане за сметка на държавния бюджет, поради което този вид социална подкрепа е предвиден и обезпечен съответно чрез бюджета на МТСП. Тази услуга се отпуска индивидуално за всяко лице на годишна база до 120 часа. Глухите и сляпо-глухите студенти и докторанти имат право да получат допълнително още до 60 часа на семестър. Безвъзмездната преводаческа услуга се осигурява със заповед на директора на съответната дирекция „Социално подпомагане“, издадена по искане на глухото или сляпо-глухото лице. Преводачески услуги от и на български жестов език по реда на Закона се извършват само от лица, включени в Списък на преводачите на български жестов език, воден от Агенцията за хората с увреждания (АХУ), за които са въведени конкретни изисквания.

В хода на прилагане на ЗБЖЕ бяха установени нормативни противоречия и проблеми, свързани с разходване на средствата от държавния бюджет за обезпечаване на безвъзмездната преводаческа услуга за глухите и сляпо-глухи лица. Това наложи необходимостта от прецизиране на разпоредбите, касаещи приложното поле на закона, отнасяща се до социалното включване и равните възможности за глухите и сляпо-глухите лица с оглед по-доброто регламентиране на обществените отношения, свързани с предоставянето, отчитането и контрола върху преводаческите услуги, с цел постигане на прозрачност, целесъобразност и ефективност на разходваните публични средства.

В тази връзка със Заповед № РД-02-62/12.04.2022 г. на министъра на труда и социалната политика е сформирана междуправителствена работна група, която да изготви проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за българския жестов език в срок до 30.06.2022 г. Изготвеният проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за български жестов език бе подложен на обществена консултация в периода 19.08.-19.09.2022 г. и след това одобрен от Министерски съвет с РМС № 807 от 20.10.2022 г. и внесен за разглеждане от Народното събрание. Законът за изменение и допълнение на Закона за българския жестов език бе публикуван в брой 10 на Държавен вестник от 2023 г.

Нормативната промяна в ЗБЖЕ доведе до прецизиране на конкретни разпоредби, свързани с предоставянето, отчитането и контрола при осигуряването на безвъзмездна преводаческа услуга на български жестов език в социалната сфера, чрез уточняване на характера на плащанията след предоставяне на преводаческите услуги, което конкретизира както задълженията на Агенцията за социално подпомагане за осигуряване правата на глухите и сляпо-глухите лица с цел законосъобразното извършване на плащанията към преводачите, така и на останалите заинтересовани страни, и доведе до улесняване на

компетентните органи по отношение на правоприлагането на акта. Уредени са въпросите, касаещи упражняването на контрол върху дейностите по предоставянето и отчитането на услугата с делегирането на контролни функции на Агенцията за социално подпомагане и Агенцията за хората с увреждания, както и ангажименти на избраните преводачи да предоставят преводаческите услуги, въз основа на индивидуалните потребности на глухото или сляпо-глухото лице, за срока и в рамките на лимита на осигурената безвъзмездна преводаческа услуга. Променен е механизма, по който се определя размерът на възнаграждението на преводачите за предоставянето на 1 час безвъзмездна преводаческа услуга.

Понастоящем са осигурени възможности за признаване на професионалната квалификация на преводачите, заявили вписване в Списъка на преводачите от и на български жестов език, поддържан от Агенцията за хората с увреждания, в случаите, когато владенето на жестовия език е удостоверено със съответния документ след валидиране на умения по професията „Преводач от и на български жестов език“, с което се създават възможности за повишаване на мотивацията за практикуване на тази професия.

В резултат на направените промени се постигна хармонизиране на правните норми относно редът и условията за осигуряване на преводач на български жестов език на правоимащо лице, участващо в определено процесуално качество в наказателното производство и възлагането на разноските за неговото назначаване, чрез избягване на съществуващите противоречия в тази област, и други.

Посредством приемането и прилагането на ЗБЖЕ, от една страна е създадена необходимата нормативна база за реализиране на правото на безвъзмездна преводаческа услуга на български жестов език за глухите и сляпо-глухите лица, което е изключително важно от гледна точка на законността, а от друга страна са създадени условия за премахването на ограниченията при общуването на тази уязвима социална група и при използването и достъпа до информация чрез българския жестов език, с което се гарантира не само достъпът до информация и комуникация, но и по-добър достъп до образование, по-добра професионална реализация и лична социализация на глухите и сляпо-глухите хора, а оттук подобряване на качеството им на живот.

Свобода и сигурност на личността (чл. 14)

18.

Параграф 34 от препоръките

Препоръка на Комитета:

Комитетът приканва държавата – страна по Конвенцията, да измени своя Закон за социално подпомагане и да премахне разпоредбите, позволяващи принудителна институционализация, като отчита указанията на Комитета за правото на свобода и сигурност на хората с увреждания (вж. Доклад на Комитета за правата на хората с увреждания, допълнение № 55 (A/72/55), приложение I).

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката

Осъществяване на контрол от страна на Агенция за качеството на социалните услуги (АКСУ). Ползването на резидентна грижа от лица, поставени под пълно запрещение е регламентирано в ЗСУ. Регламентирани са и особени правила, сред които и правилото, че предоставянето на социални услуги на пълнолетно лице, поставено под запрещение, и прекратяването на тяхното ползване е съобразно желанието на лицето и становището на неговия настойник или попечител, като в случай на противоречие водещо е желанието на лицето, нуждаещо се от социална услуга. АСКУ осъществява контрол по спазването на изискванията на закона и нормативните актове, приети в изпълнението му, на дейността на доставчиците на социални услуги, общините, териториалните структури на АСП и други органи, както и проверява спазването на правата на потребителите на социални услуги.

Отговорни институции/организации:

МТСП, АКСУ

Срок:

Постоянен

Изпълнение:

С влизането в сила от 01.07.2020 г. на Закона за социалните услуги разпоредбите в Закона за социално подпомагане (ЗСП), касаещи социалните услуги са отменени.

Следва да се посочи, че ползването на социални услуги е абсолютно доброволно и зависи само от волята на лицата. Освен това, дирекция „Социално подпомагане“ може да изисква специализирана подкрепа от доставчици на социални услуги за изследване на желанията на лицата. Съгласно ЗСУ специализираната подкрепа за разбиране на информацията и избор на услуга е подкрепа чрез използване на необходими и подходящи за състоянието на лицето начини и средства за представяне на информацията, за нейното разбиране и за изразяване на желанията и избора на лицето. Настойникът или попечителят е задължен да се съобрази с желанието на лицето, поставено под запрещение и да му съдейства за насочването и ползването на избраната от него социална услуга. В производството съдът също задължително изследва волята на лицето. При невъзможност лицето лично да участва в заседанието относно неговото настаняване, то се провежда извън сградата на съда, т.е. при лицето. Съдът по никакъв начин не може да настани лице в услуга за резидентна грижа, ако това лице не желае. От съда се извършва и прекратяване на настаняването. Дирекция „Социално подпомагане“ има регламентирано задължение за незабавно предприемане на необходимите действия в случай на изразено желание за прекратяване на ползването на услуга за резидентна грижа от лице, поставено под пълно запрещение. Както е посочено в чл. 10 от плана, т. 14, § 26 от Препоръките, АКСУ извършва проверки за съответствието с изискванията на ЗСУ и нормативните актове, приети в изпълнение на закона, на дейността на доставчиците на социални услуги, общините, териториалните структури на АСП и други органи, отговорни за прилагането им. АКСУ проверява и спазването на правата на потребителите на социални услуги.

Предоставянето на социални услуги на пълнолетно лице, поставено под запрещение, и прекратяването на тяхното ползване е съобразно желанието на лицето и становището на неговия настойник или попечител, като в случай на противоречие водещо е желанието на лицето, нуждаещо се от социална услуга. Настойникът или попечителят на лице, поставено под запрещение, е длъжен да се съобрази с желанието на лицето и да му съдейства за насочването и ползването на избраната от него социална услуга.

При извършените от АКСУ проверки през 2021 г. и 2022 г. не са установени случаи на настанени лица в социална услуга „Резидентна грижа“ против тяхната воля.

Защита от изтезания или жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание (чл. 15)

19.

Параграф 36 от Препоръките

Препоръка на Комитета:

Комитетът препоръчва държавата – страна по Конвенцията, да предотвратява по-нататъшно лошо третиране на хора с увреждания, по-специално на деца с увреждания в институциите и да осигурява за лицата, подложени на лошо третиране, достъп до възможности за оплакване, както и лицата, подложени на изтезания и лошо третиране да имат право да получат обезщетение и адекватна компенсация, включително и рехабилитация.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Осъществяване на стриктен контрол на предоставянето и мониторинг на качеството на социалните услуги на всички нива, предвидени в ЗСУ, с цел предотвратяване по-нататъшно лошо третиране на хора с увреждания, ползващи социални услуги.

Отговорни институции/организации:

Доставчици на социални услуги, общини, АКСУ, прокуратура;

Срок:

Постоянен

Изпълнение:

Както е посочено по-горе в т. 14 от Плана във връзка с § 26 от Препоръките по чл. 10, ЗСУ регламентира по-сериозен контрол на предоставянето и мониторинг на качеството на услугите. Също така, в стандартите за качество, определени в Наредбата за качеството на социалните услуги, са регламентирани и специфични стандарти и критерии за гарантиране правата на потребителите, за разработване на процедура за закрила от насилие, злоупотреби, тормоз и дискриминация. Включени са и такива за достъп до услуги за застъпничество, посредничество и правна защита, разработване и утвърждаване от страна на доставчика на процедура за избягване на конфликт на интереси за потребители, поставени под ограничено или пълно запрещение. Изрично е регламентирано, че не се допуска прилагането на мерки за физическо ограничаване на потребителите, ползващи социални услуги за резидентна грижа.

В хода на извършваните от АКСУ проверки се наблюдава спазването на правата на всички потребители на социални услуги, като се търси и обратна връзка от потребителите за качеството на предоставяната социална услуга, в т.ч. и чрез провеждането на интервюта.

В случаите на установени индикации или предпоставки за потенциално нарушаване на правата на потребителите, както и липсата на ефективност по отношение постигането на резултати, свързани с подобряване качеството им на живот, съобразно техните индивидуални потребности, са предприемани действия за уведомяване на съответните районни прокуратури, както и различни институции, за предприемане на действия по компетентност.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Усъвършенстване на достъпа до социални, здравни и правни услуги за лицата с увреждания и по-специално жените с увреждания, които са в конфликт със закона

Отговорни институции/организации:

ГДИН към МП, МВР, МОН и др.

Срок:

Постоянен

Изпълнение:

Лицата с увреждания се ползват с всички права, предвидени в нормативните актове и не се допуска различно по-неблагоприятно третиране. Социалните услуги за хората с увреждания, както и за жените лишени от свобода имат за цел осигуряване на безопасна и сигурна среда и съхраняване на психическото и физическото им здраве. Дейностите, които се осъществяват в поправителния процес са съобразени с идентифицираните потребности и са в съответствие с изискванията на международните стандарти за правата на човека, като са насочени към просоциалната им реинтеграция след освобождаването. Като се съобразява здравословното им състояние, тези лица се включват във всички предлагани дейности, а именно:

- реализиране на индивидуално-корекционни дейности — с новоприетите лишени от свобода се провежда индивидуално-консултативна работа за подпомагане на процеса на адаптация. Оказва се и помощ при решаване на неотложни лични проблеми на лишените от свобода. Сериозно внимание е обърнато на лишените от свобода, които за първи път попадат в МЛС и изпитват по-сериозни трудности в адаптацията. Акцент в работата е поставен и при лишените от свобода с висок риск от сериозни вреди - склонни към суицидни действия, с висока агресия и други. Специално внимание се обръща на постъпили лица в период на абстиненция, такива, заявили злоупотреба с ПАВ, съобщили за алкохолен проблем, лица с интелектуални дефицити, с психични проблеми и постъпили със

сериозни здравословни проблеми.

По отношение на дейности по приема на новопостъпилите жени в затвора в гр. Сливен и възможностите за адаптация, следва да се отбележи, че същите са строго индивидуални, определят се от наличния вътрешен ресурс, възраст, социален и образователен статус, личностна зрялост и др. В голяма степен новопостъпилите жени приемат травматично раздялата със семействата и децата им, което обуславя по-високи нива на тревожност, стрес и безпокойство. Особеностите при третирането на тези лица са свързани със създаване на добра подкрепяща среда и пространство за споделяне. Предвид това професионалните интервенции са насочени към мобилизиране личностните ресурси на осъдените жени и провокиране на просоциална активност и сътрудничество.

Съобразно действащите разпоредби за всяко едно осъдено лице е изготвен план на присъдата, в който заложените цели са свързани с регистрираните дефицитни зони и потребности в оценката на правонарушителя, включително е съобразено и здравословното състояние. При извършването на тази дейност се спазва договорното начало.

- включване в програми за въздействие - през изтеклата година най-често реализираните програми са: „Умения за мислене”, „Толерантност в затвора, толерантност в живота”, „Насърчаване на толерантността”, „Асертивно поведение и корекция в уменията за мислене”, „Справяне с житейските проблеми чрез промяна в мисленето”, „Краткосрочна програма за работа с наркозависими лица”, „Овластяване на гнева”, „Шофиране след употреба на алкохол”, „Работа с лишени от свобода с ниско интелектуално ниво” и др. Лицата се включват съобразно регистрираните дефицитни зони, при спазване на доброволния принцип.

- ползване на библиотечния фонд всички лишени от свобода, включително и лицата с увреждания имат право на достъп до библиотечния фонд в затворите. Най-предпочитаният жанр за четене е криминалната литература, следвана от историята и историческите романи, разкази и религиозна литература.

- удовлетворяване на религиозните потребности - във всички затвори се отбелязват религиозните празници, с активното съдействие на свещенослужители. Провеждат се беседи с поучителен характер, за съхранение на морала и българските православни традиции. Осигурява се и възможност за удовлетворяване на религиозните потребности на настанените лица, изповядващи други религии. Всички лишени от свобода, включително и лицата с увреждания имат право на участие в реализираните религиозни мероприятия.

- включване в организирани културно-информационни и спортни дейности - масовият характер на тези мероприятия създава възможност за включване на голям брой лишени от свобода и допринасят съществено за балансиране на настроеността и нагласите в затворническите общности, стимулират се позитивни емоции, ангажира се вниманието им. Сред основните форми са провеждането на викторини, информационни беседи, конкурси, реализират се театрални постановки с лишени от свобода и се организират изложби, изготвят се информационни табла от самите осъдени лица, прожектират се филми, пряко свързани с празниците, канят се изявени артисти, общественици и други, които оказват просоциално въздействие на затворническата общност.

- участие в клубовете по интереси - основните цели на занятията в групите е да развият качества като вяра в собствените възможности, себеуважение и реална самооценка; придобиване и усъвършенстване на трудови навики и умения; умения за работа в екип /търпимост, толерантност, зачитане мнението и труда на другите, взаимопомощ и др./; възпитаване на лична и групова отговорност; умения да се поставят цели и воля за постигането им; развитие на възможностите за комуникация и др.

- включване в учебна дейност — във всички затвори за разкрити училища или изнесени адреси, където лишените от свобода, след задължително съобразяване на здравословното състояние могат да бъдат включени в учебна дейност. Професионалното обучение, по което се обучават лишените от свобода в училищата към затворите са

„Шлосерство“, „Основни и довършителни работи в строителството“, „Сухо строителство“, „Мебелно производство“, „Вътрешни ВИК мрежи“, „Металообработващи машини“, „Производство на облекло от текстил“, „Електрически инсталации“ и „Озеленяване и цветарство“.

- полагане на труд, включително и доброволен - основните области, в които лицата полагат труд са обслужващата и комунално-битовата дейност; строителната дейност; селското стопанство; изработване на изделия на ишлема и др. Резултат от включването на лишените от свобода е формирането на професионално ориентирани знания и умения, подобряване на вътрешния микроклимат, намаляване на риска от рецидив, промяна в мотивите и нагласите за социалнопозитивна реализация след изтърпяване на наказанието и др. При назначаване на работа, задължително се съобразява здравословното състояние на лицето.

- предоставяне на психологическа помощ и подкрепа — освен текущите психологически изследвания, когато е установено повишено ниво на стрес, тревожност и депресия, риск от суицид, агресивно и автоагресивно поведение, наличие на зависимости от алкохол и наркотици или съмнение за наличие на тежка психопатология, се провежда диференцирано психологическо изследване и се изготвя Диференцирано психологическо заключение. Във връзка с промяна в правния статус (смяна на режима, преместване в общежитие от по-лек тип, условно предсрочно освобождаване), психологът в затвора изготвя Експертна оценка на актуалното психично и емоционално състояние. Психологическите консултации през годината са свързани най-често с ниска самооценка, тревожност, депресивни състояния, междуличностни отношения, ситуационни кризи. В консултативната дейност специално внимание се обръща на вътрезатворническото насилие и работата с представители на уязвими групи лишени от свобода. Чрез индивидуални консултации се постига намаляване на психичното напрежение, подпомагане на адаптацията към средата. В тях се предлагат насоки, рационални подходи за емоционално стабилизиране при трудности, проблеми, коригират се и се изработват адекватни, ефективни поведенчески модели и стратегии.

- оказване на съдействие пред външни институции, включително пред НОИ, дирекциите за социално подпомагане за получаване на пенсии и добавки за лица с увреждане, включително представяне пред ТЕЛК за обективна оценка на здравословното състояние;

- при изтърпяване на наказанието, съобразно нуждите на лицето, се оказва съдействие чрез различни държавни и неправителствени организации за решаване на конкретен проблем.

Относно реализираните **здравни услуги**, спрямо лишените от свобода с увреждания, същите се осъществяват в лечебните заведения на МП, които са част от националната система за здравеопазване. Това са Медицински центрове (МЦ) при съответните затвори и Специализирани болници за активно лечение на лишени от свобода (СБАЛЛС) към затворите в София и Ловеч.

Когато няма условия за провеждане на необходимото лечение, лишените от свобода като здравноосигурени лица с непрекъснати здравно осигурителни права се изпращат в лечебни заведения извън местата за лишаване от свобода. Същите ползват пакета медицински услуги гарантиран от Националната здравноосигурителна каса съгласно Националния рамков договор.

Основна цел на ГДИН е осигуряване на равнопоставен достъп до квалифицирана медицинска помощ на лишените от свобода, включително и на тези с изреждания, без каквато и да е дискриминация и равни възможности с тези на свободните граждани. Медицинските услуги са с оглед на конкретното увреждане, включително ранно откриване и подходяща интервенция, както и намаляване до минимум и превенция на по-нататъшни увреждания.

При състояния, които налагат ограничение на лицата във възможностите им да взаимодействат с обкръжаващата ги среда, социални, интелектуални, физически или

морални затруднения, същите се настаняват в специално създадени спални помещения в непосредствена близост до медицинските центрове в затворите, което дава възможност за по-добро медицинско наблюдение, навременно оказване на лекарска помощ и елиминиране дискомфорта от преместването или придвижването им.

Настанените в тези помещения са поставени в условията на по-щадящ режим, при необходимост се подпомагат от други лишени от свобода, а при затруднения в придвижването храната им се предоставя в спалното помещение. По-тежките случаи се настаняват в стационара на Медицинския център при затвора или в СБАЛЛС-София/СБАЛЛС-Ловеч и се назначава „социален асистент“, който подпомага лишените от свобода при ежедневно им самообслужване/обслужване, като същевременно се осигуряват помощни средства — инвалидни колички, проходилки, патерици, столове и др. По преценка на ръководството на затворите се изграждат рампи за улесняване на придвижването на лица с двигателни проблеми, чрез които се осигурява достъп до всички точки от инфраструктурата на затвора за общо ползване от другите лишени от свобода. В болничните лечебни заведения на МП е осигурена достъпна архитектурна среда.

По отношение на лишените от свобода жени с увреждания, се прилага специално отношение, подхожда се с внимание и грижа към тях. Осигуряват се поэтапно скрининг ехографии и цитологични изследвания, с цел превенция за ранно откриване на заболявания. Включват се в програми в областта на сексуалното и репродуктивното здраве и програми за изследвания и лечение на инфекциозни заболявания, които включват и нископрагови услуги (изследване чрез бързи тестове при постъпването им в затвора).

За периода от 01.01.2022 г. до 31.12.2022 г. има общо 90 (деветдесет) лишени от свобода с увреждания, както следва:

№	ЗАТВОР	БРОЙ ЛИШЕНИ ОТ СВОБОДА С УВРЕЖДАНИЯ
1	Белене	4
2	Бобов дол	5
3	Бургас	13
4	Варна	10
5	Враца	2
6	Ловеч	8
7	Пазарджик	2
8	Плевен	13
9	Пловдив	19
10	София	3
11	Сливен	2
12	Стара Загора	9
ОБЩ БРОЙ		90

При постъпване на хора с увреждания, чието физическо състояние не позволява дори и при предоставените здравни грижи да престояват в местата за лишаване от свобода, Лекарска консултативна комисия (ЛКК) при СБАЛЛС — Ловеч и СБАЛЛС — София своевременно изготвя протокол за здравословното състояние на пациента и началника на затвора уведомява наблюдаващия прокурор.

По здравословни причини може да се прекъсне изпълнението на наказанието лишаване от свобода по чл. 447, т. 3 от НПК или да се промени мярката за неотклонение „задържане под стража“.

Когато соматичното или ментално здраве на хората с увреждания е несъвместимо с условията на местата за лишаване от свобода се прилага института на помилване по чл. 98, т. 11 от Конституцията на Република България. За периода от 01.01.2022 г. до 31.02.2022 г.

има 4 —ма лишени от свобода с увреждания, които са помилвани с Указ на Президента на Република България.

Здравните мерки по отношение на лицата с увреждания в затворите в голяма степен имат постоянен характер, което предполага продължаване на прилагане и през 2023 г. на същите грижи и внимание по отношение на тяхното здравословно състояние. Спазват се законно установените гаранции, включително на приложимото законодателство по защита на данните за осигуряване на поверителност и уважение към правото на неприкосновеност на личността на хората с увреждания.

Относно реализираните **правни услуги** следва да се отбележи, че на лишените от свобода с увреждания е осигурен достъп до нормативни актове, право на среща със защитник по всяко време на денонощието, право на телефонен разговор със защитник по всяко време на деня, възможност за провеждане на телефонен разговор със защитник в случай, че лишените от свобода не разполагат със средства в личната си сметка, възможност за среща с прокурор, наблюдаващ законността на извършваните дейности в затвора. При затруднено придвижване на лишен от свобода с увреждане се създава специална организация за среща със съответните лица. На лишените от свобода са осигурени възможности за оплакване от лошо третиране, подлагане на изтезания или нечовешко отношение, чрез възможност за подаване на писмени сигнали до компетентните институции и чрез осигуряване възможност за среща с наблюдаващия прокурор. Имат достъп до Национално бюро по правна помощ чрез телефонна линия и регламентирани в закона срещи със своите защитници. Във всяка група има поставена нагледна информация, свързана с правния статус на лицата и възможностите за промяна. При необходимост или заявено желание се консултират от компетентни длъжностни лица.

За подобряване качеството на живот и рехабилитацията на лишените от свобода по проект „Осигуряване на сигурна и безопасна материална среда в затворите и арестите“ по Норвежки финансов механизъм 2014 - 2021 за новоизградените места за лишаване от свобода е заложено изграждането на достъпна среда съгласно изискванията на ЗУТ. С реализацията на проекта, лишените от свобода и задържаните лица ще бъдат поставени в по-добри условия за изтърпяване на наказанието, което е и ключова предпоставка за осигуряване индивидуализация на изпълнението на наказанието и подобряването на предоставяните услуги.

Защита срещу експлоатация, насилие и тормоз (чл. 16)

20.

Параграф 38 от Препоръките, буква „а“

Препоръка на Комитета:

Комитетът препоръчва държавата – страна по Конвенцията: а) да събира подробни данни за лицата с увреждания, особено жени, момичета и момчета с увреждания и лицата все още настанени в институции, изложени на насилие.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Събиране и генериране на данни за лицата с увреждания, включително жени, момичета и момчета с увреждания и лицата, настанени в институции, изложени на насилие.

Отговорни институции/организации:

АСП, АКСУ, общини, доставчици на социални услуги

Срок:

Постоянен

Изпълнение:

Към настоящият момент АКСУ все още разработва и попълва своята база данни, като за въвеждането и обработването на информацията не се ползва информационна система, тъй като такава все още няма разработена.

Проект BG05M9OP001-3.021-0001 „За по-добро качество и ефективност на социалните услуги в България“, финансиран по процедура чрез директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ BG05M9OP001- 3.021 „Гарантиране на качеството и ефективността на социалните услуги“ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г., с конкретен бенефициент Министерство на труда и социалната политика предвижда разработване и въвеждане в експлоатация на информационна система на АКСУ в изпълнение на дейност 5 от проекта, касаеща дейности за пилотно въвеждане на ежегоден национален мониторинг на състоянието и ефективността на социалните услуги. В рамките на тази информационна система е предвидено информацията по отношение на потребителите на социални услуги, в частност хората с трайни увреждания да бъде структурирана по следния начин:

- Общ брой потребители на всички социални услуги, за които се осигурява изцяло или частично финансиране от държавния бюджет, в т.ч. лица с трайни увреждания, на които медицинската експертиза е установила вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност:

- ✓ от 50 до 70,99 на сто;
- ✓ от 71 до 90 на сто;
- ✓ над 90 на сто;
- ✓ с определена чужда помощ.

- Брой на лицата, заявили желание за ползване на социална услуга, финансирана от държавния бюджет, в т.ч. лица с трайни увреждания, на които медицинската експертиза е установила вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност:

- ✓ от 50 до 70,99 на сто;
- ✓ от 71 до 90 на сто;
- ✓ над 90 на сто;
- ✓ с определена чужда помощ;

- Брой на лицата, насочени за ползване на социална услуга (извършена предварителна оценка на потребностите от социални услуги), в т.ч. лица с трайни увреждания, на които медицинската експертиза е установила вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност:

- ✓ от 50 до 70,99 на сто;
- ✓ от 71 до 90 на сто;
- ✓ над 90 на сто;
- ✓ с определена чужда помощ;
- ✓ по видове социални услуги;

- Брой на лицата, чакащи за ползване на социални услуги – по видове социални услуги, в т.ч. лица с трайни увреждания, на които медицинската експертиза е установила вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност:

- ✓ от 50 до 70,99 на сто;
- ✓ от 71 до 90 на сто;
- ✓ над 90 на сто;
- ✓ с определена чужда помощ;

- Брой на лицата, ползващи социални услуги:
  - ✓ по видове социални услуги, в т.ч. по видове услуги на общинско ниво (за лица от общината) и на областно ниво (за лица от областта и за лица от цялата страна);

- ✓ по целеви групи;
- ✓ по възраст, пол;
- ✓ вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност:
- ✓ от 50 до 70,99 на сто;
- ✓ от 71 до 90 на сто;
- ✓ над 90 на сто;
- ✓ с определена чужда помощ;

- Брой лица поставени под запрещение (справка, във връзка с прилагане на чл. 95, ал. 1; чл. 96, ал. 3 и чл. 101, ал. 1 от ЗСУ);
  - ✓ по гражданство/без гражданство (лица без гражданство и лицата, търсещи международна закрила);
  - ✓ лица, ползващи общодостъпни социални услуги;
  - ✓ лица, ползващи специализирани социални услуги, в т.ч.:
  - ✓ краткосрочно, средносрочно или дългосрочно;
  - ✓ почасово, полудневно, целодневно, денонощно.

В ЗСУ е регламентирано задължение на Агенцията за социално подпомагане (АСП) да поддържа в интегрираната информационна система на агенцията информация относно социалните услуги на територията на страната. В интегрираната информационна система на АСП доставчиците на социални услуги следва да въвеждат информация относно дейностите, осъществявани от доставчика, потребителите, както и други данни, свързани с предоставянето на услугите.

21.

Параграф 38 от Препоръките, буква „б“

Препоръка на Комитета:

б) да осигури човешки, технически и финансови ресурси за подобряване на достъпа до приюти и да предоставя рехабилитационни услуги на жени и девойки с увреждания, изложени на насилие, основаващо се на пола.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Увеличаване на броя на достъпните услуги за рехабилитация на жени и момичета с увреждания, изложени на насилие, основано на пола, както и развитите и повишаване на качеството на предоставяне на подкрепящите и възстановителни те услуги, които предоставят високоспециализирана подкрепа вследствие на идентифициран риск или за задоволяване на специфична потребност.

Отговорни институции/организации:

АКСУ, доставчици на социални услуги и др.

Срок:

Постоянен

Изпълнение:

В края на 2022 г. стартира дейността по разработването на Националната карта на социалните услуги, в основата на която е планирането на всички социални и интегрирани здравно-социални услуги на общинско и областно ниво. Процесът на планиране се осъществява в съответствие с Наредбата за планирането на социалните услуги (Приета с ПМС № 133 от 6.04.2021 г., обн., ДВ, бр. 29 от 9.04.2021 г.) и цели да установи потребностите от социални и интегрирани здравно-социални услуги в цялата страна. В тази връзка, общините изготвят анализи на потребностите и предложения за планирането на социалните услуги на общинско и областно ниво, които представят на АСП.

В допълнение, в Наредбата за качеството на социалните услуги (Приета с ПМС № 135 от 22.06.2022 г., обн., ДВ, бр. 48 от 28.06.2022 г.) като част от стандартите за качество на социалните услуги са определени минималните изисквания за броя и квалификацията на необходимите служители, изискванията към осъществяваната от служителите дейност по предоставяне на социалните услуги, както и задълженията на доставчиците за осигуряване на професионално и кариерно развитие на техните служители. Стандартите включват и изисквания към специализираната среда (материалната база) на услугите, включително за осигуряване на достъпна среда за хора с увреждания. В срок до 12 месеца от влизането в сила на наредбата доставчиците на социални услуги следва да приведат предоставяните от тях услуги в съответствие със стандартите за качество, определени в наредбата.

В изпълнение на правомощията си, АКСУ лицензира частните доставчици на социални услуги по чл. 31, ал. 1 от Закона за социалните услуги за предоставяне на дейностите по чл. 15 от закона.

АКСУ води регистър на лицензираните доставчици на социални услуги, информацията, от която е публична и може да бъде намерена на официалната интернет страница на адрес: <https://aksu.government.bg/registar-na-licenziranite-dostavchiczi-na-soczialni-uslugi-2/>. Регистърът позволява търсене по зададен критерий, в т.ч. по вид социална услуга и целева група.

Към 31.12.2021 г. лицензираните частни доставчици на социални услуги са 328 бр., като АКСУ е издала общо 1 018 бр. лиценза за предоставяне на социални услуги, като към 31.12.2022 г. броят на лицензираните частни доставчици нараства на 422, а броят на издадените лицензи е 1 382.

22.

Параграф 38 от Препоръките, буква „в“

Препоръка на Комитета:

в) да интензифицира усилията за закрила на всички хора с увреждания от експлоатация, насилие и тормоз, включително и чрез провеждане на ефективни разследвания на всички случаи, за които има твърдения за използване на насилие и тормоз, и да създаде работни групи като даде приоритет на преследването на случаи на насилие, базирано на пола срещу жени и девойки с увреждания, и за осъждането на извършителите.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Полагане на усилия за:

- Разписване в законодателството и прилагане на по-тежки наказания за психическото насилие;*
- Изграждане на общ минимален стандарт за компетентност на всички структури в областите на европейската и националната нормативна уредба, разпознаване и познаване на феномените „домашно насилие“ и „насилие, основано на пола“, осигуряване на ясен механизъм на взаимодействие и алгоритъм на действие, така че да се гарантира тяхната ефективност;*
- Нужда от задълбочаване на експертизата на специалистите от всички институции чрез допълнителни обучения и супервизии;*
- Подобряване на информираността на експертите за възможните ресурси за подкрепа на жертвите;*
- Повече социални услуги за жертви на домашно насилие във всеки регион;*
- Ангажиране на всички заинтересовани страни с обща политика за ранна превенция, превенция в семейството, училището, на работното място и др., която да е осмислена и да се споделя и отстоява от експерти и политици.*

Отговорни институции/организации:

МП и всички заинтересовани страни

Срок:

До 2026 г.

Изпълнение:

Министерството на правосъдието в рамките на своята компетентност осъществява последователни усилия за предприемане на действия и мерки, насочени към усъвършенстване на правната рамка с цел ефективното противодействие на насилието във всичките му форми, в т.ч. и за неговото предотвратяване, за защита на пострадалите и за ефективно преследване на извършителите.

В началото на 2019 г. са приети и изменения в Наказателния кодекс (обн. ДВ, бр. 16 от 2019 г.) с цел повишаване на наказателноправната защита срещу всякакви актове на насилие, вкл. и насилието над жени.

Приетите промени са в следните основни насоки:

- въведе се дефиниция за случаите, в които престъплението е извършено „в условията на домашно насилие“. Съгласно чл. 93, т. 31 от НК престъплението е извършено „в условията на домашно насилие“, ако е предшествано от системно упражняване на физическо, сексуално или психическо насилие, поставяне в икономическа зависимост, принудително ограничаване на личния живот, личната свобода и личните права и е осъществено спрямо възходящ, низходящ, съпруг или бивш съпруг, лице, от което има дете, лице, с което се намира или е било във фактическо съпругеско съжителство, или лице, с което живеят или е живяло в едно домакинство;

- домашното насилие се въздигна като квалифициращ признак в системата на редица престъпни посегателства – отвлечането, противозаконното лишаване от свобода, принудата, закана с престъпление, убийството и телесните повреди;

- въздигна се в престъпление системното следене на друго лице с цел да се възбуди у преследваното лице основателен страх за безопасността му или тази на негови близки. Като „следене“ съгласно НК се определя всяко поведение със заплашителен характер, което може да се изразява в преследване, показване на друго лице, че е наблюдавано или навлизане в нежелана комуникация чрез всички възможни средства;

- предвиди се, че за средна телесна повреда, причинена на възходящ, низходящ, съпруг, брат или сестра, наказателното производство ще бъде от общ характер, като ще се възбужда по тѣжба на пострадалия до прокурора и няма да може да се прекратява след това по негово искане;

- въведоха се по-високи санкции при неизпълнение на съдебно решение или на заповед за защита от домашно насилие. Въведе се по-тежка наказателна отговорност при повторност на деянието, свързано с осуетяването на изпълнението на съдебното решение и неизпълнение на заповед за защита от домашно насилие и Европейска заповед за защита;

Всички форми на домашно насилие, водещи до по-сериозно засягане на телесната неприкосновеност, се преследват *ex officio*, което е съществен елемент от осигуряването на правосъдие за жертвите на домашно насилие, като се гарантира тяхната наказателноправна защита.

Със същия закон е прието и допълнение на Наказателно - процесуалния кодекс (НПК) с две нови разпоредби (чл. 67а и чл. 417а), които предвиждат незабавно информиране на пострадалия със специфични нужди от защита в случаите, когато задържаният извършител на насилието наруши взетата мярка за неотклонение домашен арест или задържане под стража или когато взетата мярка за неотклонение домашен арест или задържане под стража бъде отменена или заменена с подписка или гаранция или осъденият бъде пуснат на свобода временно или окончателно.

Със Закона за допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс, обн. ДВ, бр. 83 от 2019 г. е създаден нов чл. 369а, съгласно който съкратено съдебно следствие в случаите по чл. 371, т. 2 не се допуска при умишлено причиняване на смърт.

Темата за домашното насилие е една от приоритетните за Министерството на правосъдието. През 2020 г. междуведомствена работна група към Министерството на правосъдието изготви проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за защита от домашното насилие (ЗИД на ЗЗДН), по който са проведени обществени консултации – от 13.01.2021 г. до 27.01.2021 г. В периода на обществените консултации постъпиха много бележки, коментари и предложения по законопроекта от граждани, юридически лица, районни съдилища, окръжните съдилища, Върховния касационен съд, прокуратурата, министерства, Омбудсмана на Република България, Държавната агенция за закрила на детето и др., от които се очертаха няколко групи спорни въпроси.

За решаване на спорните въпроси на 17 и 20 януари т.г. под егидата на министъра на правосъдието се организираха и проведоха работни срещи с участието на народни представители от почти всички парламентарни групи, Омбудсмана на Република България, представители на неправителствения сектор, осъществяващи дейност в областта на превенцията и защитата от домашното насилие, както и представители на Министерството

на правосъдието, Министерството на вътрешните работи, Министерството на труда и социалната политика и Националното бюро за правна помощ. Целта на работните срещи бе да се чуят различните гледни точки и да се търси консенсус по противоположните мнения и предложения за промени в текстовете на законопроекта, така че народните представители да припознаят темата за домашното насилие и тя да бъде поставена за приоритетно разглеждане в Народното събрание.

В резултат на обсъжданията се взе решение и се сформира нова работна група за актуализиране и финализиране на проекта на ЗЗДН. При интензивни заседания широкият кръг експерти, участващи в работната група, постигнаха съгласие по ключовите спорни теми, поставени в рамките на общественото обсъждане на законопроекта през 2021 г.

Основните предлагани промени в проекта на ЗИД на ЗЗДН са следните:

1. Разширява се предметния обхват на закона: освен правата на лицата, пострадали от домашно насилие и мерките за защита, в законопроекта се уреждат и органите и механизмите за провеждане на държавната политика за превенция и защита от домашно насилие и взаимодействието между тях; програмите за превенцията и специализираните услуги за предоставяне на защита, помощ и подкрепа на лица, пострадали от домашно насилие или в риск, въвеждат се промени в производството за налагане на мерки за защита от домашното насилие с цел ускоряване на производствата и по-ефективна защита;

2. За първи път се формулира цел на закона, изключително важен въпрос с оглед преценката по законосъобразност на издаваните актове, който поражда проблеми в практиката.

3. Гарантира се задължението на държавата да провежда последователна държавна политика в областта на домашното насилие чрез координиране, прилагане, наблюдение и оценка на политиките и мерките за предотвратяване и борба с домашното насилие.

4. Променя се понятието за домашното насилие с цел синхронизиране с формите на домашно насилие според европейските актове. Като допълнителен механизъм за защита се посочва, че домашно насилие може да се извършва чрез действие или бездействие.

5. Улеснява се достъпът до правосъдие като се предвижда в срок до 24 часа държавните, общинските органи, лечебните заведения, юридическите лица, които осъществяват дейност по превенция и защита от домашно насилие да препратят молба, по искане на пострадалия, за образуване на производство по издаване на заповед за защита до съответния районен съд.

6. Разширява се кръгът на лицата, пострадали от домашно насилие, които могат да търсят защита, като към извършителите се добавят: лица, на които са възложени грижи за детето или на които детето е поверено; роднини по права или по сребрена линия до четвърта степен, лицето, което е или е било във фактическо съпружеско съжителство; съпруг или бивш съпруг на родителя.

7. Увеличават се мерките за защита, които могат да се налагат от компетентните органи:

- забрана на извършителя да осъществява контакт с пострадалия под каквато и да е форма, включително по телефон, чрез електронна или обикновена поща и факс, чрез всякакви други средства и системи за комуникация;

- забрана за издаване на разрешение за придобиване, съхранение, носене и употреба на взривни вещества, оръжия, боеприпаси и пиротехнически изделия или прекратяване на валидността на издадено разрешение за срок, определен от съда;

- задължаване на извършителя на насилието да посещава специализирани програми за преодоляване на агресията и справяне с гнева;

- насочване на пострадалите лица за ползване на специализирани услуги за защита, помощ и подкрепа или програми за възстановяване;

- помощ и подкрепа на деца, жертви или свидетели на насилие.

8. Отпада административното наказание „глоба“ за извършителя при налагането на мерки за защита, тъй като „наказването на дееца по административнонаказателен ред

прегражда възможността за същото деяние спрямо него да бъде ангажирана и наказателна отговорност“.

9. Разширява се кръгът на лицата, които могат да инициират образуване на производство пред съда по издаване на заповед за защита и се улеснява достъпът до правосъдие: предвидено е всяко пострадало лице, независимо дали е навършило 18-годишна възраст или е поставено под ограничено или пълно запрещение да има право да подава молба за защита. Освен разширяването на кръга на пострадалите лица, които могат да потърсят защита по реда на ЗЗДН, се предвижда производството да може да се образува и по искане на прокурора, което представлява допълнителна гаранция за защита на правата на пострадалите.

10. Предвидена е широка възможност за предоставяне на безплатна правна помощ в производствата по ЗЗДН;

11. Засилват се гаранциите в случаите на злоупотреба. На първо място е предвидено мерките да се налагат за срок от 3 до 18 месеца при приспадане на срока на действие на мерките при издадена заповед за незабавна защита, като механизъм за злоупотреба. Приспадането на срока на заповедта за незабавна защита от срока на заповедта за защита е механизъм за злоупотреба срещу продължаващото ограничение и преустановен контакт родител-дете. На следващо място при предложената нова уредба за първи път се създава възможност да не се прекъсва контактът родител-дете по време на наложена мярка за защита, като той продължава да се осъществява в защитена среда под надзора на обучен професионалист

12. Предвижда се създаване на Национален съвет за превенция и защита от домашното насилие, като специализиран постоянно действащ колективен и консултативен орган за осъществяване на държавната политика по превенция и защита от домашното насилие чрез координация, наблюдение и оценка на политиките и мерките за предотвратяване и борба с домашното насилие.

13. Предлага се и създаване на национална информационна система и национален регистър за случаите на домашно насилие на територията на страната или по отношение на български граждани в чужбина, които са потърсили помощ и подкрепа. Достъп до данните ще имат МВР, АСП, ДАЗД и органите на съдебната власт.

14. Регламентират се програми за превенция и защита и на специализирани услуги, осигуряващи защита, помощ и подкрепа на лица, пострадали от домашното насилие или в риск. Предвидените специализирани услуги по реда на ЗЗДН са национална телефонна линия за помощ на лица, пострадали от домашно насилие или в риск, консултативен център и защитено жилище.

15. Оптимизира се и се усъвършенства съдебното производство за налагане на мерки за защита от домашното насилие в посока на бързина, ефективно правоприлагане и създаване на гаранции за защита на интереса на пострадалите лица.

Целта на предложените промени е осигуряване на бърза, ефективна и адекватна защита и подкрепа на пострадалите от домашно насилие лица или лица в риск и упражняване на превантивно и възпиращо действие върху извършителя на насилието. Заложените разпоредби отговарят на редица международни задължения на Република България, като отчитат и препоръките на всички комитети по договорните органи на ООН по правата на човека, получавани през последните години, както и тези, отправени в рамките на Универсалния периодичен преглед пред Съвета на ООН по правата на човека през 2020 г.

В заключение с предложените промени в съдебното производство като цяло се намаляват бюрократичните спънки пред пострадалите лица, увеличава се срока за сезиране на съда и се възприема недискриминационен подход по отношение кръга на лицата, които имат право до сезират съда и в частност по отношение на хората с увреждания, въвежда се стандарт за оценка на риска. От друга страна се създават и механизми за предотвратяване на злоупотреби със закона.

Изготвеният законопроект е одобрен с Решение № 503 на Министерския съвет от 21 юли 2022 г. и е внесен в 47- то Народно събрание с вх. № 47-202-01-39/22.07.2022 г. Поради разпускането на 47- то Народно събрание същият не бе разгледан.

Във връзка с Указ № 212 от 02.08.2022 г. на Президента на Република България за назначаване на служебно правителство от 02.08.2022 г. (обн., ДВ, бр. 61 от 02 август 2022 г.), е стартирана повторна съгласувателна процедура по чл.32, ал. 1 от Устройствения правилник на Министерския съвет и на неговата администрация. Към настоящия момент все още няма одобрена финансова обосновка.

Законопроект с идентично съдържание на проекта на ЗИД на ЗЗДН е внесен в 48- то Народно събрание от група народни представители. Законопроектът е приет на първо гласуване от Комисията от правни въпроси, Комисията по труда, социалната и демографската политика, Комисията по правата на човека, вероизповеданията и жалбите на гражданите. Законопроектът е отхвърлен в зала на първо гласуване на 27.01.2023 г.

Наред с това и с цел пълното въвеждане в националното законодателство на изискванията на Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета, е изготвен Закон за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс (ЗИД на НПК), чиято цел е осигуряване на подходящи мерки, които да доведат до намаляване на риска от вторично и повторно виктимизиране, сплашване и отмъщение от страна на извършителя и до адекватна подкрепа, съобразена с нуждите на пострадалия и неговите близки.

Законопроектът предвижда разширяване на списъка с процесуални права на пострадалите, като се добавя правото им да бъдат придружавани в наказателния процес от лице по техен избор. Това право може да бъде ограничено, когато присъствието на избраното лице противоречи на интересите на пострадалия или може да затрудни наказателното производство.

Ограничава се възможността за провеждането на повторен или допълнителен разпит като свидетел, което цели да намали ненужния стрес за пострадалия, причинен в резултат на многократното преживяване на последиците от извършеното.

Създава се нова уредба за „свидетел със специфични нужди от защита“. Тя предвижда разпитът на такъв свидетел да се провежда при вземане на мерки за избягване на контакт с обвиняемия, включително чрез видеоконференция или телефонна конференция. Ако това няма да затрудни сериозно наказателното производство, разпитът на свидетел със специфични нужди от защита се извършва: в подходящо помещение, предназначено за тази цел; в присъствието на педагог или психолог и от един и същи разследващ орган, ако е необходим повторен разпит. В случаите на домашно насилие или на престъпление против половата неприкосновеност по искане на пострадалия разпитът може да се извърши от лице от същия пол.

Със законопроекта се предлагат изменения в Закона за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления (ЗПФКПП).

Създава се изцяло нова глава, която урежда процедурата за извършване на индивидуалната оценка на пострадалите. Тя следва да бъде извършена веднага след подаването на сигнала за извършеното престъпление. Целта е да се установи наличието на специфични нужди от защита и да се определят мерките, които да бъдат предприети спрямо пострадалия. Процедурата трябва да се основава на обективни критерии, като при оценката се вземат предвид видът и характерът на престъплението и обстоятелствата, свързани с него; видът и степента на претърпените вреди; възрастта, интелектуалното развитие, емоционалната и социалната зрялост, образованието на пострадалия, както и други негови личностни особености.

Законопроектът дава възможност на членовете на семейството на пострадалия (съпругът, съпругата, лицето, с което той се намира във фактическо съжителство, възходящите, низходящите, братята, сестрите и издържаните от него лица), претърпели

имуществени и неимуществени вреди от престъпления от общ характер, също да получат подпомагане по реда на закона.

След провеждането на междуведомственото съгласуване и на общественото обсъждане проектът на ЗИД на НПК е внесен за първи път в Министерския съвет и приет с негово решение от 9 ноември 2020 г. На 10 ноември 2020 г. законопроектът е внесен в 44-то Народно събрание. Впоследствие 44-то, 45-то, 46-то и 47-то Народно събрание бяха разпуснати, без законопроектът да бъде приет, въпреки че на два пъти същият е одобряван на първо четене от Комисията по правни въпроси.

След провеждането на повторно междуведомствено съгласуване проектът на ЗИД на НПК отново е одобрен от Министерския съвет и внесен в 48-то Народно събрание на 24 октомври 2022 г. Макар и приет на първо четене в зала, законопроектът не е гласуван окончателно преди неговото разпускане.

Независим живот и включване в общността (чл. 19)

23.

Параграф 40 от Препоръките, буква „а“

Препоръка на Комитета:

В съответствие с Общ коментар № 5 (2017) относно независим живот и включване в общността, Комитетът препоръчва държавата – страна по Конвенцията: а) значително да ускори процеса на преход, като осигури на всички лица с увреждания, живеещи в някаква форма на институция, включително и в психиатрични болнични звена, и в малки групи в общността, правото и възможността да живеят независимо в общността, като обръща специално внимание на лицата с психологически увреждания, интелектуални затруднения, деца с увреждания и лица в напреднала възраст с увреждания.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Разработване на План за действие за периода 2022-2027 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа;

Отговорни институции/организации:

За разработване на Плана за действие – ПЕРГ;

Срок:

2021 г.

Изпълнение:

Процесът на деинституционализация на грижата за хората с увреждания и възрастните хора се реализира посредством приетите стратегически документи – Национална стратегия за дългосрочна грижа⁴, План за действие за периода 2018-2021 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа⁵ и План за действие за периода 2022-2027 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа⁶. С оглед направения от Комитета коментар за ускоряване на процеса на преход следва да се уточни, че Националната стратегия за дългосрочна грижа е с хоризонт 2034 г., като нейното изпълнение се осъществява поетапно чрез планове за действие за определени периоди. Процесът на деинституционализация е и законово подкрепен чрез ЗСУ. В ЗСУ е предвидено съществуващите домове за хора с увреждания да се закрийт до 1 януари 2035 г., а съществуващите домове за стари хора да се реформират до 1 януари 2025 г., за да отговорят на стандартите за качество, определени в Наредбата за качеството на социалните услуги. В ЗСУ са заложени и основните принципи на процеса на деинституционализация. С приемането през месец юни 2022 г. на Наредбата за качеството на социалните услуги, за домовете за лица с увреждания нормативно са определени самостоятелни стандарти и

⁴ Приета с Решение на Министерския съвет № 2 от 07.01.2014 г.

⁵ Приет с Решение на Министерския съвет № 28 от 19.01.2018 г.

⁶ Приет с Решение на Министерския съвет № 509 от 21.07.2022 г.

критерии за качество, които ще гарантират осигуряването на завишен контрол до тяхното закриване. В срок до 12 месеца от влизането в сила на наредбата доставчиците на социални услуги следва да приведат предоставяните от тях услуги в съответствие със стандартите за качество, определени в наредбата.

Националната стратегия и плановете за действие за периода 2018-2021 г. и 2022-2027 г. са изготвени и съгласувани с широкото участие на всички заинтересовани страни – представители на ключови институции, местната власт и организации от гражданския сектор, работещи в сферата на защитата на правата на хората с увреждания и в областта на предоставянето на социални услуги. Цитираните стратегически документи са в унисон с Общите европейски насоки за преход от институционална грижа към грижи в общността, както и с Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания. Във фокуса на тези документи е основното правило за живот в общността, а резидентната грижа е изключението само за тези лица със сериозни увреждания и зависимост от грижа, които поради дългите години институционализация, липса или незаинтересованост на близки и липса на собствени жилища, се нуждаят от преход и място за живеене. Сред основните принципи, които се съблюдават при изпълнението на плановете е именно спазването на принципите, залегнали в Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Изпълнение на Плана за действие, чиято цел е осъществяване на втория етап на процеса на деинституционализация на грижата за хората с увреждания и възрастните хора. Целят се интервенции за осигуряването на равен достъп до услуги, включително за дългосрочна грижа и повишаване на качеството и разширяване на обхвата на предоставяните социални услуги, въвеждане на интегрирани подходи при предоставянето на социални услуги, както и развитие на интегрираното предоставяне на подкрепа и интегрираните здравно-социални услуги.

Отговорни институции/организации:

За изпълнение на Плана за действие – МТСП, МФ, МЗ, МРРБ, АСП, общини, НПО и други заинтересовани страни.

Срок:

2027 г.

Изпълнение:

Планът за действие за периода 2018-2021 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа изтече. Почти всички от заложените дейности в него са изпълнени, като някои от тях продължават да се изпълняват. Всички мерки, свързани със законодателни инициативи, са изпълнени. Мерките за осигуряване на подкрепа в домашна среда и в общността на лица с увреждания и възрастни хора, зависими от грижа, се осъществяват с финансиране от държавния бюджет. В мерките, свързани с изграждане и ремонт на необходимата инфраструктура за предоставяне на социални и интегрирани здравно-социални услуги, се отчита напредък, като изпълнението на база 71 услуги е приблизително 79%. 53 от тези 71 услуги са напълно завършени. Продължава изпълнението на проекта на АСП по операция „Нова дългосрочна грижа за възрастните и хората с увреждания“ – ЕТАП 1 по ОПРЧР 2014-2020 г. Проектът се реализира в изпълнение на заложените мерки в Плана за действие 2018-2020 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа, като основните му цели са свързани с:

- подготовка за извеждане на хората с психични разстройства и с умствена изостаналост, настанени в 10 специализирани институции, определени за закриване, и на лица, трайно пребиваващи в 11 Държавни психиатрични болници (ДПБ) по социални индикации;
- създаване на възможност за независим живот и превенция на институционализацията на хората с психични разстройства и с умствена изостаналост.

Конкретно е предвидено закриването на общо десет институции за пълнолетни лица с психични разстройства и пълнолетни лица с умствена изостаналост, както следва:

- ✓ Домове за пълнолетни лица с психични разстройства (ДПЛПР):
  1. Община Струмьяни, с. Раздол;
  2. Община Малко Търново, с. Заберново;
  3. Община Дряново, с. Радовци;
  4. Община Своге, местност „Свражен“, гара Лакатник;
  5. Община Тополовград, с. Радовец;
- ✓ Домове за пълнолетни лица с умствена изостаналост (ДПЛУИ):
  6. Община Велико Търново, с. Пчелище;
  7. Община Кюстендил, с. Преколница;
  8. Община Сливен, местност „Качулка“⁷;
  9. Столична община, с. Подгумер;
  10. Община Шумен, с. Лозево.

По данни на АСП към 31.12.2022 г. са реализирани следните дейности в изпълнение на основните цели, заложи в проекта:

- до края на месец август 2022 г. са изготвени общо 967 броя оценки на потребностите на лица от целевата група – потребители на социални услуги в специализираните институции, определени за закриване и лица, трайно пребиваващи в ДПБ по социални индикации;

- разработени са Методика за закриване на специализираните институции за хора с увреждания и Методика за реформиране на домовете за стари хора, съдържащи конкретни стъпки, методи и принципи, които ще подпомогнат общините в цялостния процес по закриване и реформиране на специализираните институции;

- разработени са обучителни пакети за продължаващо обучение на специалистите от социалната и здравната система по програми за социална работа с хора с психични разстройства и с умствена изостаналост. Същите са обединени в наръчник;

- разработен е Механизъм за оценяване на удовлетвореността на потребителите от предлаганите услуги в новата среда, който е утвърден от ръководителя на проекта;

- предстои провеждането на обучения на всички заинтересовани страни по реализиране на визираните по-горе методики и Наръчника за продължаващо обучение;

- в периода между месец септември 2021 г. и месец ноември 2022 г. са изведени общо 414 потребители от специализирани институции и трайно пребиваващи пациенти от ДПБ. Всички лица са настанени в новосъздадени социални услуги за резидентна грижа. Стартирана е процедура по извеждане на още 67 лица;

- Закрити са четири специализирани институции – ДПЛУИ – с. Преколница, общ. Кюстендил, ДПЛПР – с. Заберново, общ. Малко Търново, ДПЛПР – с. Раздол, общ. Струмьяни и ДПЛПР – с. Радовци, общ. Дряново. Започната е процедура по закриване на ДПЛПР – г. Лакатник, общ. Своге и ДПЛУИ – с. Пчелище, общ. Велико Търново;

- създадена е добра организация по извеждане и настаняване на лицата от целевите групи в новосъздадените 21 социални услуги за резидентна грижа за лица с психични разстройства и 12 социални услуги за резидентна грижа за лица с умствена изостаналост.

Предприети са мерки и действия от отговорните институции за закриване на ДПЛПР – с. Говежда, общ. Георги Дамяново, обл. Монтана, ДПЛУИ – с. Куделин, общ. Брегово, обл. Видин и ДПЛУИ – с. Самуил, общ. Самуил, обл. Разград. Мерките включваха и създаване и финансиране на нови социални услуги, в които да бъдат изведени лицата от трите дома, предвидени за закриване. По данни на АСП са извършени следните действия:

---

⁷ За Дома за пълнолетни лица с умствена изостаналост в местност „Качулка“ в рамките на Плана за действие 2018-2020 г. за изпълнение на НСДГ е предвидено поетапно намаляване на капацитета му, а не изцяло закриване.

- Всички потребители от ДПЛУИ – с. Куделин са изведени и със Заповед № РД01-2496/08.12.2021 г. на изпълнителния директор на АСП специализираната институция е закрыта, считано от 01.01.2022 г.;

- Всички потребители от ДПЛПР – с. Говежда са изведени и със Заповед № РД01-1164/01.07.2022 г. на изпълнителния директор на АСП специализираната институция е закрыта, считано от 01.07.2022 г.;

- Всички потребители от ДПЛУИ – с. Самуил са изведени и е стартирала процедура по закриването на специализираната институция.

По информация от АСП в резултат от изпълнението на процеса на деинституционализация на грижата за възрастните хора и хората с увреждания в периода м. януари-декември 2022 г. са закрыти общо 6 специализирани институции за хора с увреждания с 360 места. Същевременно, за същия период са създадени 11 нови услуги за дневна грижа и терапия и рехабилитация за 350 потребители и 29 нови услуги за резидентна грижа за хора с увреждания за 443 потребители, за които вече е осигурена устойчивост чрез финансиране от държавния бюджет.

През 2022 г. и към настоящия момент в рамките на проект „За по-добро качество и ефективност на социалните услуги в България“, който се изпълнява от МТСП с асоциираното партньорство на Националното сдружение на общините в Република България, продължава провеждането на специализирани обучения по прилагането на стандартите и критериите за качество на социалните услуги, определени в Наредбата за качеството на социалните услуги. Проектът се финансира по ОПРЧР 2014-2020 г. Основната цел на обученията е запознаването на служителите с въведените нови стандарти за качество на социалните услуги и с критериите за тяхното изпълнение. Акцент е поставен и върху ангажиментите на доставчиците на социални услуги за осъществяване на мониторинг и контрол на предоставяните от тях услуги. Обученията са напълно безплатни и целят да допринесат за укрепване и подобряване на капацитета на всички доставчици на социални услуги.

Планът за действие за периода 2022-2027 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа бе приет през месец юли 2022 г. Той обхваща мерките през втория етап от изпълнението на процеса на деинституционализация на грижата за лицата с увреждания и възрастните хора и повишаване на ефективността на системата за дългосрочна грижа.

Ключово място в плана е отредено на предвидените за реализация мерки и дейности, насочени към: осигуряване на подкрепа в домашна среда на лица с увреждания и възрастни хора, зависими от грижа; развитие на качествени и достъпни социални и интегрирани здравно-социални услуги, закриване на 41 дома за хора с увреждания и реформиране на домовете за стари хора; повишаване на ефективността на системата за дългосрочна грижа; изграждане на необходимата инфраструктура за предоставяне на услугите. В унисон с Националната стратегия за дългосрочна грижа приоритет на новия план е развитието на мрежа от качествени и достъпни социални и интегрирани здравно-социални услуги в домашна среда и в общността. Новите услуги ще отговарят на принципите на деинституционализация на грижата за лицата с увреждания и възрастните хора при зачитане на техните права съобразно потребностите им. Нов акцент в плана за действие е изпълнението на иновативни мерки за въвеждане на съвременните информационни и комуникационни технологии при предоставянето на услуги в домашна среда като телекеър и телеасистенция. Ще бъдат пилотирани и нови подходи за подкрепа за независим живот на хората с увреждания от типа „организация на споделено живеене“ и „активна грижа“. По плана се предвижда: осигуряване на качествена грижа и подкрепа в нови услуги в общността за минимум 2 700 лица с психични разстройства, умствена изостаналост, физически увреждания, със сетивни нарушения и с деменция, които ще бъдат изведени от специализирани институции; създаване на нови услуги за резидентна и дневна грижа и подкрепа за над 8 300 лица с увреждания и възрастни хора в невъзможност за самообслужване; грижа и подкрепа в домашна среда и в общността, включително и чрез

патронажна грижа, дистанционни услуги и асистентска подкрепа за над 50 000 лица с увреждания и възрастни хора в невъзможност за самообслужване. В 840 от вече съществуващите социални услуги, делегирани от държавата дейности, ще се подобри средата, включително и чрез мерки за осигуряване на енергийна ефективност.

Новите услуги, които ще бъдат изградени ще са изцяло в съответствие с Наредбата за качеството на социалните услуги. Всички нови социални услуги, които ще се създават, ще бъдат предоставяни в материална база, отговаряща на определени качествени характеристики, ще бъдат достъпни за всички целеви групи (включително за лица със специални потребности), ще осигуряват възможност за социално включване в общността на лицата (включително и като физическа близост на сградата до общността и до подкрепящи услуги) и не на последно място – средата за предоставяне на услугите ще бъде организирана по такъв начин, че да създава условия за независим живот на лица, които ги ползват. Доставчиците е необходимо да осигурят подходяща среда за дейността на услугата в близост до други услуги (образователни, здравни, терапевтични, спортни, за организация на свободното време и други) и на комуникативно място, така че в най-голяма степен да се отговори на потребностите на потребителите.

Изключително важно е да се посочи, че в рамките на новата социална инфраструктура, която ще се изгражда, не е включено само изграждане и оборудване на нови социални и интегрирани здравно-социални услуги за резидентна грижа, а и на подкрепящи специализирани и консултативни социални услуги за лица с увреждания, които да осигурят възможност за адекватна дневна грижа, консултация, терапия, рехабилитация, придобиване на умения за водене на самостоятелен живот и за придобиване на трудови умения от лицата с увреждания.

Изпълнението на Плана за действие за периода 2022-2027 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа е обвързано с конкретни мерки и дейности от Плана за възстановяване и устойчивост (ПВУ). Финансирането на Плана за действие за периода 2022-2027 г. е подкрепено както от държавния бюджет, така и със средства от Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд+ и чрез ПВУ. За всички създадени услуги в рамките на реформата е предвидено да се осигури устойчивост от държавния бюджет след приключване на проектното финансиране.

На 07.10.2022 г. Управляващият орган на Програма „Развитие на човешките ресурси“ 2021-2027 г. отвори за кандидатстване мярка „Грижа в дома“, която е с бюджет от 175 млн. лв. Тази мярка е първата от заложените мерки в изпълнение на Плана за действие за периода 2022-2027 г. Чрез мярка „Грижа в дома“ се разширяват възможностите за предоставяне на социални и интегрирани здравно-социални услуги в домашна среда. Услугите ще се предоставят на нуждаещите се за период от 12 месеца и ще включват доставка на хранителни продукти и продукти от първа необходимост, профилактика на здравето и социално значими заболявания и съдействие, предоставяне на психологическа подкрепа. По мярката ще бъде осигурен и транспортът на служителите от и до домовете на хората в нужда, както и обучения и супервизия на служителите. Очаква се с мярка „Грижа в дома“ да бъдат обхванати около 32 000 възрастни и хора с увреждания, които ще получават интегрирани услуги според индивидуалните си потребности. Дейностите по операцията ще се реализират до 2025 г.

Паралелно с това, от 2021 г. и към момента (2023 г.) продължава предоставянето на социалната услуга Асистентска подкрепа по реда на ЗСУ с финансиране от държавния бюджет. Услугата се развива от 264 общини с възможност за подкрепа на 20 226 потребители. Асистентската подкрепа е специализирана социална услуга, която включва подкрепа от асистент за самообслужване, движение и придвижване, промяна и поддържане на позицията на тялото, изпълнение на ежедневни и домакински дейности и комуникация. Асистентската подкрепа не се ограничава до подкрепа на лицата само в домашната им среда. Тя се предоставя и извън нея. Асистентската подкрепа по реда на ЗСУ се предоставя за лица в надтрудоспособна възраст в невъзможност за самообслужване, които нямат определена по съответния ред степен на намалена работоспособност, както и за деца с

трайни увреждания и пълнолетни лица с трайни увреждания с определена чужда помощ, които не ползват асистентска подкрепа, помощ за осигуряване на асистентска подкрепа или за които не се получава помощ за грижа в домашна среда по реда на друг закон. Насочването за ползване на асистентска подкрепа, която се финансира от държавния и общинския бюджет, се извършва само от общината, която предоставя услугата. Общината организира предоставянето на асистентската подкрепа по начин, който да позволи комплексно предоставяне на различните видове социални услуги в домашна среда. Контролът на дейността на асистентите и на отчитането на предоставената асистентска подкрепа се осъществява от общината, когато услугата се финансира от държавния и общинския бюджет.

През 2022 г. Министерство на здравеопазването участва в разработването на План за действие за периода 2022-2027 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа. Планът е приет с Решение № 509 на Министерския съвет от 21 юли 2022 г. и в него към мерките за повишаване на ефективността на системата за дългосрочна грижа е определена *Мярка 3: Предоставяне на здравни грижи за нуждаещи се лица с увреждания и възрастни хора в невъзможност за самообслужване*. Дейностите към тази мярка са насочени към първичната извънболнична медицинска помощ и достъпността до нея, развитие на продължителното лечение и акцент към обслужването на лицата с психични разстройства в напреднала възраст, включително превенция и ранна диагностика на деменцията. Определен е срок за реализация на тези дейности до 2027 година, като ангажираните с изпълнението институции и организации са Министерство на здравеопазването, Националният център по обществено здраве и анализи, Медицинските университети.

През 2022 г. е изготвено и прието Постановление на Министерския съвет № 158 от 7 юли 2022 г. за създаване на Национален съвет по психично здраве, обн. ДВ. бр.54 от 12 юли 2022 г. Със заповед на министъра на здравеопазването по предложение на съответните министри, ръководители на ведомства и организации е определен поименният състав на Националния съвет по психично здраве. Националният съвет по психично здраве е постоянно действащ консултативен орган към Министерски съвет за осъществяване на координация, сътрудничество и консултации при изпълнението и мониторинга на Националната стратегия за психично здраве на гражданите на Република България 2021 – 2030 г. който след конституирането си до края на 2022 г. проведе три заседания.

Чрез Националния съвет по психично здраве ще започне изпълнението на дейностите по стратегията, част от които са за подкрепа на процеса на деинституционализация на хората с психични заболявания и подкрепата им в общността, като се стартира с подготовката на изпълнението на ключова за целта дейност - Оценка на потребностите на населението (общо и на лежащите в психиатрични стационари) от психично-здравни услуги и тяхното предоставяне на териториално ниво и изготвяне на анализ на броя на възрастните и децата, нуждаещи се от специализирани социални услуги.

24.

Параграф 40от Препоръките, буква „б“

Препоръка на Комитета:

б) да увеличи ресурсите за разработване на индивидуализирани услуги на подкрепа за хората с увреждания, независимо от какъв вид или на каква възраст. Тези услуги трябва да включват партньорска подкрепа и персонална помощ.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Разработване, приемане и изпълнение на План за действие за периода 2022-2027 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа, в който ще се заложат конкретни мерки, дейности, финансиране, отговорни институции и организации, както и срокове за изпълнение.

Отговорни институции/организации:

За изпълнение на Плана за действие – МТСП, МФ, МЗ, МРРБ, АСП, общини, НПО и други заинтересовани страни.

Срок:

2027 г.

Изпълнение:

Предстои отчитане на дейността.

25.

Параграф 40 от Препоръките, буква „в“

Препоръка на Комитета:

в) да приеме законодателство за индивидуализирана и самоуправявана лична помощ и социални, и подкрепящи услуги, признавайки правото на независим живот и на включване в общността като субективно право на всички лица с увреждания, независимо какви са уврежданията и какво е необходимото ниво на подкрепа.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Усъвършенстване на законодателството, чрез което да се гарантира възможност на човека с увреждане по активен и отговорен начин да избира и управлява процеса по ползване на лична помощ, социални и подкрепящи услуги, което да му позволи да води независим и достоен живот в избраната от него общност.

Отговорни институции/организации:

МТСП, Общините, в качеството им на доставчици на социални услуги и механизма лична помощ, всички заинтересовани страни.

Срок:

Постоянен

Изпълнение:

С цел повишаване на ефективността на провежданата държавна политика за предоставяне на лична помощ, целяща превенция от социална зависимост, недопускане на злоупотреби и рискове за социалната система, финансирана с публичния ресурс, в края на 2020 г. бе направено изменение и допълнение на Закона за личната помощ.

Предложената нормативна промяна на Закона за личната помощ доведе до:

- Определяне на конкретен кръг правоимащи за достъп до личната помощ, съобразно реалната нужда от насочване към асистентската грижа, финансирана с публичен ресурс, към най-нуждаещите се и уязвими лица, без да се допуска обхватът да се свежда до всички хора с увреждания в страната от догодина. Запазване на въведеното ограничение на кръга ползватели, съобразно действащите до 31.12.2020 г. разпоредби.

- Прецизиране на степените на зависимост, обвързани с определяне на брой часове за лична помощ на базата на индивидуална оценка на потребностите за хората с увреждания, но на фиксирана дневна основа, според конкретния случай, съобразно зависимостта от интензивна подкрепа за ползвателя от друго лице за реализиране на различни дейности в ежедневиия живот.

- Прецизиране на регулациите за засилване на контрола за превенция на риска от злоупотреби и за повишаване на качеството на личната помощ за ползвателите, включително чрез въвеждането на ангажимент за кметовете на общини при упражняването на контрол да извършват наблюдение за качеството на личната помощ.

- Оптимизиране на контролната дейност чрез регламентация за преустановяване получаването на механизма при установени нарушения и неправомерни действия.

- Гарантиране на финансово обезпечаване на общинските администрации за постигане на устойчивост и по-добро качество на предоставяната лична помощ, посредством предоставяне на средства за администриране на механизма лична помощ на

съответната община, съгласно предоставяния месечен брой часове на ползвателите на нейна територия.

- Повишаване на изискванията към асистентите, предоставящи личната помощ по отношение на здравословно състояние за осъществяване на дейностите по личната помощ. Доставчикът на лична помощ ще може да поставя изисквания към асистентите, в зависимост от потребностите на ползвателя.

- Въвеждане на норма за предоставяне на механизма лична помощ в случаите, когато ползвател има нужда от провеждане на лечение в чужбина и/или извършване на рехабилитационна услуга. По този начин, при ясни правила, лицето продължава да получава асистентската грижа, с което се осигурява непрекъсваемост на процеса.

- Прецизиране на съществуващи разпоредби, с цел правилно разбиране при правоприлагането, което е изключително важно от гледна точка на законността.

По този начин се създаде обективен механизъм за преодоляване на идентифицираните затруднения в областта на личната помощ. Гарантира се съответствие с Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания, чрез предприемането на ефективни и подходящи мерки, така че хората с увреждания да бъдат подпомогнати за социално им включване в общността, в частност чрез осигуряване на достъп до лична помощ.

Приетите изменения и допълнения в ЗЛП наложиха да бъдат приведени в съответствие подзаконовите нормативни актове: Методиката за извършване на индивидуална оценка на потребностите от подкрепа за хората с увреждания и Наредба № РД-07-7 от 28.06.2019 г. за включване в механизма лична помощ.

Към момента налице е синхронизиране с изискванията на действащото законодателство в областта, съгласно последните законови промени. Създадена е адекватна подзаконова рамка за подпомагане на цялостния процес при прилагане на механизма лична помощ при оптимален ред и ясни правила, което да способства за ефективното изпълнение на държавната политика за предоставяне на лична помощ, осъществявана от Министерството на труда и социалната политика.

С приемането на ЗСУ се уреди изчерпателно материята от значение за сектора на социалните услуги в България, свързана с предоставянето, ползването, планирането, финансирането, качеството, контрола и мониторинга. Целите на ЗСУ са гарантиране на равен достъп до социални услуги, отговарящи на индивидуалните потребности на лицата, гарантиране на качеството и ефективността на социалните услуги, гарантиране на правото на всяко лице на подкрепа за живот в домашна среда и в общността, насърчаване на интегрирания подход при осигуряването на подкрепа на лицата, както и насърчаване и развитие на публично-частното партньорство при предоставянето на социални услуги. Съгласно ЗСУ социалните услуги се организират и предоставят в съответствие с принципите за наличие на различни видове социални услуги, достъпност на социалните услуги, индивидуализиране на подкрепата, всеобхватност, интегрираност и непрекъснатост на подкрепата, превенция на институционализацията, зачитане правата на лицата, ползващи социални услуги и гарантиране на активното им участие при вземането на решения, гъвкавост и прозрачност при управлението на социалните услуги и участие на всички заинтересовани страни и използване на всички налични ресурси. Новата законодателна рамка предоставя по-голяма свобода и повече възможности на доставчиците за прилагането на гъвкави подходи в организацията и управлението на социалните услуги.

Подзаконова нормативна уредба към ЗСУ вече е приета, което гарантира практическото изпълнение на предвидените в закона мерки. В периода 2020-2021 г. са разработени и приети:

➤ Правилник за прилагане на Закона за социалните услуги, приет с Постановление на Министерския съвет (ПМС) № 306 от 09.11.2020 г. (обн., ДВ, бр. 98 от 2020 г.);

- Наредба за стандартите за заплащане на труда на служителите, осъществяващи дейности по предоставяне на социални услуги, които се финансират от държавния бюджет, приета с ПМС № 343 от 07.12.2020 г. (обн., ДВ, бр. 105 от 2020 г.);
- Наредба за планирането на социалните услуги, приета с ПМС № 133 от 6.04.2021 г. (обн., ДВ, бр. 29 от 9.04.2021 г.);
- Устройствен правилник на Агенцията за качеството на социалните услуги (АКСУ), приет с ПМС № 220 от 18.08.2020 г. (обн., ДВ, бр. 75 от 2020 г.);
- Тарифа за таксите за издаване и подновяване на лиценз за предоставяне на социални услуги, приета с ПМС № 267 от 25.09.2020 г. (обн., ДВ, бр. 85 от 2020 г.);
- Със Заповед № РД-06-45/28.05.2021 г. на министъра на труда и социалната политика на основание чл. 128, ал. 1 от ЗСУ е утвърден Етичен кодекс на служителите, осъществяващи дейности по предоставяне на социални услуги.

През 2022 г. е приета и Наредбата за качеството на социалните услуги, ПМС № 135 от 22.06.2022 г. (обн., ДВ, бр. 48, 49 и 50 от 2022 г.).

Друг основен момент в предстоящите ни дейности е разработването и приемането от Министерския съвет (МС) на Националната карта на социалните услуги, в основата на която е планирането на социалните и интегрираните здравно-социални услуги на ниво община и област. Съгласно ЗСУ Националната карта се приема от МС до 12 месеца от публикуването на резултатите от преброяването на населението и жилищния фонд в Република България през 2021 г. Първите демографски данни от преброяването са публикувани на 03.10.2022 г. на електронната страница на Националния статистически институт, като през месец декември 2022 г. са публикувани и данните за здравния статус на населението. Това означава, че Националната карта на социалните услуги следва да бъде приета от МС не по-късно от последното тримесечие на 2023 г. Нормативно определените ангажименти на общините са свързани с изготвянето на анализ на потребностите и предложение за планиране на социалните услуги на общинско и областно ниво. От страна на АСП са разработени указания за улесняване процесите на планиране, които целят уеднаквяване на действията и подпомагане на координацията между отговорните институции. Утвърдени са и препоръчителна структура на Анализ на потребностите от социални услуги на общинско и областно ниво, които се финансират изцяло или частично от държавния бюджет, както и препоръчителна структура на предложението за планирането в общината на социалните услуги на общинско и областно ниво, които се финансират изцяло или частично от държавния бюджет. Те са изпратени на областните и общинските администрации, териториалните структури на АСП и Националното сдружение на общините в Република България.

През 2023 г. социалните услуги продължават да се финансират съгласно стандартите за финансиране, разработвани по досегашния ред, т.е. по определените с решението на МС стандарти за делегираните от държавата дейности с натурални и стойностни показатели. Социалните услуги предстои да се финансират от държавния бюджет съгласно стандартите за финансиране на социалните услуги, определени по чл. 45 от ЗСУ, от 1 януари на годината, следваща приемането на Националната карта на социалните услуги, т.е. – най-рано от 2024 г. В тази връзка, през 2023 г. усилията на ангажираните институции ще са насочени към разработването на новите стандарти за финансиране по чл. 45 от ЗСУ. Те ще се определят в зависимост от: вида на социалната услуга по чл. 15 от ЗСУ; начина на ползване на социалната услуга; средата за предоставяне на социалната услуга; групата потребители на социалната услуга; продължителността на предоставяне на социалната услуга; стандартите за качество на социалната услуга и изискванията за необходимите специалисти. За социалните услуги, чрез които се осигурява дневна или резидентна грижа за лица в невъзможност за самообслужване, за лица с агресивно и проблемно поведение, за лица с потребност от постоянно медицинско наблюдение и медицинска грижа, се разработват и допълващи стандарти. Елементите на разходите, които формират размерите на стандартите за делегираните от държавата дейности за различните социални услуги и

услугите, за които се разработва допълващ стандарт, са определени в Правилника за прилагане на Закона за социалните услуги.

26.

Параграф 40 от Препоръките, буква „д“

Препоръка на Комитета:

д) Да използва национални и международни финансови ресурси от Европейския съюз, за да ускори включването на хората с увреждания в обществото и да въведе ефикасни средства за защита и насоки, за да се избегне харченето на национални и международни средства за създаване на инфраструктура, жилища и/или услуги, които не са достъпни и приемливи за всички лица с увреждания.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Продължаване на изпълнението на процеса на деинституционализация на грижата за децата, възрастните хора и хората с увреждания съгласно предвидените в Актуализирания план за действие за изпълнение на Националната стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в Република България“ и Плана за действие за периода 2018-2021 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа.

Отговорни институции/организации:

Предвидените в двата плана отговорни институции и организации

Срок:

Предвидените в двата плана срокове

Изпълнение:

Деинституционализацията както на грижата за децата, така и на грижата за хората с увреждания и възрастните хора в България се основава изцяло на принципите, заложиени в Общите европейски насоки за преход от институционална грижа към услуги, предоставяни в общността и е съобразена с Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания. И в двата плана (Актуализирания план за действие за изпълнение на Националната стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в Република България“ и Плана за действие за периода 2018-2021 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа, чието действие изтече) са определени правила при изграждане на необходимата инфраструктура за новите услуги, които гарантират, че те няма да се изграждат на отдалечени места и места без необходимите подкрепящи услуги и инфраструктура. Не се допуска изграждане на резидентни социални и интегрирани здравно-социални услуги в сградите на закрити или предстоящи за закриване специализирани институции. За изграждане на инфраструктурата на новите услуги са създадени функционални характеристики за всички видове услуги, включващи градоустройствени и ситуационни изисквания, в т.ч. изисквания към прилежащата социална инфраструктура, изисквания по отношение на помещения и площи, оборудване/обзавеждане и др. Двата плана се финансират от държавния бюджет и от ОПРЧР и ОПРР за програмния период 2014-2020 г. За всички новосъздадени услуги е предвидено осигуряване на устойчивост чрез финансиране от държавния бюджет. Тези правила са относими и към Плана за действие за периода 2022-2027 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа.

И към момента от държавния бюджет се осигурява значителен ресурс за финансиране на социални услуги, който се увеличава ежегодно. Информация по въпросите е представена и по-горе в Препоръките по чл. 7 и чл. 19.

Дейностите по Плана за действие за периода 2022-2027 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа ще се финансират от държавния бюджет, както и от Плана за възстановяване и устойчивост (753 млн. лв.), Програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от националния бюджет и ЕСФ + (632 млн. лв.) и от Програма „Развитие на регионите“, съфинансирана от националния бюджет и ЕФРР (до 139,7 млн. лв.).

Лична мобилност (чл. 20)

27.

Параграф 42 от Препоръките

Препоръка на Комитета:

Комитетът препоръчва държавата – страна по Конвенцията, да увеличи усилията си за повишаване на личната мобилност и да позволи на хората с увреждания достъп до технически помощни средства за придвижване, устройства, оборудване и медицински изделия, които са достъпни и/или безплатни, включително като увеличава средствата за тях.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Усъвършенстване и разширяване на обхвата на действащата Национална програма за достъпна жилищна среда и лична мобилност.

Отговорни институции/организации:

МТСП, общини и заинтересованите страни

Срок:

До 2026 г.

Изпълнение:

Съгласно промените в Националната програма за достъпна жилищна среда и лична мобилност от 2022 г. е разширен е обхватът на допустимите за финансиране дейности, свързани с осигуряването на лична мобилност (Компонент 2 от Програмата), отчитайки специфичните им потребности, чрез предвидено реализиране на дейности за изменение в конструкцията на моторно превозно средство (МПС), в т.ч. за приспособяване/преустройство на органите за управление на МПС и за монтиране на помощно съоръжение/приспособление за качване/сваляне на инвалидна количка в МПС, за закупуването на МПС с извършено изменение в конструкцията, и съвместно с тези дейности се предоставя възможност за обучение за придобиване на правоспособност за управление на МПС, при липса на такава. Уредена е синхронизация с приложимите технически изисквания, стандарти и изисквания за достъпност. По този начин се гарантира подобряване на реда, условията и процедурите за кандидатстване и извършване на дейности за осигуряване на необходимата публична подкрепа за предоставяне на алтернативи пред личната мобилност за хората с трайни увреждания, по начин, благоприятстващ засилване на адекватността и ефикасността по отношение на обхвата и качеството на подкрепата, съобразно действащите регулации и спецификите на целевата група. Същевременно стремежът е дейностите по Програмата да се предоставят при съблюдаване на подхода за редуциране на административната тежест, вкл. чрез допускане за кандидатстване по постоянен или настоящ адрес на кандидатите за постигане на по-голяма гъвкавост. Така се предостави възможност на по-широк кръг от хора с трайни увреждания да се възползват от финансиране по Програмата.

В изпълнение на Националната програма за достъпна жилищна среда и лична мобилност, през 2021 г. по Компонент 2 „Лична мобилност“ са одобрени 5 проектни предложения на обща стойност 19 979,90 лв. През 2022 г. са финансирани 8 проектни предложения на хора с увреждания, респ. на стойност 49 759,20 лв.

Предвид стартирания преход от медицински към социален модел се полагат активни усилия за надграждане и апробиране на иновативни мерки, посредством предоставяне на висококачествени техники и технологии извън обхвата на съществуващата публична подкрепа в тази област, за създаване на условия за подобряване на качеството на живот чрез участие на пазара на труда, образователната система и др. Пример е реализацията на проект „Предоставяне на помощни средства за лица с трайни увреждания“, част от НПВУ (описан

по-долу) с насоченост към насърчаване на дейностите по осигуряване на лична мобилност и достъпност за хора с трайни увреждания за тяхното социално приобщаване, като се отчитат и специфичните им потребности. По този начин се създава възможност за осигуряване на достъп до помощни средства за мобилност, на спомагателни устройства и технологии, подходящи за хора с увреждания, в унисон с прилагането на националните ни ангажименти, съобразно изискванията на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания, конкретно Член 19 Независим живот и включване в общността и Член 20 Лична мобилност..

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Приемане на нормативни промени във връзка с преминаване на осигуряването на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия за хората с увреждания от социалната към здравната система.

Отговорни институции/организации:

МЗ, МТСП

Срок:

До 2026 г.

Изпълнение:

Съгласно чл. 73, ал. 2 от Закона за хората с увреждания, финансирането и предоставянето на помощните средства, приспособленията, съоръженията и медицинските изделия за хората с увреждания се осъществяват от Националната здравноосигурителна каса въз основа на механизъм и стандарти за качество на помощните средства, приспособленията, съоръженията и медицинските изделия за хората с увреждания, като средствата за това се предоставят от държавния бюджет с трансфер от бюджета на Министерството на здравеопазването. Разпоредбата е приета от Народното събрание в края на 2020 г. и е в сила от 1 януари 2022 г.

Към министерството на труда и социалната политика бе създадена междуведомствена работна група, която да изготви План за действие за техническото изпълнение по предаване на информацията и база данни, свързани с дейностите по водене на регистъра по чл. 88 от Закона за хората с увреждания (ЗХУ) и отпускнатите целеви помощи по чл. 72, т. 1 от ЗХУ, както и предложение за работещ механизъм по отношение предоставяне и ползване на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия. В работната група участват представители на Министерството на труда и социалната политика, Министерството на здравеопазването, Националната здравноосигурителна каса, Изпълнителната агенция по лекарствата, Агенцията за хората с увреждания и Агенцията за социално подпомагане.

В изпълнение на горната задача е изготвен План за действие за техническото изпълнение по предаване на информацията между институциите. Бяха изготвени и утвърдени от НЗОК „Бизнес процеси по предписване, отпускане, отчитане, заплащане и контрол на помощните средства, приспособленията, съоръженията и медицинските изделия“.

В края на 2021 година Националната здравноосигурителна каса направи предложение към ръководството на Министерство на здравеопазването за удължаване на преходния период за преминаване на дейността по предоставяне от НЗОК на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия, предназначени за хората с увреждания до 31.12.2022 г., като това е намерило израз в Преходните и заключителни разпоредби на проектозакона за бюджета на НЗОК за 2022 година. Предложението е свързано с липсата към онзи момент все още на някои задължителни елементи, като обобщено може да се каже, че липсва изготвена и синхронизирана законова уредба, която да регламентира механизма за финансиране и стандарти за качество, условия, ред, механизъм и критерии за заплащане и контрол на ПСПСМИ от началото на 2022 г.

Във връзка с горното и в продължение на посочените действия към Министерство на здравеопазването е сформирана работна група, която изготви необходимите нормативни промени по отношение на дейностите по финансиране, предоставяне и ползване на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия, предназначени за хората с увреждания. Съставът на работната група е междуведомствен и включва представители на Министерство на здравеопазването, Министерството на труда и социалната политика, Националната здравноосигурителна каса, Изпълнителната агенция по лекарствата, Агенцията за хората с увреждания и Агенцията за социално подпомагане.

През 1-то полугодие на 2022 г. бяха изготвени и приети подзаконовите нормативни актове, свързани с привеждане в съответствие по прилагане на действащото законодателство относно дългоочаквания от хората с увреждания нов механизъм за финансиране и предоставяне на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия (ПСПСМИ) от относимите институционални и новите административни процеси в тази област. Реформираният механизъм е уреден с Постановление на МС №144 от 29.06.2022 г. за изменение и допълнение на Правилника за прилагане на Закона за хората с увреждания приет с ПМС № 65 от 2019 г., с цел неговото привеждане в съответствие с разпоредбите на чл. 73 от ЗХУ. Според новите правила, хората с увреждания имат право на ПСПСМИ извън обхвата на задължителното здравно осигуряване, определени индивидуално с медицински документ, издаден от ЛКК, ТЕЛК/НЕЛК, въз основа на конкретните им нужди и съгласно спецификация, утвърдена от НЗОК. В тази връзка е предвидено за предоставянето на ПСПСМИ, съответно за тяхното изработване или ремонт, човекът с увреждане или неговия представител, след получаване на съответния медицински документ, да подава заявление до управителя на НЗОК чрез директор на РЗОК, или до директора на РЗОК. В заявлението се посочват представените от лицето медицински документи, необходими за предоставянето на ПСПСМИ. В зависимост от стойността на ПСПСМИ, съответно ремонта, компетентен да одобри заявлението е управителят на НЗОК, когато тази стойност надвишава 1000 лева, или директорът на РЗОК, когато стойността на помощното средство, приспособлението, съоръжението или медицинското изделие, съответно ремонта е по-ниска от 1000 лева. По подадените заявления ще се извършва предварителен контрол за съответствие с изискванията по спецификацията, утвърдена от НЗОК. Не може да бъде отказано одобряване на заявлението, ако са представени всички изискуеми документи с необходимото съдържание за съответните изисквания. Предвидена е и процедура за отстраняване на несъответствия по подадените документи. Дейностите по предоставяне, отчитане, контрол и заплащане на ПСПСМИ за хората с увреждания ще се извършват автоматизирано чрез специално създаден в НЗОК специализиран софтуер, с което да бъдат улеснени лицата да упражнят правото си на достъп до нужното им ПСПСМИ. Уредено е контролът върху дейностите по предоставяне, в това число изработване и ремонт на ПСПСМИ да се извършва от НЗОК и РЗОК, съгласно сключените договори. Целта на отпадането на законово ниво на процедурата по отпускане на целева помощ на хората с увреждания за изработване, покупка и/или ремонт на ПСПСМИ, е да се намали административната тежест за тези лица при предоставянето на необходимите им изделия. Регламентирано е хората с увреждания да получават съответните ПСПСМИ, в т.ч. тяхното изработване или ремонт, само от лица, вписани в регистъра, воден и поддържан от Изпълнителната агенция по лекарствата и сключили индивидуален договор с НЗОК.

Запазва се досегашната възможност за получаване на парична компенсация за пътни разходи в страната, когато индивидуално определените с медицинския документ ПСПСМИ не могат да бъдат предоставени, изработени или ремонтирани по настоящ адрес и присъствието на лицето е необходимо. Паричната компенсация ще се изплаща от дирекции „Социално подпомагане“ към Агенцията за социално подпомагане след подаване на заявление от правоимащото лице.

Синхронизирани са съответните нормативни актове, издадени от министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика, регулирани от Закона за

медицинските изделия, Закона за здравното осигуряване, Закона за здравето, Закона за лечебните заведения и Закона за хората с увреждания.

В НЗОК е създадена комисия, чиято задача е да изготви проект на спецификация по чл. 56 от Наредба № 7 от 2021 г. за условията и реда за съставяне на списък на медицинските изделия и за определяне на стойността, до която те се заплащат. Проектът на спецификация следва да съдържа групирани в групи и подгрупи помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия за хората с увреждания с дефинирани по групи технически изисквания, най-ниска стойност на съответното помощно средство, приспособление, съоръжение и медицинско изделие, заплащано през предходните три календарни години от НЗОК, прогнозен обем за 12-месечен период, други условия и срокове за 2023 г.

С цел пълноценно упражняване на правото за достъп до осигуряване на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия, съгласно разпоредбата на чл. 71, ал. 1 от ППЗХУ, от 01.07.2022 г. хората с увреждания имат право на парична компенсация за пътни разходи в страната, когато индивидуално определените им с медицинския документ по чл. 73, ал. 1 от Закона за хората с увреждания помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия не могат да бъдат предоставени, изработени или ремонтирани по настоящ адрес и присъствието на лицата е необходимо.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Във връзка с изпълнение на препоръката в проекта на Националния план за възстановяване и устойчивост в частта Социално включване, сред мерките в подкрепа на най-уязвимите групи е заложен проект „Лична мобилност и достъпност за хората с трайни увреждания” с период на изпълнение 2021-2024 г. Целта на проекта е да насърчи дейностите по осигуряване на лична мобилност и достъпност за хора с трайни увреждания за тяхното социално приобщаване, като се отчитат и специфичните им потребности.

Предвижда се предоставяне на иновативни, модерни, висококачествени и високотехнологични помощни технически средства, в т.ч. подходяща компютърна конфигурация; специализирани софтуерни програми; електронни технически средства за компенсация на сетивен дефицит, адаптирани технически и медицински устройства и други, съобразно специфичните нужди, както и предоставяне на помощни средства за създаване на достъпна среда, свързана с мобилността и свободното придвижване.

Отговорни институции/организации:

МТСП

Срок:

2024 г.

Изпълнение:

Достъпността на хората с увреждания, тяхното приобщаване и създаването на условия за пълноценно участие в обществения живот е основен фокус в работата на МТСП и през 2022 г. По този повод МТСП планира да използва своите финансови инструменти, за да осигури подкрепа за изпълнението на ангажиментите си по КПХУ, в т.ч. чрез бъдещата Програма „Развитие на човешките ресурси“ 2021-2027 (ПРЧР) и Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ), очертаващ помощта от Механизма за възстановяване и устойчивост от ЕС.

По приоритет 2 Социално включване и равни възможности на ПРЧР са предвидени възможности за създаването на условия за инвестиции за подобряване на достъпността на хората с увреждания.

С Решение на Министерски съвет № 203 от 07.04.2022 г. е одобрен актуализираният Национален плана за възстановяване и устойчивост (НПВУ) на Република България. Част

от ангажиментите на МТСП по НПВУ е проект „Предоставяне на помощни средства за лица с трайни увреждания”. Проектът предвижда предоставяне на висококачествени и високотехнологични помощни технически средства на хора с трайни увреждания за създаване на достъпна среда, свързана с мобилността и свободното им придвижване, както и осигуряване на обучение за ползването им. Очакваният резултат е за около 3 300 лица с подобрен социален статус и качество на живот, и включване в пазара на труда, образователната система и др. Общият планиран ресурс е 24 млн. лева с период на изпълнение 2022-2024 г. Фактичката реализация на проекта стартира в началото на м. юни 2022 г.

През второто полугодие на 2022 г. бе изготвен проект на Методика за подбор на лица с трайни увреждания (Методиката). Методиката е основана на био-психо-социалния модел при съобразяване на Международната класификация на функционирането, уврежданията и здравето (МКФУЗ) на Световната здравна организация. Посредством нея ще се извърши подбор на лица с трайни увреждания и разпределение на високотехнологични помощни средства (ВПС), като ще се вземат предвид здравето и специфичните нужди и социално-демографските характеристики на тези лица. Методиката регламентира начина на кандидатстване, оценяване, подбор и класиране на кандидат-ползвателите на ВПС, в т.ч. изготвянето на оценка за идентифициране на потребността и полезността от осигуряването на ВПС, органите за оценка, проверки за двойно финансиране, и др.

Проектът на Методика е апробиран от лица с трайни увреждания и от социални работници от Агенцията за социално подпомагане, а също така е обсъден и подкрепен в рамките на Националния съвет за хората с увреждания на проведено на 29.11.2022 г. заседание. Методиката за подбор на лица с трайни увреждания е утвърдена със Заповед № РД-01-428 от 16.12.2022 г. на заместник министър-председателя по социалните политики и министър на труда и социалната политика и е обнародвана в Неофициалния раздел на Държавен вестник, брой 102 от 23 декември 2022 г.

Свобода на изразяване и на мнение и на достъп до информация (чл. 21)

28.

Параграф 44 от Препоръките, буква „а“

Препоръка на Комитета:

Комитетът препоръчва държавата – страна по Конвенцията: а) официално да признае българския език на жестовете като приеме и изпълнява Закон за българския език на жестовете.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката

Разработен е проект на закон. Предстои приемане и прилагане на Закон за българския жестов език.

Отговорни институции/организации:

МОН и МТСП

Срок:

2021 г.

Изпълнение:

Като държава-страна по КПХУ България има ангажимента да предприеме подходящи мерки за даване на възможност на хората с увреждания да упражняват правото си на свобода на мнението и изразяването, като използват предпочитани от тях форми на комуникация, включително чрез възприемане и улесняване на използването на езика на знаците. Сред изискванията на страната ни по Конвенцията е да осигури условия за равен достъп на хората с увреждания, включително до информацията и комуникациите, като идентифицира и премахне всякакви пречки пред достъпността, в т.ч. ограничения при общуването, като това в частност обхваща предоставянето на форми за подкрепа като професионални преводачи на езика на знаците и други сходни форми.

В тази връзка на 06.02.2021 г. влезе в сила Закон за български жестов език (ЗБЖЕ). Той урежда обществените отношения, свързани с признаването на българския жестов език за естествен самостоятелен език и със зачитането на правото на глухите и на сляпо-глухите лица на изразяване и на информация чрез българския жестов език.

Действащият ЗБЖЕ регламентира правото на глухите и сляпо-глухите лица на безвъзмездна преводаческа услуга на български жестов език, осигурявана от органите за социално подпомагане за сметка на държавния бюджет, поради което този вид социална подкрепа е предвиден и обезпечен съответно чрез бюджета на МТСП. Тази услуга се отпуска индивидуално за всяко лице на годишна база до 120 часа. Глухите и сляпо-глухите студенти и докторанти имат право да получат допълнително още до 60 часа на семестър. Безвъзмездната преводаческа услуга се осигурява със заповед на директора на съответната дирекция „Социално подпомагане“, издадена по искане на глухото или сляпо-глухото лице. Преводачески услуги от и на български жестов език по реда на Закона се извършват само от лица, включени в Списък на преводачите на български жестов език, воден от Агенцията за хората с увреждания (АХУ), за които са въведени конкретни изисквания. В чл. 25, ал. 1 от ЗБЖЕ е вменено задължение на министъра на труда и социалната политика да издаде Наредба за условията и редът за отпускане, отказване, отчитане, изплащане и контрол на безвъзмездна преводаческа услуга на български жестов език по чл. 20, ал. 1 и 2 от ЗБЖЕ. На основание § 8 Преходните и заключителни разпоредби на ЗБЖЕ министърът на труда и социалната политика издава наредбата по чл. 25, ал. 1 в 6-месечен срок от влизането в сила на закона. Това наложи подготовка за разработването и приемането на подзаконовия нормативен акт. В резултат на предприетите действия, на 07.09.2021 г. в Държавен вестник, брой 74, бе публикувана Наредба № РД-06-51 от 27 август 2021 г. за условията и реда за осигуряване на безвъзмездна преводаческа услуга на български жестов език, която влезе в сила от деня на нейното обнародване.

В хода на прилагане на ЗБЖЕ бяха установени обстоятелства, които наложиха необходимостта от прецизиране на разпоредбите, касаещи приложното поле на закона, отнасяща се до социалното включване и равните възможности за глухите и сляпо-глухите лица с оглед по-доброто регламентиране на обществените отношения, свързани с предоставянето, отчитането и контрола върху преводаческите услуги, с цел постигане на прозрачност, целесъобразност и ефективност на разходваните публични средства. С подготовката на законови промени, осъществени през 2022 г., се осигури възможност за преодоляване на констатираните проблеми за постигане на една от основните цели на ЗБЖЕ - осигуряване на безвъзмездна преводаческа услуга на български жестов език за глухите и сляпо-глухите лица.

В закона са регламентирани правата и задълженията на институциите в системата на предучилищното и училищното образование във връзка с осигуряването на условия за изучаване, усвояване и използване на българския жестов език. За тези цели през последните години Министерството на образованието и науката инициира и подкрепи научни разработки от висши училища и от юридически лица с нестопанска дейност, като през 2020 година са разработени следните методически ръководства: Методическо ръководство за обучение по български жестов език в предучилищна и начална училищна възраст; Методическо ръководство за подготовка на преводачи по български жестов език; Методическо ръководство за обучение на сляпоглухи по български жестов език и алтернативни средства за комуникация. Проведени са и научни изследвания на детската лексика в българския жестов език, както и три продължаващи изследвания на граматиката на българския жестов език. Издаден е и детски речник на български жестов език (научно-изследователски и образователен ресурс за специалисти и родители на глухи деца). Възложено е и разработване на Дигитален онлайн речник и сайт на български жестов език в подкрепа на обучението деца с увреден слух (4 – 11 г.).

През учебната 2021/2022 година към катедра „Специална педагогика“ към факултета „Науки за образованието и изкуствата“ на СУ „Св. Климент Охридски“ е разкрита

магистърската програма „Жестов език в образованието“ за придобиване на образователно-квалификационна степен „магистър“. Програмата има амбициозната задача да осигури възможност на завършилите студенти да придобият професионална квалификация „Специален педагог – учител по жестов език“. Предстои да се разработи и професионална квалификация по професията „Специален педагог – учител по български жестов език“.

Освен това Министерството на образованието и науката продължава да осигурява превод от и на български жестов език на лица с увреден слух при административното обслужване или при провеждането на мероприятия и работни срещи с тяхно участие. Периодично се изготвят и предоставят от МОН и новини на български жестов език в сферата на образованието.

В периода 12 – 14 октомври 2022 г. МОН организира и проведе в партньорство с Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование (РЦПППО) – София-град и с фондация „Заслушай се“ първата по рода си за България международна научна конференция на тема: „Жестовият език в образованието и науката“.

Със заповед на министъра на образованието и науката е утвърден поименен състав на Съвета за българския жестов език, който координира дейностите, свързани с развитието на българския жестов език.

В рубриката „Приобщаващо образование“, обособена на сайта на МОН, се публикува периодично актуална информация по отношение на българския жестов език.

Министерството на образованието и науката ще продължи да насърчава и подкрепя научни изследвания на организации, включително на и за хора с увреден слух и на сляпо-глухи лица, свързани с развитието на лексиката и граматиката на българския жестов език, създаването на електронни образователни ресурси и на методически ръководства за неговото прилагане в образованието.

Сред основните политики на Министерството на образованието и науката е и осигуряването на разумни улеснения за участие на ученици със специални образователни потребности в националното външно оценяване (НВО) и в държавните зрелостни изпити (ДЗИ). В тази връзка се осъществява цялостна организация и координация на дейностите за осигуряване на подкрепяща среда (разумни улеснения по чл. 107 от Наредбата за приобщаващото образование) за участието на ученици със специални образователни потребности в НВО и ДЗИ. Улесненията включват и подготовка на материали за ученици, които имат нужда да използват материали на уголемен шрифт (Arial bold 22 pt – за ученици с нарушено зрение и Arial bold 16 pt – за ученици с обучителни трудности).

За учебната 2021/2022 година за явяване на НВО са осигурени материали на уголемен шрифт за 49 ученици с нарушено зрение и за 164 ученици с обучителни трудности, а за явяване на ДЗИ – за 19 зрелостници с нарушено зрение и за 24 зрелостници с обучителни трудности.

30.

Параграф 44 от Препоръките, буква „в“

Препоръка на Комитета:

в) да приеме мерки за постепенното прилагане на Директива 2016/2102 на ЕС относно достъпността на уебсайтовете и приложенията за мобилни устройства на органите на публичния сектор, за да осигури пълна достъпност на уебсайтовете.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Прилагане на изискванията на Директива (ЕС) 2016/2102, транспонирана в Закона за електронното управление (изм. и доп. ДВ. бр. 94 от 29.11.2019 г.) и в Наредбата за общите изисквания към информационните системи, регистрите и електронните административни услуги (изм. и доп. ДВ. бр. 4 от 14.01.2020 г.), както и Методологията за наблюдение и проверки на достъпността на съдържанието на интернет страниците и мобилните приложения.

Отговорни институции/организации

Държавна агенция „Електронно управление“.

Срок:

2021 г.

Изпълнение:

За осигуряване на пълна достъпност на уебсайтовете от страна на Държавна агенция за електронно управление прилага изискванията на Директива (ЕС) 2016/2102, която е транспонирана в Закона за електронното управление (изм. и доп. ДВ. бр. 94 от 29.11.2019 г.), в Наредбата за общите изисквания към информационните системи, регистрите и електронните административни услуги (изм. и доп. ДВ. бр. 4 от 14.01.2020 г.), както и Методологията за наблюдение и проверки на достъпността на съдържанието на интернет страниците и мобилните приложения. В изпълнение на действащата нормативна уредба през 2021 г., е извършено наблюдение на достъпността на уеб сайтовете и мобилните приложения на организациите от общественния сектор, извършено през първия период на наблюдение в Р България.

В резултат на проведеното наблюдение е изготвен доклад, който представя резултатите от наблюдението на достъпността на уебсайтовете и мобилните приложения на организациите от общественния сектор в Р България, извършено в рамките на първи период на наблюдение (1.01.2020 г. – 22.12.2021 г. - за уебсайтове, и 23.06.2021 г. – 22.12.2021 г. - за мобилни приложения). Докладът е изготвен съгласно реда и условията за докладване от държавите членки до Европейската комисия (ЕК), установени с Решение за изпълнение (ЕС) 2018/1524 на Комисията от 11 октомври 2018 година.

С въвеждане на изискванията на Директива (ЕС) 2016/2102 в Закона за електронното управление (ЗЕУ) административните органи, лицата, осъществяващи публични функции, и организациите, предоставяща обществени услуги (лицата по чл. 1, ал. 1 и 2 от ЗЕУ), се задължават да осигуряват достъпност на съдържанието на своите интернет страници и мобилни приложения в съответствие с приложимите хармонизирани стандарти, части от тях или технически спецификации. В обхвата на задълженията на лицата по чл. 1, ал. 1 и 2 от ЗЕУ е и да публикуват и регулярно да актуализират декларации за достъпност за съответствие на интернет страниците и мобилните им приложения с изискванията за достъпност, както и да насърчават и улесняват обучението на служителите си и поставят изисквания към квалификацията на изпълнителя относно осигуряване на достъпността при провеждането на обществени поръчки за изграждане и надграждане на интернет страници и мобилни приложения.

Министърът на електронното управление е органът, отговорен за наблюдението, докладването и прилагането (контрола) на изискванията на Директива (ЕС) 2016/2102. Във връзка с това и осъществяването на функциите на контрол за достъпност на съдържанието на интернет страниците и мобилните приложения съгласно чл. 60а от ЗЕУ са извършени следните дейности:

- Изготвена Методология за наблюдение и проверки на достъпността на съдържанието на интернет страниците и мобилните приложения на лицата по чл. 1, ал. 1 и ал. 2 от ЗЕУ, съобразена с методиката, установената с Решение за изпълнение (ЕС) 2018/1524 на ЕК. Извършена актуализация на Методологията в съответствие с новата версия на хармонизирания стандарт - EN 301 549 V3.1.2 (2021-03, който гарантира минималното равнище на достъпност.

- Планирани и извършени проверки на достъпността на уебсайтове и мобилни приложения на лицата по чл. 1, ал. 1 и ал. 2.

- Предоставени предписания на проверените лица.

- Иницирирана практика и привлечени хора е увреждания в проверките за достъпност на уебсайтове.

Осъществяването на дейностите по наблюдение и проверки постави в дневния ред на организациите темата за осигуряване на цифрова достъпност. Информацията, получена от проверените организации, показва че се предприемат необходимите действия за

отстраняване на несъответствията в поставения срок и за поддържане на достъпно съдържание. В резултат на извършен задълбочен преглед на достъпността на своите уебсайтове някои от организациите планираха и създадоха изцяло нови уебсайтове.

Уважение към дома и семейството (чл. 23)

32.

Параграф 48 от Препоръките

Препоръка на Комитета:

Комитетът препоръчва държавата – страна по Конвенцията, да направи промени в Семейния кодекс и да премахне всякакво ограничение на правото на хора с увреждания, на възраст подходяща за женитба, да сключват брак.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Изменение на Семейния кодекс съгласно препоръки на КПХУ в преходните и заключителните разпоредби на проекта на Закона за физическите лица и мерките за подкрепа.

Отговорни институции/организации:

МП със съдействието на МТСП, МЗ и др. ведомства и НПО.

Срок:

Според конституционосъобразността на законопроекта.

Изпълнение:

В преходните и заключителни разпоредби на проекта на Закона за физическите лица и мерките за подкрепа е предвидено изменение на Семейния кодекс и отпадане на ограниченията за брак при лица с такива увреждания в изпълнение на чл. 23 от КПХУ.

Както е посочено по-горе (в препоръка на Комитета по чл. 12 „Равнопоставеност пред закона“), предвид краткия период на действие на редовното правителство и смяната на няколко служебни правителства, извършваният анализ относно конституционосъобразността на проекта на Закона за физическите лица и мерките за подкрепа не е приключен.

Образование (чл. 24)

33.

Параграф 50 от Препоръките, буква „а“

Препоръка на Комитета:

Комитетът препоръчва държавата – страна по Конвенцията, в съответствие с Общ коментар № 4 (2016) по правото на приобщаващо образование: а) напълно да замени практиката на сегрегирани системи с качествено приобщаващо образование.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Развитие на новите функции на специалните училища, насочени към подкрепа за приобщаване на деца и ученици със сензорни увреждания в системата на предучилищното и училищното образование

Отговорни институции/организации:

МОН

Срок:

2023 г.

Изпълнение:

В страната функционират 5 специални училища за ученици със сензорни увреждания – с увреден слух и с нарушено зрение, като общият брой на децата и учениците в тях е 711. Специалните училища за ученици с увреден слух са три, а тези за ученици с нарушено зрение са две, както следва:

1. Специално училище за ученици с увреден слух „Проф. д-р Дечо Денев“ – гр. София;
2. Специално училище за ученици с увреден слух „Проф. д-р Ст. Белинов“ – гр. Пловдив;
3. Специално училище за ученици с увреден слух „Свети Иван Рилски“ – гр. Търговище;
4. Специално училище за ученици с нарушено зрение „Луи Брайл“ – гр. София;
5. Специално училище за ученици с нарушено зрение „Проф. д-р Иван Шишманов“ – гр. Варна.

След влизането в сила на Закона за предучилищно и училищно образование (ЗПУО) през 2016 година специалните училища приеха нови функции, които са в съответствие с политиката за приобщаващо образование. Част от тези нови функции са свързани със създаване на подходяща образователна среда за ученици със сензорни и множество увреждания, участие на специалисти от специалните училища в регионалните екипи за подкрепа на личностното развитие (РЕПЛР), както и техническо и технологично обезпечаване на националното външно оценяване за учениците от четвърти, седми и десети клас и на държавните зрелостни изпити за учениците от дванадесети клас.

В специалните училища за ученици с нарушено зрение са създадени професионални паралелки по керамика и градинарство, които изграждат професионалните умения на учениците и ги подготвят за самостоятелен и независим живот в бъдеще.

Акцент в работата на Министерството на образованието и науката е реформирането и модернизиранието на специалните училища за деца с увреден слух, както и провеждането на обучения и различни квалификационни дейности за педагогическите специалисти за повишаване на техните професионални компетентности чрез различни национални програми и проекти.

Специалните училища за ученици с увреден слух и с нарушено зрение са оборудвани с най-съвременни технологии, които подпомагат обучението както на техните ученици, така и на учениците със сензорни увреждания в общообразователните и професионалните училища. Това дава възможност специалните училища да се обособят като технологични хъбове за децата и учениците с нарушено зрение и със слухова загуба от цялата страна.

По проект „Образование за утрешния ден“, финансиран по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, с конкретен бенефициент – МОН, за специалните училища за ученици с увреден слух и за ученици с нарушено зрение са предвидени средства в размер на 250 000 лв. за осигуряване на помагачи технологии: ФМ системи, четящи камери, системи за контрол с поглед и други. До края на 2023 година специалните училища ще бъдат оборудвани с предвидените по проекта помагачи технологии.

И през 2021 и 2022 година се проведе станалата вече традиционна международна конференция на тема: „Допълваща и алтернативна комуникация“ от фондация „Асист-помагачи технологии“ в партньорство и с подкрепа и от МОН. Конференцията имаше за цел запознаване на специалистите с различни методи за допълваща и алтернативна комуникация и подходи за работа и обучение на деца със специални образователни потребности и множество увреждания.

34.

Параграф 50 от Препоръките, буква „б“

Препоръка на Комитета:

б) да повишава осведомеността и да утвърждава предимствата на качествено приобщаващо образование за обществото, особено сред учителите и другия образователен персонал, сред родителите на децата без увреждания.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Разширяване на обхвата на педагогическите специалисти преминали квалификационни форми за повишаване компетентностите в условия на приобщаващо образование.

Отговорни институции/организации:

МОН

Срок:

2022 г.

Изпълнение:

През 2022 година в рамките на проект „Подкрепа за приобщаващо образование“, финансиран по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020 година, с конкретен бенефициент – МОН, са проведени по Дейност 3 редица специализирани обучения на специалистите в екипите за подкрепа за личностно развитие, както и на други педагогически специалисти и на непедagogически персонал от детските градини и училищата по проекта:

- обучения на специалисти от екипи за подкрепа за личностно развитие от детски градини и училища по проекта за прилагане на разработения инструмент за оценка на потребностите от допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици в риск – обучени са 440 специалисти;

- обучения на специалисти от екипи за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици от детски градини и училища по проекта за работа с дете и ученик по конкретен случай, за определяне на нивата на допълнителна подкрепа и за предоставяне на допълнителна подкрепа, както и за прилагане на стандарти в логопедичната работа – обучени са 255 специалисти;

- обучения на педагогически специалисти за диференциране и адаптиране на учебното съдържание и за методи на обучение, съобразени с индивидуалните потребности на децата и учениците, на които се предоставя допълнителна подкрепа, за оценяване на текущия и годишния напредък от обучението на децата и учениците, както и за съвместна работа в групата/в класната стая между ресурсните учители, другите педагогически специалисти и помощниците на учителя – до момента са обучени 749 специалисти, като обученията продължават;

- обучения на педагогически специалисти и на непедagogически персонал за работа с родители в процеса на приобщаващото образование, включително за превенция на насилието и агресията и за създаване на сигурна училищна среда в училищата чрез промяна на нагласите на педагогическите специалисти и непедagogическия персонал за начините и подходите за преодоляването им и други – обучени са 210 специалисти;

- обучения на педагогически специалисти за прилагане на Цялостна училищна програма за сигурна училищна среда и превенция на насилието и тормоза в училищата, за утвърждаване на позитивната дисциплина и прилагане на подходи за мотивация и преодоляване на проблемното поведение на деца и ученици – обучени са 202 специалисти.

През 2022 година са обучени общо 1856 специалисти.

По проекта се разработва и Карта за функционална оценка на индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности и с хронични заболявания във връзка с прилагането на Международната класификация за функционирането на човека, уврежданията и здравето на децата. Предстои през 2023 година провеждането на обучения на специалисти от детските градини и училищата по проекта за прилагане на правилни подходи при използването на Картата за функционална оценка, както и за прилагането на другите инструменти, разработени по проекта, за оценяване на потребностите и за предоставяне на допълнителна подкрепа на деца и ученици със специални образователни потребности, с хронични заболявания, с изявени дарби и в риск. Предвижда се въвеждане на междусекторен подход при прилагане на Картата за функционална оценка съгласно ICF-CY на ниво 28 области от страна на обучените специалисти от регионалните центрове за подкрепа на процеса за приобщаващото

образование, регионалните здравни инспекции и отделите „Закрила на детето“ към дирекциите „Социално подпомагане“.

36.

Параграф 50 от Препоръките, буква „г“

Препоръка на Комитета:

г) да събира данни за броя на децата и младежите с увреждания, които понастоящем не са записани в никаква форма на образование, не са разпределени по възраст, пол, вид увреждане, местожителство и да се изработи стратегия за включване на тези деца в основната образователна система.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Разработване на механизъм за събиране на данни за броя на подлежащите на задължително предучилищно и училищно образование деца и младежи със специални образователни потребности, които не са записани в никаква форма на обучение

Отговорни институции/организации:

МОН

Срок:

2022 г.

Изпълнение:

За реализирането на приоритетите на Министерството на образованието и науката, свързани с максималното обхващане и включване на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст в образователната система, е създаден и се прилага постоянно действащ Механизъм за съвместна работа на институциите за обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст (Механизъм). Механизмът регламентира дейността на екипите за обхват и функциите на отделните институции на национално, регионално и общинско ниво в процеса на търсене и включване на необхванатите в образованието деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст и обединява усилията на отговорните институции. В посочените екипи са включени представители на различни институции – учители, директори, социални работници, полицаи, общински служители, представители на местните комисии за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни лица, медиатори, представители на гражданското общество.

Предприети мерки от екипите за обхват:

- Предприемане на конкретни мерки за обща и допълнителна подкрепа – 225
- Консултиране и информиране на детето в съответствие с неговата възраст и със степента на неговото развитие – 324
- Кариерно ориентиране към професионално обучение – 24
- Индивидуална работа на психолог/педагогически съветник – 246
- Включване на учениците в занимания по интереси, съобразно образователните им потребности и способности и в групи по проекти – 390.

През 2023 година Министерството на образованието и науката продължава да организира и координира посочените по-горе дейности, насочени към създаване на условия за предоставяне на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им, в съответствие с политиката на Министерството на образованието и науката, насочена към създаване на условия за развитие на приобщаващото образование.

Работа и заетост (чл. 27)

38.

Параграф 58 от Препоръките, буква „а“

Препоръка на Комитета:

а) да приеме политическа рамка и стратегия за насърчаване на заетостта на хората с увреждания на отворения пазар на труда, включително и чрез увеличение на ресурсите, отпускани за това, с цел да се улесни преходът от защитения пазар към отворения пазар на труда.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръките:

Дейности, насочени към хората с увреждания:

- *увеличаване броя на електронните услуги за търсещите работа лица;*
- *осигуряване на специализирано трудово посредничество за хора с увреждания, вкл. дистанционно;*
- *развитие на новите услуги на Агенцията по заетостта: „Консултация и менторство след започване на работа” и „Семеен трудов консултант”*
- *разширяване обхвата на прилагане на Стандартизиран пакет от услуги за хора с трайни увреждания*
- *модернизиране на системата за обучение на възрастни, чрез разработване и въвеждане на нови форми на обучение, вкл. за хората с увреждания;*
- *разширяване обхвата на прилагане на „Личностен профил на ТРЛ чрез използване на ресурсите на „Му Competence” и др. мерки и съвместни програми и инициативи.*

Отговорни институции/организации:

АЗ

Срок:

2026 г.

Изпълнение:

Към момента в бюрата по труда в страната създадена е организация, позволяваща специализирано трудово посредничество на хората с увреждания, търсещи работа, което включва:

1. оценка на професионалните умения на хората с увреждания;
2. оценка на желанията и възможностите за придобиване на професионални умения с оглед на изискванията на пазара на труда;
3. включване в програма/проект за придобиване на професионални умения;
4. подпомагане чрез трудови наставници в процеса на обучение и започване на работа;
5. насочване на хората с увреждания към потенциални работодатели в изпълнение на изискванията за прилагане на квота по реда на чл. 38 от ЗХУ и посредничество при преговорите на хората с трайни увреждания и работодателите.

Усилията за напредък в областта на политиката за правата на хората с увреждания продължават още по-динамично, чрез изпълнението на планираните мерки и дейности и посредством координирани действия на база Националната стратегия за хората с увреждания 2021-2030 г. Основна цел, заложена в Националната стратегия, е подобряване на качеството на живот на хората с увреждания чрез създаване на условия и предоставяне на възможности за тяхното пълноценно и равноправно участие в общността. За да бъде постигнато това, са предвидени приоритетни области, вкл. и по отношение на заетостта. В Приоритет 4 „Осигуряване на възможности за работа и заетост и подходящи условия на труд” са заложени мерки, както и дейности в плана, чрез които да се постигне общата цел.⁸ Предвидено е подобряването в цялост на възможностите и оптимизиране на механизмите за насърчаване на заетостта на хората с увреждания на отворения пазар на труда. Сред заложените мерки за изпълнение са внедряването на система за експертиза на

⁸ Мерките и дейностите, които са в рамките на компетенциите на АЗ са посочени в информацията под черта.

работоспособността, въз основа на интегриран подход; прилагането на стандартизирани пакети от услуги по заетостта за хора с увреждания; насърчаването и подпомагането на работодателите да наемат на работа хора с увреждания, в т.ч. да осигуряват достъпна и подкрепяща за хората с увреждания работна среда и да предприемат мерки за подобряване и гарантиране на здравословните и безопасни условия на труд и др.

Агенцията по заетостта (АЗ), като обществен посредник на пазара на труда, изпълнява държавната политика по заетостта и защита на пазара на труда, организира професионално ориентиране, обучение на възрастни, извършва посреднически услуги по заетостта, реализира програми и насърчителни мерки по ЗНЗ и проекти по Оперативната програма „Развитие на човешките ресурси” (ОП РЧР). Фокусът е насочен към уязвими групи на пазара на труда, в т.ч хората с увреждания, с активно поведение за търсене на работа.

Съобразно Закона за насърчаване на заетостта (ЗНЗ), всички хора са равнопоставени при ползване на услугите, предоставяни от териториалните поделения на АЗ – дирекциите „Бюро по труда” (ДБТ), след регистрирането им като търсещи работа лица. Безработните лица с увреждания, регистрирани като търсещите работа лица, могат да ползват услугите по заетостта, като не се допуска никаква форма на пряка или непряка дискриминация. Към всеки безработен с трайни увреждания, се прилага индивидуален подход, като се предоставят подходящи услуги за заетост, съобразени със специфичните му потребности, здравословно състояние, придобити образование и квалификация.

Основна цел при прилагане на политиката в областта на заетостта на хората с увреждания е създаването на условия и гаранции за равнопоставеност и пълноценното им участие в трудовия живот, както и упражняването на техните права чрез осигуряване на подкрепа на самите хора с увреждания и на членовете на техните семейства.

Трудовата заетост на лицата с трайни увреждания е един от основните инструменти за интегрирането им във всички области на обществения живот. Агенцията по заетостта, чрез ДБТ, посредничи за намиране на подходяща работа и/или включване в обучение на възрастни. В голяма част от ДБТ е въведена организация за предоставяне на специализирано, персонализирано трудово посредничество за безработните лица с увреждания, от екип от специално обучени трудови посредници. На официалната интернет страница на АЗ е публикуван списък с актуална информация, съдържаща име и данни за контакт с трудовите посредници, обслужващи хора с увреждания във всички териториални структури в страната. Трудовите посредници се съобразяват със специфичните потребности на хората с увреждания и възможностите на местния пазар на труда при предлагане на работа. В част от бюрата по труда, за които няма осигурена достъпна архитектурна среда или се помещават на повече от един етаж, се обособява подходящо място за обслужване на хора с двигателни увреждания.

Основният акцент в предоставянето на услуги на лица с трайни увреждания в системата по заетостта е в точната оценка и подпомагане за разкриването и развитието на техните възможности, на специфичните знания и умения и силните страни, които те да реализират при включване в заетост.

Специално за хората с увреждания е създаден Стандартизиран пакет от услуги⁹, който надгражда другите предлагани услуги и осигурява пълно обслужване на лицата. Стандартизираният пакет от услуги задава общата рамка за вида, последователността и начина на предоставяне на услуги, насочени към безработните лица с увреждания, с оглед осигуряване на най-бързия възможен преход към устойчива заетост. Въведена е

---

⁹ Във връзка с изпълнение и на Приоритет 4: Осигуряване на възможности за работа и заетост и подходящи условия на труд, мярка 1: Осигуряване на възможности за заетост на хората с увреждания за преодоляване на социалната им изолация и включване на пазара на труда, в т.ч. чрез осъществяване на активно посредничество за устройване на работни места, подходящи за тях, т.2 от Плана за действие за периода 2021-2022 г. за изпълнение на Националната стратегия за хората с увреждания 2021-2030 г.

организация, позволяваща предоставяне на **специализирано трудово посредничество** за безработните лица с увреждания, което включва:

- ✓ подпомагане за самостоятелно търсене на работа;
- ✓ мотивиране за активно поведение на пазара на труда;
- ✓ психологическо подпомагане - подкрепа от психолог за справяне със състоянието на безработица, под формата на индивидуални консултации и участие в групови мероприятия;

- ✓ индивидуална подкрепа от мениджър на случай - кейс-мениджърът предлага пакет от услуги (услуги, които предоставят институциите - социални, здравни, образователни, допълващи посредническите услуги), които в максимална степен удовлетворяват потребностите на съответното безработно лице, планират и координират процеса на тяхното предоставяне;

- ✓ включване в обучение на възрастни;
- ✓ Инструмент в работата на трудовите посредници, който разширява обхвата и качеството на услугите по заетост за безработни лица с трайни увреждания е Ателие за търсене на работа, като им предоставя възможност да се:

- запълнят дефицитите от знанията по отношение на процеса на търсене на работа;

- подобрят и надградят вече придобитите умения по отношение на търсеня ефект – започване на работа;

- повиши мотивацията за активното поведение на пазара на труда;

- формира увереност за успешно преодоляване на психологическите и поведенчески бариерите;

- затвърди усещането за резултатно включване на пазара на труда.

- ✓ предоставяне на информация на търсещото работа лице за подходящи свободни работни места – при посещение на място или по електронна поща;

- ✓ насочване към подходящи работни места на първичния пазар на труда;

- ✓ включване в програми и мерки за обучение и заетост, по ЗНЗ, както и в проекти по ОП РЧР, при условие, че отговарят на заложените изисквания.

- ✓ Осъществяване на съвместни дейности с НПО, подкрепящи интеграцията на лица с увреждания, вкл. с организации на и за лицата с увреждания;

- ✓ Мотивиране на работодателите да осигурят възможности за заетост, достъпност и адаптация на работните места спрямо специфичните нужди на лицата с увреждания. На работодателите, посещаващи ДБТ трябва да се разясняват предимствата при наемане на човек с увреждания и да бъдат убеждавани в социалния ефект от създаването и адаптирането на работни места за лица с увреждания;

Безработните лица с намалена работоспособност приоритетно се включват в услугите:

- ✓ „Консултация и менторство след започване на работа” – тази услуга е от съществено значение за осигуряване на устойчива заетост за лицата с трайни увреждания. Те имат нужда от период на адаптация и справяне с изискванията на работното място. Изразена е необходимостта от съпътстваща подкрепа. За някои от лицата с увреждания самото упражняване на заетост (независимо каква) е предизвикателство и имат нужда от подкрепа. Менторите са добре запознати с особеностите на увреждането на лицето и с индивидуалния му капацитет. Услугата „Консултация и менторство след започване на работа” е достъпна за всички лица от целевата група, започнали работа с посредничеството на ДБТ за период от поне 6 месеца, за което са надлежно информирани от своя трудов посредник. Предприети са нормативни промени, които да регламентират възможността на работодателя да се предостави финансова подкрепа при осигуряване на ментор на наето на работа лице от рисковите групи на праза на труда.

Преди включване в заетост, както лицето, така и работодателят са консултирани и напътствани от ментора как да бъде осигурена ефективна адаптация на лицето с увреждане.

За лица с интелектуални увреждания подкрепата на ментора е особено важна и необходима не само в началото, но и по време на реализацията на цялата мярка за субсидирана заетост.

✓ „Семеен трудов консултант” - услугата е приоритетно насочена към семействата на безработни лица с трайни увреждания, без или с ниско образование и квалификация, вкл. младежи до 29 г. Целта е ангажиране на останалите членове на семейството за подкрепа и позитивно отношение към възможността за полагане на труд, вкл. за преодоляване на социалната изолация.

В случай, че безработното лице с увреждане не може да посети ДБТ по обективни причини, се определя друга дата за среща с трудовия посредник или служител на ДБТ посещава лицето на място, от 2020 г. насам е възможно е срещата да се проведе дистанционно по телефон или чрез използване на съвременните технологични възможности. Една от тези възможности е модул „Личностен профил на търсецо работа лице“ и използваните от него ресурси. Планът за развитие в модула дава достъп до ресурсите за оценка на компетентностите и електронните обучения в платформата „Му Competence”, както и до плана за действие в информационната система на АЗ. За улеснен достъп до услуги от март 2020 г. АЗ предоставя своите услуги, насочени към търсещите работа лица и като електронни административни такива, чрез единния модел за заявяване, заплащане и предоставяне на електронни услуги в портала на държавната администрация и системата за сигурно електронно връчване. Това решение улеснява достъпа до регистрация в бюрата по труда и ползването на посреднически услуги за осигуряване на подходяща заетост.

За да се гарантира устойчива заетост на хората с увреждания на отворения пазар на труда, през 2019 г. се пристъпи към въвеждане на квотите, като още един механизъм, с който държавата се надява, че борбата с дискриминацията по признак увреждания ще има своите реални положителни резултати. Стремехът е да се повиши делът на хората с увреждания, постъпващи на работа. Чрез квотите по Закона за хората с увреждания се цели да се гарантира насърчаването на равните възможности при наемането на работа на хора с увреждания и на такива без увреждания. В случаите, когато работодателят желае, може да ползва посредничество за наемане на хора с трайни увреждания чрез АЗ. За целта следва да уведоми съответното териториално поделение на чиято територия е неговото седалище, подавайки уведомление по образец, информация за което е публикувана на официалната интернет страница на Агенцията по заетостта.¹⁰

През април 2019 г. в АЗ стартира приемът на уведомления от работодатели в изпълнение на Закона за хората с увреждания (ЗХУ). С приема на уведомления от работодатели се цели повишаване на възможностите за подходяща заетост на хората с увреждания чрез посредничеството на АЗ. В резултат, 1 047 работодатели са потърсили съдействието на АЗ за намиране на подходящи кандидати, като са обявили 2 439 свободни работни места, към които са насочени 835 лица и назначени 86 хора с увреждания.

През 2020 г. в изпълнение на Закона за хората с увреждания (ЗХУ) в АЗ са приети уведомления от 574 работодатели, като са обявили 1 778 свободни работни места, към които са насочени 349 лица и назначени 45 хора с увреждания.

През 2021 г. в изпълнение на Закона за хората с увреждания (ЗХУ) в АЗ са приети уведомления от 549 работодатели, като са обявили 1 807 свободни работни места, към които са насочени 321 лица и назначени 44 хора с увреждания.

---

¹⁰ Във връзка с изпълнение и на Приоритет 4: Осигуряване на възможности за работа и заетост и подходящи условия на труд, мярка 1: Осигуряване на възможности за заетост на хората с увреждания за преодоляване на социалната им изолация и включване на пазара на труда, в т.ч. чрез осъществяване на активно посредничество за устройване на работни места, подходящи за тях, т.1 от Плана за действие за периода 2021-2022 г. за изпълнение на Националната стратегия за хората с увреждания 2021-2030 г.

До през 2022 г. в изпълнение на Закона за хората с увреждания (ЗХУ) в АЗ са приети уведомления от 615 работодатели, като са обявили 1 892 свободни работни места, към които са насочени 370 лица и назначени едва 30 хора с увреждания.

В таблица 3 са представени 15-те най-търсени от работодателите специалисти с увреждания. ИКТ специалистите заемат водещо място, следвани от административните специалисти по обслужване на клиенти и работниците в преработващата промишленост.

Таблица 3. Най-търсените специалисти сред хората с увреждания, според заявките за СРМ по чл.38 ал.1 от ЗХУ(средногодишни данни за периода 2021, 2022)

Група професии	Бр. заявени СРМ по чл.38(1) от ЗХУ
25 СПЕЦИАЛИСТИ ПО ИНФОРМАЦИОННИ И КОМУНИКАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ	256
52 ПРОДАВАЧИ	168
33 СТОПАНСКИ И АДМИНИСТРАТИВНИ ПРИЛОЖНИ СПЕЦИАЛИСТИ	165
81 ОПЕРАТОРИ НА СТАЦИОНАРНИ МАШИНИ И СЪОРЪЖЕНИЯ	129
42 АДМИНИСТРАТИВЕН ПЕРСОНАЛ ПО ОБСЛУЖВАНЕ НА КЛИЕНТИ	111
93 РАБОТНИЦИ В ДОБИВНАТА И ПРЕРАБОТВАЩАТА ПРОМИШЛЕНОСТ, СТРОИТЕЛСТВОТО И ТРАНСПОРТА	102
21 СПЕЦИАЛИСТИ ПО ПРИРОДНИ И ТЕХНИЧЕСКИ НАУКИ	102
24 СТОПАНСКИ И АДМИНИСТРАТИВНИ СПЕЦИАЛИСТИ	98
82 МОНТАЖНИЦИ	89
31 ПРИЛОЖНИ СПЕЦИАЛИСТИ В ПРИРОДНИТЕ И ТЕХНИЧЕСКИТЕ НАУКИ	63
43 АДМИНИСТРАТИВЕН ПЕРСОНАЛ, ВОДЕЦ СЧЕТОВОДНИ И СТОКОВИ ДОКУМЕНТИ	57
35 ТЕХНИЦИ В ОБЛАСТТА НА ИНФОРМАЦИОННИТЕ И КОМУНИКАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ	47
96 РАБОТНИЦИ ПО СЪБИРАНЕ НА ОТПАДЪЦИ И СРОДНИ НА ТЯХ	44
51 ПЕРСОНАЛ, ЗАЕТ В СФЕРАТА НА ПЕРСОНАЛНИТЕ УСЛУГИ	43
72 МЕТАЛУРЗИ, МАШИНОСТРОИТЕЛИ И СРОДНИ НА ТЯХ РАБОТНИЦИ И ЗАНАЯТЧИИ	32
Група професии	Бр. заявени СРМ по чл.38(1) от ЗХУ
22 МЕДИЦИНСКИ СПЕЦИАЛИСТИ	32
75 РАБОТНИЦИ ПО ПРОИЗВОДСТВО НА ХРАНИ, ОБЛЕКЛО, ДЪРВЕНИ ИЗДЕЛИЯ И СРОДНИ НА ТЯХ	29

41 ОБЩ И АДМИНИСТРАТИВНИ СЛУЖИТЕЛИ И ОПЕРАТОРИ НА ОРГАНИЗАЦИОННА ТЕХНИКА	21
91 ЧИСТАЧИ И ПОМОЩНИЦИ	21

Източник: Административна статистика на АЗ

Трудовата реализация на хората с трайни увреждания е един от основните инструменти за интегрирането им във всички области на обществения живот. В резултат от целенасочените действия на АЗ, през периода 2021 - 2022г. *работа са започнали общо 16 447 лица с увреждания, от които 10 285 лица са устроени на свободния пазар на труда, а останалите са включени в субсидирана заетост.*

Таблица 4. Включени в заетост хора с увреждания и работодатели, наели безработни от тази целева група, по години

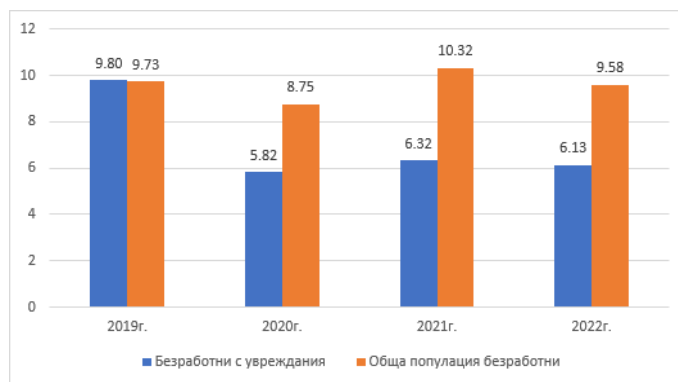
Години	Общ брой безработни с увреждания, включени в заетост	Започнали работа на първичен пазар	Започнали работа на субсидирани работни места	Брой работодатели наели безработни лица с уреждане на субсидирани работни места
2019 г.	13 954	7 215	6 739	2 426
2020 г.	8 683	6 274	2 409	2 207
2021 г.	9 095	5 869	3 226	2 361
2022 г.	7 352	4 416	2 936	2 013

В таблица 5 са показани данните за устроените на работа безработни лица с увреждания на субсидирани работни места по години.

Таблица 4. Включени в субсидирана заетост хора с увреждания по години.

Година	Мерки по ЗНЗ	Програми по ЗНЗ	Схеми по ОПРЧР
2019 г.	358	1 040	5 341
2020 г.	408	1 102	899
2021 г.	367	1 513	1 346
2022 г.	435	1 996	505

Основен измерител за ефикасността на посредничеството на пазара на труда, според методиката на мрежата на Европейските обществени служби по заетостта (PES), чийто член е и АЗ, е показателят преходи в заетост. Той показва колко безработни на 100 регистрирани през месеца започват работа. На фиг.1 са показани данните за разглеждания период, като е направено сравнение между стойността на показателя за общата популация безработни и тази на хората с увреждания.

Фиг.1. Преходи в заетост на хората с увреждания и останалите регистрирани безработни

Данните показват, че въпреки по-слабата ефективност на мерките, включващи субсидирана заетост за хората с увреждания, те остават необходим инструмент за подобряване на равнопоставеността им с останалите групи на пазара на труда.

Ежегодно, в Националния план за действие по заетостта (НПДЗ), се включват проекти, програми и мерки за устройването на работа на безработни лица, предимно от групите в неравностойно положение на пазара на труда, една от които са безработните лица с трайни увреждания. Същите могат да участват без ограничения при устройване на работа на първичния пазар на труда, във всички програми и мерки за обучение и заетост от ЗНЗ, както и по проектите по ОП РЧР (ПРЧР 2021-2027), при условие, че отговарят на изискванията за включване в съответната програма, насърчителна мярка или проект.

Агенцията по заетостта изпълнява насърчителни режими по ЗНЗ за социално-икономическа интеграция, осигуряващи равни възможности на безработни лица с увреждания.

Националната програма за заетост и обучение на хора с трайни увреждания (НП ЗОХТУ)¹¹, е насочена към повишаване пригодността за заетост и осигуряване на заетост на регистрирани в бюрата по труда безработни лица с трайни увреждания или преминали успешно курс на лечение за зависимост към наркотични вещества лица в трудоспособна възраст, като предпоставка за преодоляване на социалната им изолация и за пълноценното им интегриране в обществото. Приоритетно се включват лица с и над 71% намалена работоспособност; военноинвалиди; лица със сензорни увреждания; лица с ментални увреждания. В целевата група на програмата влизат и безработните лица в трудоспособна възраст, преминали успешно курс на лечение за зависимост към наркотични вещества, регистрирани в бюрата по труда.

Работодателите разкриват работни места по Програмата за срок от 24 месеца, като приоритетно се включват тези от тях, които са сключили договор за финансиране за осигуряване на достъп до работните места, както за приспособяване и/или оборудване на работни места за хора с увреждания.

По Националната програма за заетост и обучение на хора с трайни увреждания през 2021 г. е осигурена заетост на 1 350 лица, от които 905 нововключени. Изплатените средства са в размер на 11 141 250 лв.

През 2022 г. по Програмата е осигурена заетост на 1 670 лица като в нова заетост са включени 949 безработни лица с трайни увреждания. Средномесечно са работили 1 486 лица. Изразходваните средства от Държавния бюджет са в размер на 14 151 699 лв.

За повишаването на пригодността за заетост на безработните лица на пазара на труда и ускоряване на прехода от безработица към устойчива заетост, чрез инвестиране в умения

¹¹ Във връзка с изпълнение и на Приоритет 4: Осигуряване на възможности за работа и заетост и подходящи условия на труд, мярка 2: Насърчаване и подпомагане на работодателите да наемат на работа хора с увреждания, в т.ч. да осигурят достъпна и подкрепяща за хората с увреждания работна среда., т.2, от Плана за действие за периода 2021-2022 г. за изпълнение на Националната стратегия за хората с увреждания 2021-2030 г.

за повишаване на тяхната конкурентоспособност и шанса им за трудова реализация се реализират проекти на социалните партньори (АИКБ, ССИ, КНСБ, БТПП, КТ „Подкрепа” и БСК). Чрез тях се прилага комплекс от взаимосвързани мерки за целенасочено въздействие върху уязвимите групи на пазара на труда, вкл. и хората с увреждания, което да допринесе за намаляване на неравновесията между предлагането и търсенето на работна сила. По проектите се провеждат обучения за придобиване на професионална квалификация (степен на професионална квалификация или част от професия) и на дефинирани ключови компетентности; осигуряване на субсидирана и несубсидирана заетост. Голяма част от успешно завършилите професионално обучение се наемат на първичния пазар или на субсидирани работни места, за не по-малко от 3 месеца (съобразно заложените параметри по конкретните проекти). Изборът на обучения се осъществява в съответствие с профила и индивидуалния план на безработните лица. Прилага се комплексен подход, включващ предоставяне на обучения и последващо включване в стажуване и заетост.

През 2021 г. по проектите на социалните партньори са включени в обучение 562 безработни лица с трайни увреждания, като в нова заетост са включени 16 безработни с трайни увреждания, а през 2022 г. - в обучение са включени 529 безработни лица с трайни увреждания и в нова заетост 9 лица от целевата група.

От мерките за насърчаване на заетостта, насочени към безработни лица с увреждания, АЗ реализира:

- чл. 36, ал. 2 от ЗНЗ¹² за насърчаване на работодателите да наемат безработни лица до 29-годишна възраст с трайни увреждания, включително военноинвалиди, както и младежи от специализирани институции или ползващи социални услуги в общността от резидентен тип, завършили образованието си, включен в *приоритет 4; Мярка 2 Точка 3*.

През 2021 г. е осигурена нова заетост на 6 лица с трайни увреждания. Изразходваните средства от ДБ са в размер на 26 007 лв. През 2022 г. е осигурена заетост на 10 безработни младежи с трайни увреждания, като от тях в нова заетост са включени 5 лица. Изразходваните средства от ДБ са в размер на 28 578 лв.

- чл. 51, ал.2¹³ от ЗНЗ за насърчаване на работодателите да разкриват работни места за наемане на безработни лица с трайни увреждания, включен в *приоритет 4; Мярка 2; Точка 4*. Мярката се предоставя под формата на схема за държавна помощ за назначаване на работещи с увреждания при спазване на изискванията на Регламент (ЕС) № 651/2014 и регламентите на ЕС, които го изменят, допълват или заменят. Новата мярка е подходяща и за работодатели, търсещи работна сила за производство на селскостопанска продукция, рибарство и аквакултури, които до този момент не можеха да получат финансиране чрез програми и мерки за заетост и обучение, реализирани от АЗ, поради ограниченията, произтичащи от приложното поле на Регламент (ЕС) № 1407/2013. Субсидията, която се отпуска за финансиране по чл. 51, ал. 2 от ЗНЗ е за не по-малко от 3 и не повече от 12 месеца, като се предоставят суми в размер до 75 на сто от допустимите разходи за периода на субсидиране.

През 2021 г. е осигурена заетостта на 466 лица с увреждания, като в нова заетост са включени 220 безработни с увреждания. Изразходваните средства от Държавния бюджет са в размер на 1 620 001 лв.

През 2022 г. е осигурена заетостта на 428 лица с увреждания, като в нова заетост са включени 225 безработни с увреждания. Изразходваните средства от Държавния бюджет са в размер на 1 350 986 лв.

¹² Във връзка с изпълнение и на Приоритет 4: Осигуряване на възможности за работа и заетост и подходящи условия на труд, мярка 2: Насърчаване и подпомагане на работодателите да наемат на работа хора с увреждания, в т.ч. да осигурят достъпна и подкрепяща за хората с увреждания работна среда., т.3, от Плана за действие за периода 2021-2022 г. за изпълнение на Националната стратегия за хората с увреждания 2021-2030 г.

¹³ Във връзка с изпълнение и на Приоритет 4: Осигуряване на възможности за работа и заетост и подходящи условия на труд, мярка 2: Насърчаване и подпомагане на работодателите да наемат на работа хора с увреждания, в т.ч. да осигурят достъпна и подкрепяща за хората с увреждания работна среда., т.4, от Плана за действие за периода 2021-2022 г. за изпълнение на Националната стратегия за хората с увреждания 2021-2030 г.

- чл. 52 от ЗНЗ¹⁴ за насърчаване на работодателите да наемат безработни лица с трайно намалена работоспособност, за работа на пълно или непълно работно време, включен в *приоритет 4; Мярка 2; Точка 5*. По мярката през 2021 г. е осигурена заетост на 140 лица с увреждания, като нововключените са 84. Изразходваните средства от ДБ са в размер на 371 879 лв. През 2022 г. е осигурена заетост на 140 лица с увреждания, като нововключените са 104 лица от целевата група. Изразходваните средства от ДБ са в размер на 458 493 лв.

Агенция по заетостта, в качеството си на конкретен бенефициент по процедури за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2014 – 2020, изпълнява редица проекти, свързани с предоставяне на възможности за трудова заетост на безработни лица, в това число и лица с трайни увреждания за повишаване на тяхната квалификация и интеграцията им на пазара на труда.

По специално към тази целева група – безработни лица с трайни увреждания, са насочени проектите „Обучения и заетост за младите хора” - Компонент II и проект „Обучения и заетост” - Компонент II.

Проект „Обучения и заетост”¹⁵ се изпълнява в два компонента и е с общ бюджет 210.5 млн. лв., за общо 10 340 безработни лица над 29 год. възраст, регистрирани в ДБТ (Компонент I) и 9 654 безработни и неактивни лица и безработни лица с трайни увреждания над 29 години (Компонент II).

Целта на Компонент II е интегриране на неактивни и безработни лица с трайни увреждания на възраст над 29 г. (навършили 30 години), регистрирани в ДБТ, в заетост при работодатели от реалния сектор или институции на местното самоуправление, чрез обучения, съобразени с индивидуалните нужди на работното място, субсидия за заетост (до 24 месеца) и еднократен стимул за продължителна заетост.

По Компонент II, от стартирането му до настоящия момент, са подписани 2 693 договора на обща стойност 146 464 873,98 лв. за 8 670 СРМ. От сключените договори 187 са прекратени.

Включените в заетост общо по двата компонента са 17 996 лица, от които 8 678 лица по Компонент I, което е 83 % изпълнение на индикатора и 9 318 лица по Компонент II, което е 96,5% изпълнение на индикатора.

За целия период на изпълнение на проекта в обучение са включени 1 943 лица, както следва:

- за придобиване на професионална квалификация - 644 лица;
- за придобиване на КК „Дигитална компетентност“ – 1 264 лица;
- за придобиване на КК „Общуване на чужди езици“ – 35 лица.

За 2021 по Компонент I и II няма сключени договори за осигуряване на заетост. Сключват се единствено допълнителни споразумения към договори за увеличение на стойностите им, поради недостиг на средствата и изплащане на еднократен стимул за 6 месеца.

В заетост са включени 64 лица с трайни увреждания по компонент II За посочения период няма включени в обучение лица по проекта.

За 2022 по Компонент I и II няма сключени договори за осигуряване на заетост. Сключват се единствено допълнителни споразумения към договори за увеличение на стойностите им, поради недостиг на средствата и изплащане на еднократен стимул за 6 месеца.

За посочения период няма нововключени лица по проекта.

---

¹⁴ Пак там, т.5 от Плана

¹⁵ Във връзка с изпълнение и на Приоритет 4: Осигуряване на възможности за работа и заетост и подходящи условия на труд, мярка 1: Осигуряване на възможности за заетост на хората с увреждания за преодоляване на социалната им изолация и включване на пазара на труда, в т.ч. чрез осъществяване на активно посредничество за устройване на работни места, подходящи за тях, т.5, от Плана за действие за периода 2021-2022 г. за изпълнение на Националната стратегия за хората с увреждания 2021-2030 г.

Проект „Обучения и заетост за младите хора” по ОПРЧР цели включване на безработни младежи до 29-год. възраст, вкл., регистрирани в ДБТ, в заетост при работодател, чрез осигуряване на обучения и субсидия за продължителна заетост. Вследствие на приетите от Комитета за наблюдение (КН) на ОП РЧР 2014-2020 промени в критериите за избор на операция на 24.10.2022 г. е сключено Допълнително споразумение, съгласно което се изменя бюджетът и срокът на изпълнение на проекта до 14.12.2022 г.. Проектът се реализира в два компонента.

Целта на Компонент II е интегриране на неактивни и безработни младежи с трайни увреждания на възраст до 29 г. вкл., регистрирани в ДБТ, в заетост при работодател в реалния сектор или институции на местното самоуправление чрез обучения, съобразени с индивидуалните нужди на работното място, субсидия, за заетост и еднократен стимул за устойчива заетост.

По Компонент II на проекта са подписани 333 договора за осигуряване на заетост на стойност 9 496 231,64 лв. От тях 40 договора са прекратени.

За целият период на изпълнение на проекта в заетост са включени 21 837 младежи, от които 755 лица с трайни увреждания, а само по Компонент II са включени 599 лица с трайни увреждания.

За целият период на изпълнение на проекта в обучение са включени 2 328 младежи, от които в обучение по професионална квалификация – 1 539 младежи, в обучение по Ключова компетентност (КК) „Общуване на чужди езици” – 38 младежи, а в обучение по КК „Дигитална компетентност“ – 751 младежи.

През 2021 г. по двата компонента няма сключени договори с работодатели за заетост и няма включени в заетост младежи с увреждания. За реализиране на допустимите дейности по проекта за отчетния период са изразходвани 199 173,84 лв.

През 2022 г. няма сключени договори за осигуряване на заетост, както и лица включени в обучения и/или заетост. За реализиране на допустимите дейности по проекта за отчетния период са изразходвани 123 291.66 лв.

Административната статистика на Агенцията по заетостта е източник на подробна информация, която позволява да се извършва текущ мониторинг на политиката по заетостта и обучението на възрастни на регистрираните в бюрата по труда търсещи работа лица – безработни, заети, пенсионери и учащи. Хората с увреждания, като една от уязвимите групи на пазара на труда, се проследяват систематично, като наблюдението се осъществява по отношение на пол, възраст, продължителност на регистрацията, входящ и изходящ поток (постъпили на работа основно) и др.

Агенцията по заетостта, като орган на статистиката от 2020 г., непрекъснато усъвършенства работата си в тази насока и си сътрудничи тясно с НСИ. В Националната статистическа програма ежегодно се залагат мерки за доставка на статистическа информация, необходима за анализи и вземане на управленски решения.

Сред законово делегираните функции на Агенцията за хората с увреждания (АХУ) е да разработва програми и да финансира мерки за стимулиране на стопанската инициатива в интерес на хората с увреждания. В този смисъл АХУ ежегодно предоставя информация за възможностите за финансиране, която съдържа условията и реда за финансиране по отделните програми и проекти. В отговор на препоръката, през отчетния период продължи прилагането на регламентирани мерки в подкрепа на хората с увреждания и на техните работодатели за подпомагане на заетостта на отворения пазар на труда, чрез ползване на стимули, обезпечени с публичен ресурс, администрирани от АХУ.

Реализира се **Националната програма за заетост на хората с увреждания**, съгласно чл. 44 от ЗХУ, която ежегодно дава възможност на работодателите да кандидатстват за финансиране на проектен принцип, като се субсидират дейности за осигуряване на достъп до съществуващи или разкрити нови работни места за хора с трайни увреждания в трудоспособна възраст; за приспособяване и оборудване на работните места, съобразно нуждите, както и за квалификация и преквалификация. С оглед поддържане на заетостта в обичайна работна среда, срокът за изпълнение проектните дейности е **не по-**

кратък от 36 месеца. Работодателят може да **ползва и преференция** за възстановяване на 30 на сто от внесени здравно-осигурителни вноски по реда на КСО за наетите хора с трайни увреждания (съгласно чл. 45 от ЗХУ). Средствата са с целево предназначение за инвестиции, рехабилитация и социална интеграция на този състав от персонала.

За отчетния период АХУ разкри 40 работни места за 2021 г. и 50 работни места за 2022 г. с осигурен достъп, приспособяване и оборудване на работното място, квалификация и обучение:

- Финансови средства за реализиране на проектите за 2021 г. – 232 011 лв.
- Финансови средства за реализиране на проектите за 2022 г. – 370 697 лв.

Броят работодатели, ползвали преференцията по чл. 45 от ЗХУ през 2021 г. са **101** предприятия, а през 2022 г. – **97** предприятия. Размерът на финансови средства са, както следва:

- Финансови средства за възстановяване на внесени осигурителни вноски за 2021 г. – 1 114 671.61 лв.
- Финансови средства за възстановяване на внесени осигурителни вноски за 2022 г. – 1 180 122.55 лв.

Осигурено е финансовото стимулиране по чл. 46 от ЗХУ за оказване на подкрепа в обхвата на програми и проекти с насоченост към започване и развитие на самостоятелна стопанска дейност на хората с увреждания. През 2021 г. с реализирането на проектни дейности за 19 лица с трайни увреждания се постигна реално социално включване в стопанския и обществен живот на страната и постоянни трудови доходи, както и се подобри качеството им на живот. Реализираните разходи са в размер на 376 825,87 лв. По отношение на финансирането на дейности за започване и развитие на самостоятелна стопанска дейност на хората с увреждания през 2022 г. са финансирани дейностите по сключени договори с 11 еднолични собственици на фирми, лица с трайни увреждания. Субсидията за започване и развитие на самостоятелна стопанска дейност на хората с увреждания е в общ размер на 167 682 лв.

Участие в културния живот, почивка, свободно време и спорт (чл. 30) 40.

Параграф 66 от Препоръките

Препоръка на Комитета:

Комитетът препоръчва на държавата – страна по Конвенцията, да предприеме стъпки за подкрепа и насърчаване на участието на хората с увреждания в културни, развлекателни, почивни и спортни дейности.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Включване на хора с увреждания в спортни дейности като провеждане на спортни занимания в свободното време и участие в спортни прояви от държавните спортни календари.

Осигуряване на възможности за участие на спортистите с увреждания в международни първенства и състезания и обезпечаване процеса на спортна подготовка и възстановяване.

Отговорни институции/организации:

МК, ММС, организации на и за хора с увреждания, спортни организации и други заинтересовани страни, Спортни организации

Срок:

2026 г.

Изпълнение:

През 2021 г. по „Програма за развитие на спорта за хора с увреждания“, направление „Спорт в свободното време за хора с увреждания“, Мярка „Включване на хора с увреждания

в спортни дейности като провеждане на спортни занимания в свободното време и участие в спортни прояви от държавните спортни календари“ от Министерство на младежта и спорта (ММС), финансово са подпомогнати проекти на 6 спортни федерации, развиващи спорта за хора с увреждания, със средства в общ размер на 135 680 лева. През 2021 г. по одобрените проекти са проведени над 3 500 спортни занимания по 16 различни вида спорт за над 350 лица с увреждания под ръководството на 47 спортни специалисти и 9 души помощен персонал в 28 спортни клуба от 8 населени места.

През 2022 г. по програмата са финансирани 6 проекта със средства общо в размер на 147 900 лева. По одобрените проекти са проведени над 2 706 спортни занимания по 17 различни вида спорт за над 283 лица с увреждания под ръководството на 60 спортни специалисти и 9 души помощен персонал в 26 спортни клуба от 9 населени места (Благоевград, Бургас, Варна, Габрово, Ихтиман, Пловдив, Сливен, София и Троян).

В изпълнение на мярката са проведени Ученически игри за ученици с увреден слух, нарушено зрение, физически увреждания и увреждания на централната нервна система“ за учебната 2021/2022 г. ММС финансира финалните състезания от Ученическите игри за ученици от специалните училища по ски-бегови дисциплини за ученици с нарушено зрение, по летни видове спорт за ученици с физически увреждания и увреждания на централната нервна система в дисциплините 60 м, 100 м и 400 м гладко бягане, скок дължина, тласкане на гюле и хвърляне на малка плътна топка, както и финалните състезания за ученици с увреден слух по тенис на маса, фютзал, волейбол и бадминтон. В тях са обхванати над 200 участници от специалните училища. За организирането и провеждането на финалните състезания са предоставени общо 32 510 лева на двете многоспортови федерации – Българската пара олимпийска федерация и Спортната федерация на глухите в България.

По Мярка „Осигуряване на възможности за участие на спортисти с увреждания в международни първенства и състезания и обезпечаване процеса на спортна подготовка и възстановяване“ през 2021 г. от ММС финансово са подпомогнати 6 спортни федерации, развиващи спорта за хора с увреждания. Предоставени са финансови средства в общ размер на 1 166 320 лева. Проведени са общо 33 състезания от държавните спортни календари на федерациите с участието на 1 459 състезатели. Финансово е подпомогната подготовката на 151 изявени спортисти, 35 тренъори и 19 длъжностни лица (лекари, рехабилитатори, психолози и др.), които са реализирали участия в 29 състезания от международните спортни календари. На Паралимпийските игри в Токио през месец август са спечелени 2 сребърни медала за България.

При изпълнението на програмата през 2022 г. 6 спортни федерации са провели общо 36 състезания от държавните спортни календари на федерациите с участието на 1 361 състезатели. Програмата е финансирана със средства в общ размер на 1 578 072 лева. Финансово е подпомогната подготовката на 146 изявени спортисти, 51 тренъори и 23 длъжностни лица (лекари, рехабилитатори, психолози и др.) В отчетния период български спортисти са участвали общо в 29 състезания от международните спортни календари. На 23 –ите Дефлимпикс игри за глухи в Кашиас до Сул, Бразилия, през месец май 2022 г. са спечелени общо 47 медала за България, от които 1 сребърен (55 кг - борба кл.стил) и 2 бронзови (лека атлетика – хвърляне на копие, 75 кг – карате).

В.

Специфични задължения (чл. 31-33)

Статистика и събиране на данни (чл. 31)

41.

Параграф 68 от Препоръките, буква „а“

Препоръка на Комитета:

Комитетът препоръчва на държавата – страна по Конвенцията, да се ръководи от генерална цел (Goal) 17, по-специално конкретна цел (Target) 17.18 от Целите за устойчиво развитие в усилията си да създаде систематичен набор от данни и процедури за

отчетност към Националния статистически институт, в съответствие с Конвенцията, и: а) да вземе под внимание „Краткия набор от въпроси по уврежданията“ на Вашингтонската група, за събиране на информацията относно положението на лицата с увреждания и препятствията при упражняването на правата им.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Провеждане на:

1. Изследванията, които биха могли да осигурят систематичен набор от данни и процедури за отчетност са в следните области:

- Работна сила – Наблюдение на работната сила (Labour Force Survey – LFS)
- Доходи и условия на живот – Изследване на доходите и условията на живот (EU Statistics on Income and Living Conditions – EU-SILC)
- Здраве- Европейско здравно интервю (European Health Interview Survey – EHIS)
- Образование и обучение – Изследване на образованието и обучението на възрастни (Adult Education Survey – AES)
- Използване на информационни и комуникационни технологии – Използване на ИКТ в домакинствата (ICT usage in household and by individuals)
- Използване на времето – бюджет на времето
- Потребление – Наблюдение на домакинските бюджети

Отговорни институции/организации:

НСИ; НОИ; НЦОЗА; МТСП (АХУ, АСП, АЗ, ГИТ, ФСЗ и др.)

Срок:

До 2026 г.

Изпълнение:

С оглед осигуряване на информация в съответствие с чл. 31 на Конвенцията за правата на хората с увреждания в изпълнение на европейското законодателство¹⁶, в извадковите изследвания, провеждани сред лица и домакинства е предвидено включването на въпроси, които определят съвкупността на хората с увреждания, така както са дефинирани от Конвенцията. Това ще позволи осигуряването на съпоставими статистически данни (вкл. на европейско ниво) за хората с увреждания и с фокус върху социално създадените бариери, които освен физически могат да се отнасят до нагласи или други социални особености, които възпрепятстват участието на хората с увреждания в различни области на живота - образование, здравеопазване, достъпна среда, заетост и т.н.

Изследванията, които ще осигурят такава информация са в следните области:

Област	Изследване	Приложение на инструментариум	Налични данни
Работна сила	Наблюдение на работната сила (Labour Force Survey - LFS)	2022-2023 г.	след м. юли 2023 г.
Доходи и условия на живот	Изследване за доходите и условията на живот (EU Statistics on Income and Living Conditions - EU-SILC)	от 2012 г.	Съпоставими данни от 2015 отчетна година, за избрани показатели и от 2012 г.

¹⁶ Регламент (ЕС) 2019/1700 на Европейския парламент и на Съвета

Здраве	Европейско здравно интервю (European Health Interview Survey - EHIS)	2008 г.	2008, 2014, 2019 г.
Образование и обучение	Изследване на образованието и обучението на възрастни (Adult Education Survey-AES)	2022 - 2023	До края на 2023 г.
Използване на информационни и комуникационни технологии	Използване на ИКТ в домакинствата (ICT usage in households and by individuals)	2022 г.	2022 г.
Използване на времето	Бюджет на времето (Time use)	2022 – 2023 г.	2024 г.
Потребление	Наблюдение на домакинските бюджети (Household budget survey)	2024 г.	2025 г.

По отношение на включването на „Краткия набор от въпроси по уврежданията“ на Вашингтонската група, за събиране на информация относно положението на лицата с увреждания и препятствията при упражняването на правата им, следва да се има предвид, че тези въпроси са част от инструментариума на изследването на „Европейско здравно интервю“ - специализирано изследване за здравното състояние на населението. Последни актуални данни са налични за 2019 г.

42.

Параграф 68 от Препоръките, буква „б“

Препоръка на Комитета:

б) да вземе мерки за увеличаване на наличността на качествени, навременни и надеждни подробни данни, като осигурява активното участие и тясното сътрудничество с представителни организации на хората с увреждания в етапите на проектирането и планирането на дейностите по събиране на данни.

Възможни решения/мерки за изпълнение на препоръката:

Изследванията и събирането на данни се провеждат в изпълнение на отделни европейски регламенти, където са дефинирани спецификите им, както по отношение на методологическите особености, така и периодичността им от първата година, за която ще започнат да се събират данните.

Отговорни институции/организации:

НСИ

Срок:

2026 г.

Изпълнение:

В изпълнение на своите функции и европейското и националното законодателство НСИ координира статистическата дейност на държавата като осигурява съответствие на методологията, съдържанието и обхвата на статистическите изследвания с изискванията на Евростат. Изследванията и събирането на данни се провеждат в изпълнение на отделни европейски регламенти, където са дефинирани спецификите им, както по отношение на методологическите особености, така и периодичността им от първата година, за която ще започнат да се събират данните. Видно от приложената по-горе таблица с включени подробни срокове препоръката ще бъде изпълнена в предвидения срок (до 2026 година).

С оглед осигуряването на статистически данни за хората с увреждания НСИ събира, обработва и разпространява информация с източник както извадкови изследвания, така и от преброяването на населението. Публикувани са данните за здравния статус на

населението от Преброяване 2021, което включва данни както за броя на лицата с призната трайно намалена работоспособност или степен на увреждане съгласно националното законодателство, така и данни за лицата с ограничения, използвани за международни сравнения.

Повече информация:

<https://nsi.bg/bg/node/19944/>

https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/module.jsf?x_2=347

Подробни данни и международни сравнения са достъпни и на сайта на Евростат:

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database> - Health/Disability

В допълнение, през 2022 г. НСИ успешно приключи работата по проект „Нови подходи за генериране на данни за трудно достижими групи от населението, изложени на риск от нарушаване на техните права“, финансиран от Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2014 - 2021 г. по програма „Местно развитие, намаляване на бедността и подобро включване на уязвими групи“. Една от дефинираните в рамките на проекта уязвими групи е тази на хората с увреждания. В изпълнение на планираните дейности е проведено изследване сред домакинствата, като успешно анкетиран са 26 600 лица на възраст 15 и повече години и 3 600 деца. Съвместно с Агенцията на Европейския съюз за основни права, бяха разработени доклади, един от които е „Тематичен доклад за хората с увреждания“ - <https://www.noveleea.bg/>.

III. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Видно от изготвения доклад изпълнените мерки и дейности допринасят за постигане на основната цел на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания. Гарантират се правата на хората с увреждания по начин, който осигурява зачитане на човешкото им достойнство и равното им третиране в личния, обществен и политическия живот, респ. в рамките на провежданата национална политика в областта с фокус към преодоляване на социалната им изолация и активно социално приобщаване .